

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra německých a rakouských studií

Martina Hamplová

**Migrační vlny ve Spolkové republice
Německo po roce 1989
mezi severními a jižními spolkovými zeměmi**

Diplomová práce

Praha 2010

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Autor práce: **Bc. Martina Hamplová**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.**

Oponent práce: **PhDr. Tomáš Nigrin**

Datum obhajoby: **2010**

Hodnocení:

Migration waves in the Federal Republic of Germany between 1989 - 2008
mezi severními a jižními spolkovými zeměmi. Praha: Karlova Univerzita, Fakulta
sociálních věd, Katedra německých a rakouských studií, 2010. 130 s. Vedoucí
diplomové práce Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

Anotace

Diplomová práce je věnována tématu vnitřní migrace a je zaměřena na německé obyvatelstvo a jeho pohyb v rámci Spolkové republiky Německo po roce 1989. Výchozí perspektivou je migrační trend, v jehož důsledku dochází k vyčerpání zemědělských na severu SRN a v souvislosti s tím přesun určitých migračních skupin do jižně položených spolkových zemí. Práce mapuje migrační proudy v rámci daného území v období let 1990 až 2008 a zabývá se jejich vlivem na demografické změny, jakož i na proměny v místní socioekonomické struktuře. Východiskem pro empirickou část je vymezení základních pojmů z oblasti migračního výzkumu. Konkrétní pohled migračního proudu mezi severem a jihem SRN je zpracován v rámci dvou případových studií. První z nich je věnována severní spolkové zemi Meklenbursko-Přední Pomoránsko, na jejímž přikladu je prezentována problematika vyčerpání severu. Vzhledem k závažnosti této problematiky jsou tu vedle samotné migrace, pojednány rovněž důsledky, které vyplývají z migračního chování obyvatelstva pro tuto spolkovou zemi, jakož i postoje zemské politické scény k dané otázce. Jako zástupce jižní části SRN je zde představena spolková země Bádensko-Württembersko, která je naopak příkladem nárůstu obyvatelstva.

Annotation

The diploma thesis *Migration waves in the Federal Republic of Germany between northern and southern states post 1989* deals with internal migration and focuses on the citizens of Germany and their movement within the country after 1989. The main area of focus is the depopulation of the northern part of Germany and the related

migration groups to one of both southern German states. This migration streams in this territory for the period between analyzes their influence on the demographic changes and transformations of the local socio-economic structure. In the theoretical section, the appropriate basic terms relating to the area of migration research are explained. A concrete survey of migration streams between northern and southern Germany is introduced in two case studies. The first deals with the northern state of Mecklenburg-Vorpommern. Using this example, the problems of depopulation in the north of Germany are discussed. Whilst considering the importance of these problems, the consequences of migration for this state and the attitude of the local policy surrounding this issue are described. Representative of the southern part of Germany, the state of Baden-Württemberg is introduced whose population has been growing over the years.

Klí ová slova

vnit ní migrace, Spolková republika Německo, Meklenbursko-P ední Pomo ansko, Bádensko-Württembersko

Keywords

internal migration, Germany, Mecklenburg-Vorpommern, Baden-Württemberg

PDF Complete

*Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Prohlá-ení

Prohla-uji, že jsem p edkládanou práci zpracovala samostatn a pouřila jen uvedené prameny a literaturu. Sou asn dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zp ístupn na v p íslu-né knihovn Univerzity Karlovy a prost ednictvím elektronické databáze vysoko-kolských kvalifika ních prací v repozitá i Univerzity Karlovy a pouřívána ke studijním ú el m v souladu s autorským právem.

V Praze dne 21. kv tna 2010

Martina Hamplová

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Podkování

Na tomto místě bych ráda podkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu Prof. PhDr. Jiřímu Peškovi, CSc., za jeho ochotu při konzultování a rovněž za to, že mne jako první přivedl na myšlenku zabývat se tímto tématem. Měj dík patří také externímu konzultantovi, panu Prof. Dr. Thomasi Großböltingovi, za jeho věcné připomínky, jakož i bás, který mi vnoval. Souasn bych zde ráda projevila svůj dík všem, kteří mne během psaní diplomové práce podpořili.

1	UVODÍ	í í	...11
1.1	<i>Teze a cíle diplomové práceí</i>	í í	...12
1.2	<i>Struktura diplomové práceí</i>	í í	13
1.3	<i>Kritické zhodnocení literaturyí</i>	í í	...14
1.4	<i>Metodologická východiskaí</i>	í í	.20
2	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJM	í í	.23
2.1	<i>Demograficko-sociologické vymezení pojmu š migraceō</i>	í í	23
2.2	<i>Typologie migrací</i>	í í	.27
2.3	<i>šDefinice -itá na míru": ú elová definice pojmu migraceí</i>	í í30
2.4	<i>Faktory ovliv ující migraci</i>	í í33
2.4.1	<i>Individualistická perspektiva</i>	í í	..34
2.4.2	<i>Systémová perspektivaí</i>	í í	.39
2.4.3	<i>Vliv komunikace a informací na migraci</i>	í í	...42
3	VNIT NÍ MIGRACE V SRN PO ROCE 1989:		
	MEZI SEVERNÍMI A JIÍ NÍMI SPOLKOVÝMI ZEM MI	í í	...44
3.1	<i>Vymezení zkoumaného regionuí</i>	í í	44
3.2	<i>Tradice severojihní perspektivy</i>	í í	45
3.3	<i>Vylid ování severu versus zalid ování jihu?.....</i>		47
4	MEKLENBURSKO-P EDNÍ POMO ANSKO A FENOMÉN DEPOPULACE.....		55
4.1	<i>Kontextuální charakteristika regionuí</i>	í í	...55
4.1.1	<i>Geografická charakteristikaí</i>	í í	58
4.1.2	<i>Demografická charakteristikaí</i>	í í	.60
4.1.3	<i>Socioekonomická charakteristika</i>	í í	...62
4.2	<i>Charakteristika emigra ních skupin aneb kdo odchází?.....</i>		67
4.3	<i>D sledky depopulace pro spolkovou zemi</i>	í í	...76

	<i>problému depopulace</i>	83
	BERSKO A FENOMÉN IMIGRACE	.94
5.1	Kontextuální charakteristika regionu	...94
5.1.1	Geografická charakteristika	...94
5.1.2	Demografická charakteristika	96
5.1.3	Socioekonomická charakteristika	...97
5.2	Charakteristika imigračních skupin aneb kdo přichází a zůstává	.100
5.3	D sledky migrace pro spolkovou zemi	..104
6	ZÁVĚR	...108
	RESUMÉ	...114
	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	.119
	PŘÍLOHY	130

Jméno: Martina Hamplová

E-mail: HamplovaMartina@seznam.cz

Semestr: ZS 2008/2009

Akademický rok:2008/2009

Název práce: Migrační vlny ve Spolkové republice Německo po roce 1989 - mezi severními a jižními spolkovými zeměmi

Předpokládaný termín dokončení: LS 2010

Vedoucí diplomového semináře: Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc., PhDr. Miroslav Kunčát PhD.

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

Předpokládaný cíl:

Primárním cílem diplomové práce je zmapování migračních vln v rámci Spolkové republiky Německo po roce 1989 a jejich vlivu na demografické změny, jakof i na proměny v místní socioekonomické struktuře. Východiskem je zde severojižní osa, po níž se migrace německého obyvatelstva v SRN minimálně od poloviny 90. let 20. století odvíjí.

Východiskem pro empirickou část je vymezení základních pojmů z oblasti migračního výzkumu. Konkrétní pohled migračního proudění mezi severem a jihem SRN bude zpracován v rámci dvou případových studií. První z nich bude vnována severní spolkové zemi Meklenbursko-Přední Pomorsko, na jejímž příkladu bude prezentována problematika vyliďování severu. Vzhledem k závažnosti této problematiky tu budou vedle samotné migrace, pojednány rovněž sledky, které vyplývají z migračního chování obyvatelstva pro tuto spolkovou zemi, jakof i postoj zemské politické scény k dané otázce. Jako zástupce jižní části SRN tu bude představena spolková země Bádensko-Württembersko, která je naopak příkladem nárůstu obyvatelstva.

Vymezení základních teoretických pojmů bude zpracováno na základě odborné literatury získané během studijní cesty do Severního-Porýní Vestfálska a Dolního Saska (zemská a univerzitní knihovna v Münsteru a knihovna specializovaná na výzkum migrací v Osnabrücku).

Empirická část, tzn. vypracování případových studií bude vycházet, jednak z podkladů shromážděných během studijní cesty do SRN a tzn. konkrétně z materiálů získaných od jednotlivých zemských institucí v Meklenbursku-Předním Pomorsku (Statistický úřad v Meklenbursku-Předním Pomorsku, Zemská centrála pro politické vzdělávání v Meklenbursku-Předním Pomorsku, zemský parlament v Meklenbursku

se zástupci jednotlivých politických stran, jednak z materiálů získaných
ce s institucemi v Bádensku-Württembersku (Zemský statistický úřad
ntrála pro politické vzdělávání v Bádenku-Württembersku).

Základní charakteristika tématu:

Diplomová práce je věnována tématu vnitřní migrace tzv. innerdeutsche Migration a je zaměřena na německé obyvatelstvo a jeho pohyb v rámci Spolkové republiky Německo po roce 1989. Výchozí perspektivou je přítomný migrační trend, v jehož důsledku dochází k vyhledávání území na severu Spolkové republiky Německo, především odliv mladých lidí s vysokým stupněm dosaženého vzdělání, a v souvislosti s tím jejich přesun do jižně položených spolkových zemí.

Základní literatura:

Literatura vztahující se obecně k tématu migrace:

- OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2007.
- HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*. 2. vyd. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2005.
- TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*. Weinheim/München: Juventa Verlag, 1990.

Literatura k demografickému vývoji v SRN:

- BIRG, Herwig. *Die demographische Zeitwende: Der Bevölkerungsrückgang in Deutschland und Europa*. München: Beck, 2001.
- KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation. Wie zukunftsfähig sind Deutschlands Regionen?* München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2006.
- Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Bevölkerung Deutschland bis 2050*. 11. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, Wiesbaden, 2006.

Podpis studenta a datum

3. 12. 2008

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí diplomového semináře	16. 12. 2008	Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.
Garant oboru	16. 12. 2008	Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

→ si Berlín připomíná jednu významnou událost, která má la-
rozhodující význam jak pro evropské, tak i pro světové dějiny – vyjádřeno za pomoci
slov britského státníka Winstona Churchilla – pád železné opony. Pro Berlín samotný,
resp. pro Spolkovou republiku Německo toto výročí znamená především ohlednutí za
dvaceti lety existence sjednoceného státu.¹ Dva tehdejší státní celky – Spolková
republika Německo a Německá demokratická republika – si stvrdily zájmy jejich
společné cesty oficiálně 3. října 1990, ale právě pád berlínské zdi v rané fázi listopadu
1989 byl tím velkým symbolickým vyvrcholením na cestě k této metě. Současně se stal
vůči této mezníku pro sjednocenou SRN také vlastně jakousi pomyslnou startovní čarou
na cestě do společné budoucnosti. Tato společná budoucnost německého státu je
z dnešního pohledu jistě zčásti také jeho minulostí mající řadu rozličných fází. Jednou
z nich je rovněž fenomén migračního chování německého obyvatelstva na území SRN
v období po r. 1989.

Migraci samotnou je možné považovat za samozřejmý a přirozený projev
nejen soudobé německé společnosti, ale lidského pokolení vůbec. Nicméně v případě
sjednoceného Německa nabývá toto téma na zvláštní význam. V okamžiku, kdy je totiž fenomén
migrace viděn v kontextu demografických změn populace – kdy dochází ke stárnutí
obyvatelstva, jehož příčinami jsou snížená porodnost a snížená úmrtnost, resp.
zvyšování průměrné délky života – a ve spojitosti se změnami ve společnosti – se
změnami majícími vliv na situaci životní úrovně, například na uspořádání lidských hodnot, již
není možné vnímat zcela neutrálně. Naopak je to jev, který se v této spojitosti projevuje
velmi výrazně a ambivalentně, a sice buď pozitivně, stabilizačně, nebo negativně,
destabilizačně. V případě SRN, která je, jak její plný oficiální název napovídá,
federativní republikou, si navíc každá z čtrnácti spolkových zemí, i přes tohoto
společného jmenovatele, nese ryze vlastní geografické, demografické, jakofili
i socioekonomické dispozice a do jisté míry vykazuje též své vlastní kulturní kořeny.
Právě tato specifika tvoří soubor faktorů, které sehrávají roli v otázce vnitřní migrace.

¹ Srov. projev spolkové kancléřky Angely Merkelové a proslov spolkového prezidenta Horsta Köhlera
z 09. 11. 2009, které zaznily u příležitosti 20. výročí pádu berlínské zdi. Dostupné na WWW:
http://www.bundestkanzlerin.de/nn_683608/Content/DE/Rede/2009/11/2009-11-09-boesebruecke-merkel.html (30. 04. 2010); http://www.bundespraesident.de/Reden-und-Interviews-,11057.659174/Eine-Epochenwende-zu-Freiheit-.htm?global.back=-%2c11057%2c5/Reden-und-Interviews.htm%3fmlink%3dbpr_liste (30. 04. 2010).

v ovat intenzitu migra ních proud , na druhé stran , jsou
ím obyvatelstva ur ováno.
u jednoho z lánku n meckého deníku šFrankfurter
Allgemeine Zeitung z b ezna 2005, který je v nován práv vnitron mecké migraci,
zm ní v N mecku místo svého bydli-t ro n p iblifn ty i miliony obyvatel. Tyto
p esuny obyvatelstva vedou v první ad k regionálním rozdíl m v demografické
struktu e, ale nejen v té. V jejich d sledku je SRN rozd lena na ty spolkové zem , které
z daného vývoje profitují a na ty, které ztrácejí.² Rozdíly v demografické struktu e se
odrářejí také v socioekonomické rovin . Zatímco pro jeden region p ír stek vybraných
skupin obyvatel znamená rozkv t, pro druhý se ztráta t chto lidí rovná stagnaci a m fle
mít nedozírný dopad. Velmi významným migra ním pohybem n meckého obyvatelstva
po r. 1989, o kterém se zmi uje i vý-e uvedený láněk, je migrace probíhající mezi
severem a jihem dne-ní SRN.

1.1 Teze a cíle diplomové práce

Výchozí perspektivou je migra ní trend, v jeho d sledku docházelo a dochází
minimáln od po átku 90. let k vylid ování zemí lefících na severu Spolkové republiky
N mecko a v souvislosti s tím p esun ur itých migra ních skupin do jifn poloflených
spolkových zemí. Diplomová práce vychází ze skute nosti, fle SRN je od r. 1990
sjednoceným N meckem. Historická perspektiva, tzn. východ/západ ó nové spolkové
zem /staré spolkové zem je v práci zohledn na, ale premisou je tu nahlířet
problematiku pohybu obyvatel z perspektivy dvacetileté existence sjednoceného
N mecka. Na tomto základ byly pro vypracování dvou p ípadových studií, které
zprost edkovávají zevrubný obraz migra ní problematiky, vybrány dv konkrétní
spolkové zem : Meklenbursko-P ední Pomo ansko jako zástupce severního N mecka
a Bádensko-Württembersko jako zástupce jifního N mecka.

Hlavním cílem je tu na p íkladu t chto dvou spolkových zemí charakterizovat
rozsah, intenzitu a tendence vnitron mecké migrace z hlediska severních a jifních
spolkových zemí mezi l. 1990 afl 2008. Dal-ím podstatným bodem je pojmenovat
faktory, které mohly mít vliv na rozhodování o migraci a které nejspí-e hovo í pro odliv

² Srov. láněk *Grundkurs Demographie: Neunte Lektion. Die innerdeutsche Migration*. In: FAZ, 03. 03. 2005, Nr. 52, s. 39 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.faz.net/s/Rub117C535CDF414415BB243B181B8B60AE/Doc~EEE461160423D49ADA1B5DA20F62859C3~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (30. 04. 2010).

em Meklenbursko-P ední Pomo ansko. Sou asn jde také mohly ovliv ovat rozhodnutí imigrovat a které nejspí-e s zem Bádensko-Württembersko. Zárove jde o to shrnout tu nejzávafln j-í d sledky, které tu z migra ního chování n meckého obyvatelstva pro dané spolkové zem vyplývají a co tyto tendence pro sever a jih SRN vlastn znamenají. V p ípad Meklenburska-P edního Pomo anska nás dále zajímá, jak se staví politická scéna této spolkové zem k odlivu obyvatel a jaká je její angaflovanost v této otázce.

1.2 Struktura diplomové práce

Druhá kapitola obsahuje teoretické ukotvení pojm , které jsou pro tuto práci st flejní. Centrální pojem šmigraceo a k n mu se vztahující termíny jsou zde vymezeny na základ koncept a model , jefl na poli migra ního výzkumu získaly uznání a jefl ve svém oboru platí za tradi ní. Hlavním smyslem je za pomoci odborné terminologie vyty it rámeč, v n mfl se daným tématem chceme zabývat. Kapitola p edstavuje d leflité pojmy a blífle je specifikuje.

Ve t etí kapitole je obecn pojednána problematika vnit ní migrace po r. 1989 z pohledu severních a jiflních spolkových zemí. Jako východisko pro následující kapitoly je tu zkoumané teritorium definováno z geografického hlediska, p i emfl je rovn fl krátce zohledn no len ní území dne-ní SRN s ohledem na jeho minulost, jakofl i na tradici severojiflní perspektivy. V návaznosti na to je p edstavena intenzita migra ních proud u severních a jiflních spolkových zemí. St edem zájmu je primárn pohyb obyvatelstva n mecké národnosti p es hranice spolkové zem , resp. m stského státu v rámci spolkového území mezi l. 1990 afl 2008. Intenzita migra ních proud je prezentována na základ dostupných statistických údaj prost ednictvím tzv. migra ního salda, které je rozdílem mezi po tem vyst hovalých a nov p ist hovalých, vyjad uje reálný ístý zisk, pop . ístou ztrátu, a má tudífl nejv t-í vypovídající hodnotu.

tvrtá a pátá kapitola jsou p ípadovými studii, které jsou zam eny na dv konkrétní spolkové zem . Na jejich p íkladu je zde podrobn vylí ena migra ní problematika. Jako zástupce severních spolkových zemí je tu vybráno Meklenbursko-P ední Pomo ansko. Jih spolkové republiky reprezentuje Bádensko-Württembersko. V obou p ípadech seznamuje úvodní ást kapitoly s geografickou, demografickou a socioekonomickou charakteristikou zem . Údaje, které tu nalezneme, zprost edkovávají kontextuální profil daného regionu. Jejich posláním je podat jednak

ace o p íslu-né spolkové zemi, jednak, zejména v p ípad
stiky, pojednat ty oblasti, které jsou dávány do souvislosti
yvatelstva a jeřl p sobí jako faktory, které ji mohou
ovliv ovat. Následuje popis charakteru migra níh skupin. Podle dostupnosti
statistických dat jsou tu migra ní skupiny definovány na základ demografických
charakteristik, pohlaví a v ku, dále rodinného stavu a migra ního cíle, resp. místa
p vodu, p í emfl jde sou asn o to vyzdvihnout n které dlouhodobé tendence
v migra níh chování n meckého obyvatelstva po r. 1989. V p ípadové studii, která se
zabývá Meklenburskem-P edním Pomo anskem, jde o to poukázat na problém
vyřid ování zdeř-řho území a jeho d sledky pro místní demografickou
a socioekonomickou strukturu. Vzhledem k závařnosti této otázky je záv re ný úsek
tvrté kapitoly vyhrazen zemské politické scén a jejímu postoji k depopulaci
Meklenburska-P edního Pomo anska. P ípadová studie v novaná Bádensku-
Württembergu má za úkol znázornit tuto spolkovou zemi, jako region, který profitoval
z dosavadního vývoje migra ního chování n meckého obyvatelstva a který je jakýmsi
řprototypem oblíbeného migra ního cíle. Imigrace n meckého obyvatelstva do
Bádenska-Württemberska znamenala pro tuto řifní spolkovou zemi nep írozený
p írstek obyvatelstva, který z ní ve svých d sledcích íní pomyslný, a sice nejen
geografický, ale také demografický a socioekonomický protípól severního
Meklenburska-P edního Pomo anska.

1.3 Kritické zhodnocení literatury

V t-ina pouřitých pramen ů a literatury pochází z n meckého jazykového
prostoru a pro ů ely p edlořené diplomové práce byla shromářř na b hem dvou
studijních výjezd ů. Hlavním d vodem pro vyuřití n meckojazy né literatury je nejen
skute nost, ře se tato práce zabývá sociáln -historickou problematikou z oblasti
n meckého teritoria, ale p edev-řm fakt, ře k dané otázce neexistují tém řládne řeské
publika ní výstupy. To platí také v p ípad teoretického pojednání fenoménu migrace.
Zatímco řesky vydaná literatura z poloviny a konce 90. let 20. stol. migraci p edstavuje
jako jeden z demografických jev ů v ad ů, a sice velmi obecn ů, p í emfl význam
interdisciplinárního p ístupu nazna ůje jen okrajov ů, existuje v germanořonní oblasti
řada prací publikovaných po r. 2000, které se specializují výhradn ů na migraci
samotnou. Z řeských publikací byly proto vyuřity pouze dv ů p íru ky z oboru

Úvod do demografie od Vladimíra Roubíka a šDemografie od kolektivu Kvta Kalibová, Zdeněk Pavlík a Alena Vodáková, které vznikly v 90. letech, a v nichž je vymezení fenoménu migrace podmíněno ryze demografickým přístupem. Z německé literatury byla s největší terminologickou převahou převzata z knihy šMigrationssoziologie od Ingrid Oswaldové a z publikace šSoziologie der Migration, jejímž autorem je Petrus Han.⁴ Obě práce k migraci přistupují z hlediska sociologie a jsou zdařilým shrnutím dosavadních obecných poznatků v oboru migrace. Hanova kniha navíc vedle obecného vymezení pojmu migrace, představuje také přehled migračních teorií, ve které soustředně prezentuje různé přístupy k výzkumu migrace a odkazuje i na přístupy jednotlivých vědních oborů. Pojmosloví typologie migrací bylo převzato z práce Annette Treiblové šMigration in modernen Gesellschaften, resp. z úvodní kapitoly šBegriffsklärungen: Migration v ní obsažené.⁵ Jedná se o práci, která byla otištěna sice už na počátku 90. let., ale její poznatky o členění migrací platí dodnes a zejména v německé vědecké literatuře bývá hojně citována i dnes. Vyuffita byla rovněž kapitola šTerminologie und Konzepte in der Migrationforschung od kolektivu Dirk Hoerder, Jan Lucassen a Leo Lucassen, která tvoří úvodní oddíl v knize Klause J. Badeho šEnzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart, a v níž jsou obsaženy významné poznatky vztahující se k migrační terminologii a migračnímu výzkumu.⁶ Zejména pro definování pojmu šmigrace se ukázala jako velmi nápomocná kapitola z práce Norberta Wenninga šMobilität, Wanderung, Migration otištěná v knize šMigration in Deutschland. Ein Überblick, která je v tomto ohledu významným příspěvkem.⁷

Na tomto místě je ještě nutno poznamenat, že tématu migrace byla v minulosti věnována celá řada publikací. Valná většina z nich se ovšem zaměřuje na migraci

³ , Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997; KALIBOVÁ, Kvta/PAVLÍK, Zdeněk/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

⁴ OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2007; HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2005.

⁵ TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*. Weinheim/München: Juventa Verlag, 1990, s. 17-22.

⁶ HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Paderborn/München:Fink, 2008, s. 28-53.

⁷ WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland. Ein Überblick*. Münster/NY: Waxmann, 1996, s. 10-15.

Práci s migrací vnitřní nabízí v mnoha ohledech bezesporu. Ukládá se jedná o úvodní kapitoly, které se zabývají vnitřní migrací v rámci německé republiky, která je orientovaná na výklad odborné terminologie a teorií v oblasti migračního výzkumu, vřdy je možné se znovu a znovu setkat s tím, že středem zájmu je problematika mezinárodní migrace, kdežto fenomén vnitřní migrace je zmíněn jen velmi okrajově. Světovou výjimku tvoří právě výše uvedené tituly. Ty se sice také vnitřní otázce mezinárodní migrace, ale zároveň předkládají nadměrně komplexní obecné pojednání tématu migrace. Tyto výše jmenované knihy, jakož i další literatura, na kterou je v této práci, zejména v druhé kapitole, hojně odkazováno, byla získána jednak v zemské a univerzitní knihovně ve vestfálském městě Münster (*Universitäts- und Landesbibliothek, Westfälische Wilhelms-Universität Münster*), jednak v knihovně specializované na výzkum migrací, jenž spadá pod Institut pro migrační výzkum a interkulturní studia na dolnosaské Univerzitě Osnabrück (*IMIS-Bibliothek, Universität Osnabrück*).

Pro vymezení zkoumaného regionu s ohledem na severojižní perspektivu byl použit lánek Hanse Gebhardta *šNord und Süd, Ost und West in Deutschland* publikovaný v rozsáhlé knize *šGeographie Deutschlands* od kolektivu Rüdiger Glaser, Hans Gebhardt, Winfried Schenk.⁸ Dále lánek *šNord-Süd* od Karla Friedricha Bohlera a Bruna Hildenbranda v knize *šDeutschland - eine gespaltene Gesellschaft* od autorů Stephana Lessenicha a Franka Nullmeiera.⁹ Dále také práce Jürgena Friedrichse *šSüd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik? Sozialwissenschaftliche Analysen* z pol. 80. let a lánek H.-U. Junga *šDas wirtschaftliche Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik Deutschland*, který vyšel v časopise *šGeographische Rundschau* koncem 80. let.¹⁰

Kapitola zabývající se mapováním migračních proudů mezi severními a jižními spolkovými zeměmi po r. 1989, jakož i podkapitoly v nově migračním skupinám v kapitole o Meklenbursku-Předním Pomořansku, Bádensku-Württembersku se

⁸ GEBHARDT, Hans. *Nord und Süd, Ost und West in Deutschland*. In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*. Göttingen: Primus Verlag, 2007, 76-82.

⁹ BOHLER, Karl, Friedrich/HILDENBRAND, Bruno. *Nord-Süd*. In: LESSENICH, Stephan, NULLMEIER, Frank. *Deutschland ó eine gespaltene Gesellschaft*, Frankfurt/NY: Campus Verlag, 2006, 234-255.

¹⁰ FRIEDRICHS, Jürgen. (Hg.). *Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik? Sozialwissenschaftliche Analysen*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1986; JUNG, H.-U. *Das wirtschaftliche Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik Deutschland*. In: *Geographische Rundschau* 39, 1987, 443-447.

ech zprostředkovaných zemskými statistickými úřady
mí, resp. místních států, resp. Spolkovým statistickým
zpracovaných studiích. Převládá v této oblasti údaj je
dostupná ve formě přehledů, tabulek a grafů na internetových stránkách jmenovaných
institucí nebo je možné je získat na vyžádání. Je však nutno poznamenat, že statistická
data vztahující se k pohybu obyvatelstva jednotlivé zemské statistické úřady
zpracovávají podle různých klíčů a nestejných kritérií. V principu jde o to, že zatímco
některé zemské statistické úřady nabízejí podrobný přehled migračního chování
obyvatelstva diferencovaný podle pohlaví, věku, rodinného stavu, místa původu,
cílového místa apod., což je případ většiny severních spolkových zemí. Jiné zemské
statistické úřady se omezují pouze na poskytování čistého migračního salda, resp. výstupu
a migračního salda. To je případ obou jižních spolkových zemí. Navíc se jednotlivé
zemské statistické úřady odlišují v tom, zda jsou jejich data volně přístupná nebo zda je
pro přístup k informacím zaplatit nutné. Zemské statistické úřady zpracovaná data prezentují
zpravidla ve formě statistických ročenek (š *Statistisches Jahrbuch*), jako je tomu
v případě Meklenburska-Pomořánska, Šlesvicka-Holštýnska, Hamburku,
Bréna a Bavorska, resp. se jedná o statistické zprávy (š *Statistische Berichte*), statistické
měsíčníky (š *Statistische Monatshefte*) i statistické analýzy (š *Statistische Analysen*).
Kombinace těchto publikací, a to jak v tištěné, tak elektronické podobě, jakof
i tabulky a přehledy dostupné online, poskytnuté na vyžádání byly využity jako
hlavní pramen zdrojů pro tuto práci. Jedná se buď o podrobné přehledy, které
zpracovávají data za celá období, rok po roce nebo o přehledové informace
nabízející srovnání mezi jednotlivými obdobími. Data poskytovaná zemskými
statistickými úřady, resp. Spolkovým statistickým úřadem platí obecně za spolehlivý
informační zdroj, který nepodléhá tlaku žádných lobbistických vlivů a tudíž je ho
možné považovat za hodnotově neutrální.

Významným materiálem pro sepsání této práce se staly také dvě demografické
studie publikované Berlínským institutem pro obyvatelstvo a vývoj (š *Berlin-Institut für
Bevölkerung und Entwicklung*). Jedná se o nezávislou výzkumnou instituci, jež se
orientuje na zpracování vědeckých poznatků, a jejími publikačními výstupy a výsledky
v nichž zveřejněné nejsou ovlivněny ze strany sponzorů i zadavatelů.¹¹ První z nich
s názvem š *Deutschland 2020. Die demographische Zukunft der Nation*, za níž stojí

¹¹ Blíže srov. prohlášení na internetových stránkách této instituce. Dostupné na WWW:
<http://www.berlin-institut.org/ueber-uns.html> (30. 04. 2010).

řena Kröhnerta a která byla podpořena nadací Roberta
(*Stiftung*), byla vydána na jaře 2005 a obsahuje velmi
dobrý přehled o demografickém vývoje jednotlivých spolkových zemí za posledních
zhruba dvacet let, jakož i demografické prognózy do budoucna. Mimo jiné je tu
možné nalézt také informace o migračním chování obyvatelstva, a sice nejen mezi
jednotlivými spolkovými zeměmi, ale také mezi jednotlivými regiony v jejich rámci.¹²
Novější verzí této demografické studie je tištěná publikace *Die demographische Lage
der Nation. Wie zukunftsfähig sind Deutschlands Regionen?* vydaná v létě 2006.¹³

Pro sepsání těchto částí případových studií, které jsou v nově kontextuální
charakteristice spolkových zemí, Meklenburska-Předního Pomorska a Bádenska-
Württemberska, byla použita v první řadě literatura vydaná zemskými centrály pro
politické vzdělávání (*Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg*;
Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern). Publikace
vydávány tímto státními nadstranickými institucemi, obecně platí za důvěryhodné
a vyznačují se vysokou mírou objektivit. Práce odkazuje mj. na souhrnné přehledy,
které vyšly v knize *Die deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft* Hans-
Georga Wehlinga, jenž je souasně autorem příspěvku v nově Bádensku-
Württembersku.¹⁴ Příspěvek seznamující s Meklenburskem-Předním Pomorskem
sepsal Heinrich-Christian Kuhn.¹⁵ Wehling je vedle Reinholda Webera rovněž
spoluautorem přehledové sborníkové publikace *Baden-Württemberg. Gesellschaft,
Geschichte, Politik*.¹⁶ Dále byly využity příspěvky otištěné ve sborníku *Politische
Landeskunde Mecklenburg-Vorpommern*, a sice kapitola Wolfganga Weiße *Die
Geographie des Landes*, kapitola *Bevölkerung im Wandel*, jejíž autorkou je Ursula

¹² KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020. Die demografische Zukunft der Nation*. Berlin: Berlin-Institut für Weltbevölkerung und globale Entwicklung, 2005. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹³ KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation. Wie zukunftsfähig sind Deutschlands Regionen?* München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2006.

¹⁴ WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft*. Opladen: Leske+Budrich, 2002; WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: ibidem, s. 17-33.

¹⁵ KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft*. In: ibidem, s. 149-166.

¹⁶ WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Geschichte Baden-Württembergs*. München: C. H. Beck Verlag, 2007.

haftliche Entwicklungsperspektiven¹⁷ od Geralda Brauna.¹⁷ Publikace, p ípadn kapitoly pojednávají v cn jednak demografických, a jednak o socioekonomických pom rech v daném regionu. Jako dopl kový zdroj hrály roli také oficiální zemské internetové portály obou spolkových zemí a rovn fl údaje zprost edkované zemskými statistickými ú ady.

Pro podkapitoly zam ené na d sledky depopulace, resp. imigrace pro spolkovou zemi byly podstatné následující prameny. V p ípad Meklenburska-P edního Pomo anska se stal d lefitým a podn tným pramenem p epis p edná-ky šD sledky demografického vývoje v Meklenbursku-P edním Pomo ansku¹⁸ (š*Auswirkungen des demographischen Wandels in Mecklenburg-Vorpommern*) odborníka v oblasti práva a vedoucího Obchodní a pr myslové komory ve Schwerinu Klause-Michaela Rotheho, která zazn la u p ílefitosti společného odborného zasedání místní agentury šmv4you¹⁸ (blíffe viz kapitola 4.4) a Obchodní a pr myslové komory Schwerin (š*Industrie- und Handelskammer zu Schwerin*) dne 17. b ezna 2004.¹⁸ Vedle toho byl d lefitým pramenem dobový tisk. Zpracovány zde byly p edev-ím informace z novinových lánk p edních n meckých novin, jako deník š*Frankfurter Allgemeine Zeitung*, b fln známý pod zkratkou šFAZ¹⁸, zpravodajský internetový server š*Spiegel Online* a deník š*Die Welt* dostupné prost ednictvím online p ístupných archiv .

Podkapitola zabývající se postojem politické scény v Mecklenbursku-P edním Pomo ansku k problematice vylid ování se zakládá p edev-ím na rozhovorech se zástupci jednotlivých politických stran p ítomných v zemském parlamentu, které byly po ízeny b hem autora studijního výjezdu do Schwerinu v listopadu 2009, p ípadn dodate n získány dotazníkovou formou na po átku r. 2010. Krom toho tato podkapitola erpá dopl kov také ze stranických broflur a vládních tiskových prohlá-ení, internetového portálu místního zemského ministerstva hospodá ství, práce a turismu (š*Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Tourismus*), jakofl i webových stránek agentury šmv4you a dobového tisku, zejména n meckého deníku

¹⁷ Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, Schwerin, 2006; WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: ibidem, 33-36; KÜCK, Ursula. *Bevölkerung im Wandel*. In: ibidem, 170-187; BRAUN Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: ibidem, 188-204.

¹⁸ P edná-ka Klause-Michaela Rotheho š*Auswirkungen des demographischen Wandels in Mecklenburg-Vorpommern*. Dostupná na WWW: http://www.mv4you.de/fileadmin/mv4you/presse/vortrag_rothe.pdf (20. 03. 2010).

1.4 Metodologická východiska

Metodologickým východiskem je tu p ístup p edního n meckého odborníka na výzkum d jin migrací Klause J. Badeho, který je jedním ze zakladatel Institutu pro migra ní výzkum a interkulturní studia (š *IMS* ð) na Univerzit Osnabrück.¹⁹ Jeho sociáln historický výzkum migrací (š *Sozialhistorische Migrationsforschung* ð) vidí migraci obyvatelstva jako sociální proces, který je t eba uchopit ve vzájemných souvislostech vývoje obyvatelstva, hospodá ství a spole nosti. Jde tu o to postihnout multidimensionalitu na stran jedné a zahrnout multikausalitu této díl í, ale komplexností se vyzna ující oblasti na stran druhé. St edem zájmu jsou p ítom hlavn jevy kolektivního charakteru, které jsou p ístupn j-í historicko-sociáln v dnímu popisu, analýze a vysv tlení, na rozdíl od fenomén individuálního charakteru. Dobrovolná migrace je sice celkovým výsledkem migrací individuálních, ale Bade podotýká, fle chování t ch, kte í se rozhodli k migraci, není pouze d sledkem individuálních popud , ale svou úlohu podle n j mají také nadindividuální souvislosti a ur ující faktory, kterých si jedinec m fle a nemusí být pln v dom.²⁰ Bade p ítom apeluje na interdisciplinární p ístup k výzkumu migrací.²¹ Práv kombinací poznatk jednotlivých v dních disciplín, které se migrací zabývají, lze nalézt odpov di na otázky spojené s migra ním chováním obyvatel. Vedle toho ov-em upozor uje, fle výzkum migrací je asto odkázán na neúplná a r znorodá data, cofl znesnad uje jejich zpracovávání, brání p esnému šm ení ð a komplikuje p ípadné srovnávání.²²

¹⁹ Srov. internetové stránky Klause J. Badeho. Dostupné na WWW: <http://www.kjbade.de/> (30. 04. 2010).

²⁰ Srov. BADE, Klaus. *Sozialhistorische Migrationsforschung. Studien zur historischen Migrationsforschung (SHM)*. Göttingen: V& R unipress GmbH mit Universität Osnabrück, 2004, s. 14-15. Dostupný na WWW: http://www.zeitgeschichte-online.de/zol/_zf/documents/pdf/bade0305.pdf (30. 04. 2010). Spole n s etablováním se sociáln historického výzkumu migrací do-lo k vymezení výzkumu migrace v -írokém kontextu historicko-sociálních v d s ohledem na výzkumné koncepty, kladení otázek, metody pr zkumu a také k otev ení se interdisciplinárnímu postoji. Sou asn se sociáln historický výzkum migrací vymezil v rámci sousedních, ale zcela z ejm odli-n zam ených výzkum migrací, nap . oproti ekonometrickým koncept m. A kone n se etabloval heuristický p ístup k výzkumu prostorového pohybu obyvatelstva, srov. ibidem, s. 14.

²¹ Srov. ibidem, s. 15.

²² Srov. ibidem, s. 19.

průběhu výzkumu migrací sociálně historického výzkumu migrací. Práce k vnitřní migraci v SRN po r. 1989 jako výsledek nejen individuálních procesů a potřeb, ale rovněž jako k procesu, který se odvíjí od nastavení rámcových podmínek. Z tohoto důvodu je tu migrace popisována v kontextu daného prostředí, ve kterém se děje, tzn. pozadí geografických, demografických a socioekonomických charakteristik daného území, které mají jednak poukázat na místní vývojové linie, zdejší poměry, jakofili na dispozici a indispozici daného regionu, jednak tu mají funkci faktoru, který má, resp. může mít vliv na rozhodnutí o uskutečnění migrace. Migrační chování obyvatelstva je tu vysvětleno z hlediska kolektivu, který je chápán jako souhrn jednotlivců a jejich individuálních rozhodnutí, a sice na základě dostupných statistických dat (viz kapitola 1.3). Práce se vnuje vztahům tendencím v migračním chování ve vztahu k vybrané spolkové zemi.

Za účelem objasnění hlavních příčin a motivů, na základě kterých se migrace děje a které považuje také Bader za jeden z hlavních úkolů sociálně historického výzkumu migrací, bylo využito zásad stanovených v konceptu push-pull modelu, tedy modelu tahových a tlakových faktorů.²³ Push a pull model je významným výzkumným nástrojem, který umožňuje vysvětlení příčin, je-li vycházejí z objektivních rámcových podmínek a interpretaci motivů, je-li se zakládají na individuálních reakcích, které na dané podmínky prostředí reagují. V migračním výzkumu bývá tento model hojně využíván a svůj původ má v tzv. migračních zákonech (šlaws of migration), které vyvinul na konci 19. stol., švédský výzkumník migrací, geograf Ernest George Ravenstein.²⁴ Push a pull model má tři vývojová stadia a je možné se s ním proto setkat v několika diferenciích. Zde je odkazováno na push a pull model, jehož novodobé základy položili Lee a Bojars a který spojuje v rozlišení faktorů ovlivňujících migraci na ty, které působí přitažlivě a zvyšují tak atraktivnost potenciálního cílového místa a na ty, které působí naopak nepřitažlivě a jsou příčinou pocitu nespokojenosti s dosavadním místem pobytu. Předpokladem přitom je, že dotyčný chce zlepšit svou

²³ Srov. ibidem, s. 20.

²⁴ Srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 69, 71.

o rozhodnutí je racionální a odvíjí se především od situace.²⁵

Metodologický nástroj bylo použito tzv. expertní interview, které patří mezi kvalitativní výzkumné metody, a jehož smyslem je získat informace od osob, které jsou odborníky ve zkoumané oblasti. Rozhodujícím kritériem je privilegované postavení dotazovaného, který je odpovědný za řešení nejzávažnějších problémů a je mu přístupný specifický okruh informací. Výsadní postavení dotazovaného předpokládá souasnou odpovědnost, odbornou vybavenost a schopnost orientovat se v dané problematice u osoby, která vede interview. Informace získané formou expertního interview vyžadují kritické ověření, přičemž pozornost by měla být věnována nejen vyjádřením explicitním, ale zároveň také implicitním. Jako výhodná se jeví situace, kdy je dotazováno více kompetentních osob ze stejného oboru, které zastávají buď obdobné, nebo protichůdné názorové pozice. V rámci daných okolností se dotazovaní cítí být pod určitým tlakem, který by měl podpořit jejich přímou a snížít pravděpodobnost klamavých odpovědí.²⁶

Dotazování byli zástupci pěti politických stran zastoupených v zemském parlamentu (š *Landtag*), převážně dlouholetí předsedové, přičiněním místopředsedové a mluvčí frakce dané politické strany v zemském parlamentu vesměs iinní ve zdejším výboru pro otázky hospodářství, práce a turismu (š *Wirtschaftsausschuss*). Záměrem polostrukturovaného interview, které obsahovalo celkem sedmnáct otázek, bylo zjistit, jak se místní politická scéna staví k problematice vylidování Meklenburska-Pomořánska. Vedle čtrnácti vstupních otázek vztahujících se k osobě dotazovaného a jeho politické motivaci, zde bylo jedenáct otázek, které tvořily osu rozhovoru. Jednak tu byly zahrnuty otázky týkající se postoje dané politické strany k vylidování spolkové země a její angažovanosti v daném ohledu, jednak sem byly zařazené otázky tematizující vnitropolitickou diskuzi a spolupráci v této rovině. Další baterie otázek se orientovala na tematizaci tohoto problému v posledních zemských volbách, které proběhly v r. 2006. Rovněž zde byl dotazován výhled do budoucna v tomto kontextu.

²⁵ Srov. LEE, Everett, S. *A Theory of Migration*. In: *Demography* (47), 1966, Nr. 3, s. 49-56; BOJARS, George, J. *Economic Theory and International Migration*. In: *International Migration Review* (23), 1989, Nr. 3, s. 457-458 podle OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 71.

²⁶ Srov. BOGNER, Alexander/MENZ, Wolfgang. *Das theoriegenerierende Experteninterview. Erkenntnisinteresse, Wissenformen, Interaktion*. In: BOGNER, Alexander/ LITTIG, Beate/MENZ, Wolfgang (Hrsg.): *Das Experteninterview. Theorie, Methode, Anwendung*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2005, s. 33-68; MEUSER, Michael/NAGEL, Ulrike. *Experteninterview - vielfach erprobt, wenig bedacht. Ein Beitrag zur qualitativen Methodendiskussion*. In: *ibidem*, s. 71-93.

Jako fenomén lidské společnosti, patří k jedním z jejích základních a pirozených projevů a nelze ji proto vnímat jako jev související výhradně s národní soustavností.²⁷ A pokud přistoupíme na Darwinovu evoluční teorii, i budeme vycházet od Adama, vždy se znovu a znovu setkáváme se skutečností, že lidé také v minulosti z nejrůznějších důvodů opouštěli svá dosavadní přislabí a odcházeli na jiná místa. Vzpome me například st hování národů po r. 370 n. l., anebo lze uvést jako například, pokud zastáváme druhou z variant výkladu důjin lidstva, útěk do Egypta.²⁸

Na jedné straně je tu nezpochybnitelná skutečnost, že na migraci je zcela jistě možno nahlížet jako na něco tradičního, co ke zpusobu života lidské společnosti neodmyslitelně patří. Na druhé straně je však třeba konstatovat, že výraz migrace ve své podstatě skrývá množství rozliých podob, které souvisejí s proměnami lidské společnosti v čase, a které lze s trochou nadsázky přirovnat k barvám bohaté malířské palety. S pohledem na tuto pomyslnou paletu se nabízí otázka, jak je možné pojem šmigrace o vymežit, aby výsledkem byla obecně platná definice, která navíc nabízí komplexní pohled na věc.²⁹

2.1 Demograficko-sociologické vymezení pojmu šmigrace o

Jako velmi výhodné, se v tomto případě jeví vycházet z kombinace demografického a sociologického pojetí. Poznatky a přístupy těchto dvou vědních disciplín se zakládají na předpokladu, že migrace, ve svém nejobecnějším a nejabstraktnějším pojetí, znamená přesun resp. změnu. Zatímco demografie, resp.

²⁷ Pojem migrace má svůj původ v latinském slově šmigrare o resp. šmigratio o, které je možné přeložit jako špřesouvat se o, špřutovat o i šst hování o, srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 7.

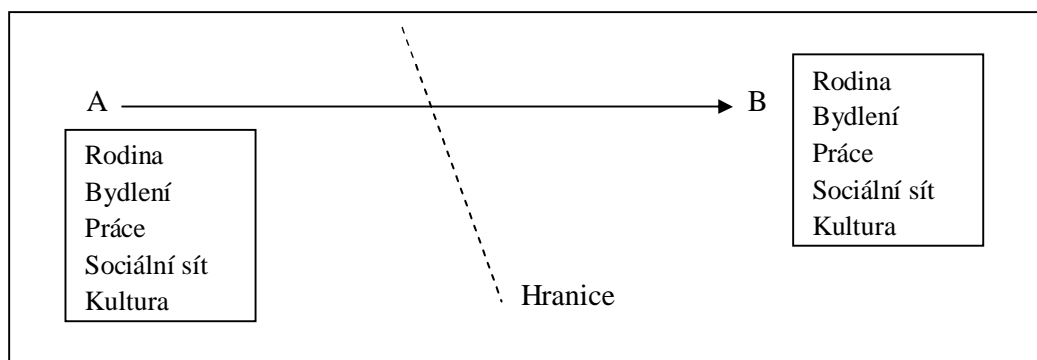
²⁸ Srov. například MÜLLER, Helmut/KRIEGER, Karl, Friedrich/VOLLRATH, Hanna. *D jiny N mecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

²⁹ Odborná literatura postrádá jednotnou a obecně uznávanou definici pojmu šmigrace o, srov. například HOFFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim. *Migration o ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*. Stuttgart: F. Enke Verlag, 1970, s. 50; TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 18; HILLMANN, Felicitas. *Migration als räumliche Definitionsmacht?* Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2007, s. 24. Slovníková a encyklopedická literatura představuje řadu definic tohoto pojmu, které jsou sice v principu shodné, ale omezují se pouze na vymezení migrace z hlediska prostoru.

nedílná sou ást, migraci vnímá a popisuje p edev-ím jako
st ní obyvatelstva, vidí sociologie migraci jako komplexní
lov k nep esouvá pouze fyzicky, ale kdy sou asn posouvá
pomyslný šst edobodø svého flivota v rámci spole nosti.³¹

Migraci je tedy možné, v-ír-ím slova smyslu, definovat jako **geografickou zm nu rozmíst ní obyvatelstva, prostorový pohyb i prostorovou mobilitu obyvatelstva**. V ufl-ím slova smyslu je migrace hlavní formou m ny obyvatelstva, která sebou zpravidla p iná-í **trvalou zm nu pobytu**.³² Zárove ji lze také charakterizovat jako zm nu zasahující r zné oblasti lidského flivota. Oswaldová vysv tluje tuto zm nu jako **šp esun flivotního st edoboduø**, který je možné vylofit jako proces prostorového p emíst ní v-ech dosud relevantních oblastí flivota na jiné místo, který nastává sou asn se zku-eností sociálního, politického a kulturního posunu pomyslné hranice. To znamená, že migrace, jeff m že být dlouhodob j-ého charakteru, vede vedle p ekonání geografické vzdálenosti také k zát ffi psycho-sociálního rázu.³³

Obr. . 1: P esunutí flivotního st edobodu z bodu A do bodu B podle Oswaldové³⁴

³⁰ Geodemografie neboli geografie obyvatelstva je v dní obor zabývající se migrací a rozmíst ním obyvatelstva. N kdy bývá prezentována jako samostatný obor, jindy jako sou ást demografie. Záleffí vffdy na úhlu pohledu a cíli výzkumu. Zde se p ikloníme k druhé z obou zmín ných variant, která má blíffe ke komplexnímu pojetí problematiky, resp. interdisciplinárnímu p ístupu, srov. KALIBOVÁ, Kv ta/PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 10.

³¹ V originále šMigration als Versezung des Lebensmittelpunktsø, srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 13-16.

³² Srov. ROUBÍ EK, Vladimír. *Úvod do demografie*, s. 257; HAUPT, Arthur, KANE, Thomas T. *Handbuch Weltbevölkerung. Begriffe, Fakten, Konzepte*. Stuttgart: Balance Verlag, 1999, s. 57; HIRSCHBERG, Walter. *Wörterbuch der Völkerkunde*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 1999, s. 253.

³³ Srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 13-14.

³⁴ Srov. ibidem, s. 14.

(obr. . 1) znázorňuje migraci nejen jako prostorový přesun z bodu A do bodu B, ale také jako proces, který postihuje všechny oblasti života, které s přesunem z bodu A do bodu B souvisí. Pomyslná hranice, která je tu vyobrazena diagonální přerouvanou čarou, nemusí podle Oswaldové nutně znamenat hranici mezi dvěma autonomními státními jednotkami, ale třeba i hranici mezi dvěma regiony. Nemusí se jednat ani o hranici územního rázu, ale může jít o pomyslnou dělící linii mezi dvěma rozdílnými jazykovými, náboženskými i kulturně-etnickými oblastmi. Přitom nehraje roli, zda je tato pomyslná hranice v rámci migračního procesu překonávána nebo zda se tato hranice během jeho průběhu teprve utváří, tedy kdyfi dojde k vnímání a uvědomění si sociálních a kulturních rozdílů, které jsou teprve na základě této zkušenosti artikulovány a prožívány. Otevřenost tohoto konceptu akcentuje empirickou rozlišenost stejně jako charakter procesu migrací, jakof i fakt, že nové uspořádání jednotlivých oblastí života v důsledku migrace není zpochybněm časovým a osobním rozsahem, vzdáleností, podmínkami, ani motivy. Tyto faktory mají spíše vliv na to, jak se toto nové uspořádání podaří, resp. může zdařit. Jak vyplývá z grafického vyobrazení, rozlišuje Oswaldová celkem pět oblastí lidského života, kterých se migrační proces dotýká – rodina, bydlení, práce, sociální síť a kultura. To, čto pět oblastí můžeme je-t blíže konkretizovat. Výsledkem je výčet několika základních elementů, které lze při výzkumu – podle úhlu pohledu – buď vyzdvihnout, nebo upozadit.³⁵ Následující tabulka tyto konstitutivní prvky sumarizuje a zároveň jejich prostřednictvím reflektuje rozměr, ve kterém jsou oblasti lidského života migrací zasafeny.

Tab. . 1: Oblasti a konstitutivní elementy životního st edobodu podle Oswaldové³⁶

Rodina	Právní status/forma rodiny a její struktura/přítomnost resp. nepřítomnost dětí/postavení členů rodiny
Bydlení	Existence resp. neexistence úřední registrace o přihlášení k pobytu/geografické a sociální zařazení obytné oblasti (poloha, typ místní části)/kontakty se sousedy

³⁵ Srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 14-15.

³⁶ Srov. ibidem, s. 15.

	na základ typu výd le né innosti/vzd lání sociální status/ kontakty s kolegy, pracovní spokojenost
Sociální síť	Kontakt s příbuznými, přáteli a známými, sousedy a pracovními kolegy/kontakty dítí v rámci –koly/ zaopatření nemocných a starých
Kulturní a politická orientace	Jazyková kompetence/náboženská příslušnost a vyznání/ etnická orientace/státní příslušnost a volební právo/percepce a hodnotové představy/diskursní vzory (vnímání domácího obyvatelstva a cizinců, vytváření stereotypů)

Z tohoto pohledu vyplývá, že migrace navíc znamená zásah sociálního rázu, jak pro místo, ze kterého vychází, tak pro místo cílové. Zásah do sociálního uspořádání v místě, které se stává cílem migrantů, v sobě skrývá konfliktní potenciál, který může vystoupit na povrch ve formě střetu původního a nově usazeného obyvatelstva.³⁷ Míra konfliktního potenciálu se může zvyšovat nebo naopak snižovat, podle toho, jak velké rozdíly je možné registrovat mezi migranty a přijímajícími společnostmi. Tyto rozdíly mohou spočívat v následujících znacích: etnikum, pohlaví, společenská vrstva, náboženská vyznání apod. Jistou roli hraje i snaha migrantů přizpůsobit se podmínkám v novém prostředí. Obecně platí, že kulturní heterogenita a nepřizpůsobivost vedou k prnutí mezi nově příchozím a domácím obyvatelstvem. Přeměra šizofonie je totiž obvykle vnímána jako rušivý element. Naproti tomu etnická homogenita přispívá k souladu po stránce identifikace i sociální. Čím kulturně blíže jsou si nově příchozí a místní obyvatelé, tím pravděpodobněji je, že spolu budou vycházet. Riziko vzniku konfliktu je nižší. Jiný vztah lze tušit o ekávat mezi místním obyvatelstvem a cizinci (např. Němci a Turci) a mezi místním obyvatelstvem a nově příchozími, kteří pocházejí z jiného regionu téhož státu (Bavinci a Durynci).³⁸

Další možností, jak lze charakterizovat migraci, aniž bychom se dostali do rozporu s dosavadním výkladem, je pohled na tento fenomén jako na proces. Takto migraci popisují například Bade a Han. **Migrační proces** se podle nich dělí do tří fází. První fáze migračního procesu zahrnuje období, ve kterém poštění ochota migrovat

³⁷ Srov. například OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 16; TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 13.

³⁸ Srov. TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 171-74; 179.

odnutí opustit dosavadní p sobi-t . Druhá fáze se rovná
u, resp. samotné cest ke zvolenému cíli. T etí fází se
nosti p íjímajícího regionu. To m fle mít velmi r znorodý
charakter i rozdílnou asovou náro nost.³⁹ S odkazem na souhrn oblastí
a konstitutivních element íivotního st edobodu (tab. . 1) a význam kulturních
odli-ností lze usuzovat, fle v n kterých p ípadech m fle být migra ní proces, zejména
jeho t etí fáze, i velmi zdouhavou zálefitostí.⁴⁰

2.2 Typologie migrací

V návaznosti na obecné vymezení pojmu migrace, jehoí premisou je komplexní
perspektiva, je nyní na míst rozkrýt barevnou -kálu pomyslné palety, kterou v sob
výraz migrace ukrývá. Jak vyplývá z výzkumu migrací, jsou formy migrací, stejn jako
pohnutky, které migra ní chování jedince ovliv ují, pop . usm r ují, jakofi i d sledky
z n j plynoucí, velmi rozmanité.

Podle Treiblové m fleme ur it ty i hlediska, na základ kterých je migraci
moíné blííe konkretizovat a diferencovat.⁴¹ Následující tabulka sestavená podle
Treiblové dává p ehled forem migrací, které jsou ur eny podle toho, v jakém rozsahu se
migrace d je z prostorového a asového hlediska. Vedle toho jsou zohledn ny také
motivy pop . d vody, na základ kterých k migraci dochází, a které ur ují, zda se

³⁹ Srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 32; HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 8.

⁴⁰ Srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 15f.

⁴¹ Vedle typologie migrací, tak jak ji p edstavuje Treiblová, existuje ada dal-ích typologií, které se pokou-í klasifikovat tento fenomén na základ nejznám j-ích a asto citovaných typologií nabízí nap . Hoffmann-Nowotny, který p edstavuje vedle klasifikace migrací podle Ernesta George Ravensteina z r. 1885, formy migrace, které sestavil r. 1925 Henry Pratt Fairchild, r. 1955 Rudolf Heberle a r. 1958 William Petersen, srov. HOFFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim. *Migration ó ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*, s. 55-64. Dal-í variantou migra ní typologie je ta od Badeho, v níí se autor snaí zahrnout migrace ve velmi rozsáhlém asovém období, a sice od 17. století, srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 36-39. Pro ú ely této diplomové práce se v-ak jako nejvhodn j-í jeví práv typologie podle Treiblové z roku 1990, která dovoluje v-estrannou charakteristiku migrace odpovídající soudobému úhlu pohledu, srov. TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19

ní v le jedince i zda je osoba odkázána na v li jiných.
sah, v jakém je možné se s migrací setkat.⁴²

Tab. . 2: Typologie migrací podle Treiblové⁴³

HLEDISKO		FORMA MIGRACE		
1.	Prostorové hledisko	Vnit ní/interní	Mezinárodní/externí	ô
2.	asové hledisko	asov omezená/do asná	Permanentní/trvalá	ô
3.	Rozhodnutí/p í ina	Dobrovolná	Nedobrovolná/nucená	ô
4.	Rozsah	Individuální	Skupinová/kolektivní	Masová

Z hlediska územních celk , resp. sm ru a cíle migrace, ozna ujeme migraci, která nep ekrá uje hranice daného státu jako tzv. vnit ní migraci, pop . vnitrostátní migraci. V takovém p ípad nedochází k úbytku nebo nár stu obyvatel ve stát , ale m ní se pouze prostorové rozmíst ní obyvatelstva.⁴⁴ Velmi asto se jedná nap . o p esun obyvatelstva mezi venkovem a m stem.⁴⁵ V opa ném p ípad jde o migraci mezinárodního charakteru, kterou je dále možné lenit na migraci kontinentální a interkontinentální.⁴⁶ Z asového hlediska m feme rozli-ovat mezi migrací sezónního rázu, která je omezena pouze na ur ité období, a emigrací, resp. imigrací, která má za následek trvalé usazení se na novém míst .⁴⁷ Pokud migrace vychází z vlastní iniciativy

⁴² Srov. TREIBEL, Annette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19

⁴³ Srov. ibidem, s. 19.

⁴⁴ Srov. ROUBÍ EK, Vladimír. *Úvod do demografie*, s. 265; SCHIMANY, Peter. *Migration und demographischer Wandel*. Nürnberg: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2007, s. 23; *Glossar: Demographische Grundbegriffe*. In: Bundeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Bevölkerungsentwicklung*. Bonn 2004, s. 56; TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19.

⁴⁵ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19.

⁴⁶ Srov. SCHIMANY, Peter. *Migration und demographischer Wandel*, s. 23; *Glossar: Demographische Grundbegriffe*. In: Bundeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Bevölkerungsentwicklung*, s. 56; TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19.

⁴⁷ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19. Oswaldová pod pojmem asov omezená/do asná migrace uvádí jako p íklad také dojížd ní za prací tzv. špendlováníô, srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 65. Jiní auto i, jako nap . Herberle nebo Bade naopak špendlováníô,

organizovat jako migraci dobrovolnou nebo i nucenou. Jedná se o studijní pobyty.⁴⁸ Takovýto druh migrace není podněten ani obojími přírodními katastrofami a dále vodem pro něj nejsou ani důsledky vyplývající z politické situace, jako je např. porušení základních lidských práv a svobod, právní zakotvená diskriminace i občanská válka.⁴⁹ V takovém případě hovoříme naopak o nedobrovolné resp. nucené migraci. Jako příklad lze uvést útěk a vyhánění.⁵⁰ Podle počtu osob, které se migraci účastní, mluvíme buď o individuální, nebo o kolektivní, případně o masové migraci.⁵¹ Treiblová na tomto místě zmíní uje jednu zvláštní formu migrace, a sice tzv. et zovou migraci. Jde ve své podstatě o jednotlivce, kteří patří ke skupinám příbuzných i známých, jež postupně opouští region, ze kterého pocházejí. Jejich cílem je místo, kam již před nimi odešli jejich příbuzní i známí, a ke kterým se nyní chtějí připojit i oni.⁵² Vztahy, ze kterých vychází et zová migrace, však nemusí nutně vznikat výhradně na příbuzenské bázi. Mohou se utvářet i mezi lidmi, kteří jsou stejného pohlaví nebo kteří mají podobné ekonomické zájmy.⁵³ Přitom platí, že s narůstajícím počtem lidí, kteří opustí region, se zvyšuje přitažlivost cílového regionu pro potenciální migranty.⁵⁴ Významným

stejně jako stěhování se v rámci jedné správní jednotky i cestování, do kategorie masové omezené migrace nezačítají, srov. HEBERLE, Rudolf. *Theorie der Wanderungen, Soziologische Betrachtungen*. In: Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft, Jg. 75, 1955, s. 2, podle HOFFMANN-NOWOTNY. *Migration ó ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*, s. 51; HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 36.

⁴⁸ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19; OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 65.

⁴⁹ Srov. LIEBIG, Sabine. *Migration: Motive und Formen*. In: LIEBIG, Sabine (Hrsg.): *Migration und Weltgeschichte*. Schwalbach/Ts.: Wochenschau-Verl., 2007, s. 10-11; HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 7.

⁵⁰ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19.

⁵¹ Srov. ROUBÍ EK, Vladimír. *Úvod do demografie*, s. 262-263; Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19-20.

⁵² Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 20;

⁵³ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 12. Osoby migrující v rámci et zové migrace jsou však ve statistikách zaznamenány jako jednotlivci. Pomyslná dělící čára mezi jednotlivými formami migrace z hlediska počtu osob je proto sporná, protože přechod od individuální k et zové migraci je plynulý, resp. je možné konstatovat, že et zová migrace se zakládá na součtu mnoha individuálních migračních rozhodnutí, srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19-20.

⁵⁴ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 175f.

motivačním prvkem, který významně ovlivňuje výsledné migranta, je předávání informací. Jde v první řadě o sdělování informací na osobních zkušenostech migrantů, například osobní korespondence, vyprávění, informace o možnostech zaměstnání a výdělku.⁵⁵

Podle toho, kterým směrem se migrace ubírá, hovoříme o tzv. **migračním proudu**.⁵⁶ Jedná se o migrační pohyb směřující z určitého výchozího místa do konkrétního cílového místa. Určený směr se může vztahovat, jak k určitému místu, tak také ke konkrétní typologické oblasti. Průvodním jevem takového migračního proudu v jednom směru může být migrační proud ve směru opačném, tedy tzv. migrační protiproud.⁵⁷

2.3 *šDefinice -itá na míru'': ú elová definice pojmu migrace*

Na základě komplexního demograficko-sociologického vymezení pojmu migrace a na základě typologizace jejích forem se nyní pokusíme definovat, resp. konkretizovat tento pojem pro účely zde předložené diplomové práce.⁵⁸ Jak říká Durkheim, právě definování předmětu, kterým se chceme zabývat, je prvním a nezbytným krokem sociologického výzkumu. Podstatné je v tomto, resp. přesně v tomto, o jaký problém se jedná, aby bylo možné argumentovat a odvolávat.⁵⁹

⁵⁵ Srov. TILLY, Charles a BROWN, Harold C. *On Uprooting Kinship and the Auspices of Migration*. International Journal of Comparative Sociology 8, 1967, s. 142; CHOLDIN, Harvey M. *Kinship Networks in the Migration Process*. International Migration Review 7, 1973, s. 175 podle HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 12.

⁵⁶ V originále *šMigrationsstromō/ōmigration streamō*, srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 10f.

⁵⁷ Srov. LONGINO, Charles F., Jr. *Veteran Interstate Migration and VA Health*, The Gerontologist 1, 1992, s. 975 podle HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 10.

⁵⁸ Hoffmann-Nowotny dochází k závěru, že existují dvě východiska z dané situace, tzn. že skutečnosti, že neexistuje komplexní a obecně uznávaná definice pojmu migrace. Prvním východiskem je vyvinout na základě typologie migrací rozdílné výklady tohoto pojmu. Jako alternativu k tomuto řešení vidí pokus vytvořit obecnou, avšak vysoce abstraktní definici. Tato dvě řešení se přitom vzájemně nevylučují, srov. HOFFMANN-NOWOTNY. *Migration ó ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*, s. 54.

⁵⁹ Srov. DURKHEIM, Emile. *Regeln der soziologischen Methode*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1984, s. 20.

kontextu definovat jako dlouhodobé prostorové p emíst ní p vodního n meckého obyvatelstva, v rámci hranic SRN (= vnitrostátní migrace), zakládající se na svobodném individuálním rozhodnutí jedinc (= dobrovolná, individuální migrace), které sebou nese p emíst ní tzv. flivotního st edobodu (viz. 2.1), jeřl ve svém d sledku znamená opu-t ní dosavadního sociálního pole p sobnosti.

První charakteristikou v této konkretizované definici je **dlouhodobost**. Ta úzce souvisí s p emíst ním flivotního st edobodu. Nejde primárn o to ur it p esný asový úsek m ený na dny, m síce i roky, ale o to ukázat, ře dlouhodobost se odvíjí od skute nosti, ře je jedinec v d sledku migrace nucen opustit dosavadní sociální pole p sobnosti a sřít se s novým prost edím. P itom lze konstatovat, ře ím del-í má p emíst ní flivotního st edobodu trvání, tím spí-e se od migrujících osob vyřaduje p izp sobit, resp. p eorientovat jednotlivé oblasti lidského flivota.⁶⁰ Mofnost, ře se migrace stane permanentní, p itom není vylou ena.

V definici je dále obsařeno kritérium **prostorového p emíst ní**. V na-em p ípad se jedná o migraci v rámci jedné územní jednotky, kterou ozna ujeme jako migraci vnit ní resp. vnitrostátní. Kritérium vzdálenosti v-ak v definici není uvedeno explicitn . I zde hraje totifl rozhodující roli p esnutí flivotního st edobodu. Konkrétní íslo, které by udávalo vzdálenost mezi dv ma místy, by bylo do této definice mofně dosadit jen za p edpokladu, ře by p ekonaná vzdálenost zároveň znamenala zm nu sociálního pole p sobnosti. Vzdálenost má tedy zcela relativního charakter a nelze ji proto prvo adn udávat v m rných jednotkách ó metrech i kilometrech.⁶¹

⁶⁰ V této souvislosti je namíst vylou it dojřfd ní za prací tzv. řpendlováníō, zm nu místa bydli-t v rámci jedné správní jednotky a cestování, protoře tyto formy danému vymezení pojmu migrace v tomto p ípad zjevn neodpovídají. Tento p ístup zastává v dané souvislosti také nap . Wenning, srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland. Ein Überblick*, s. 14.

⁶¹ Nap . Wenning ve spojitosti s vymezením pojmu migrace uvádí kritérium řv t-í vzdálenostō. Migrací rozumí: řJede (í) räumliche Verlagerung (í) über eine größere Distanz (í), tedy kařdý prostorový pohyb, který znamená p esun p ekonávající v t-í vzdálenost. Tento velmi relativní pojem v-ak dává do souvislosti s pojmem sociální pole p sobnosti, prost ednictvím kterého toto kritérium vysv tluje, srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 13f. To, ře je výraz řv t-í vzdálenostō velmi relativní a řládá explikaci, potvrzuje nap . i Bade, kdyřl ve své typologii migrace pod výrazem řv t-í vzdálenostō rozumí p edev-ím migraci mezinárodní, srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 37. V návaznosti na tyto interpretace, je vhodné zmínit je-t následující úvahu. Nap íklad p esun ze severon meckého m sta Lübeck do jihon meckého

ska je v N mecku za migraci považován takový prostorový
ute nou zm nou místa pobytu. Zm nou místa pobytu je
bydli-t ze správního celku A do správního celku B.⁶²

Dal-ím kriteriem, které fládá podrobn j-í komentá , je **m ítko dobrovolnosti**.

V odborné literatu e se ásto setkáváme se zpochybn ním tohoto kriteria a s diskuzí nad tím, do jaké míry lze skute n hovo it o dobrovolném rozhodnutí jedince. Ve st edu zmín né diskuze stojí otázka, zda se lidé, kte í se rozhodnou opustit místo, na kterém doposud flili a p sobili, v d sledku toho, fle se jejich flivotní situace zdá bezvýhodná a neperspektivní, k tomuto kroku rozhodli na základ své svobodné volby nebo zda se k tomuto rozhodnutí cítili být nuceni.⁶³ Tato otázka jist podn cuje k zamy-lení a pon kud relativizuje len ní forem migrací Treiblové (viz kapitola 2.2). Ov-em pokou-et se srovnávat situaci, kdy se lidé nacházejí v bezprost edním ohrožení flivota, kdy p i rozhodování o zachování holého flivota hrají hodiny nebo dokonce jen minuty s okolnostmi, kdy se sice jedinec cítí být p i rozhodování pod tlakem, ale kdy evidentn není v asové tísní a ohrožení flivota, se jeví jako zcela banální a nerelevantní. Z tohoto dvodu z staneme u zvoleného len ní dobrovolná/nedobrovolná migrace.

Posledním a nemén d leflitým výrazem v této ú elové definici je pojem **šsociální pole p sobnostiö** (š *sozialer Aktionsraumö*). Tento pojem, u n jfl je mofné pozorovat úzké souvislosti s modelem p esunutí flivotního st edobodu od Oswaldové (viz kapitola 2.1), sestává ze dvou pomyslných komponent: prostorové a sociální ó které dovolují dot ené oblasti lidského flivota blífle popsat. Komponenta vztahující se

m sta Füssen ítající vzdálenost p es 860 km nebo p esun z východon meckého m sta Bayreuth do západon meckého m sta Cáchy rovnající se vzdálenosti asi 530 km, lze bez pochyby považovat za p esun, p i kterém byla p ekonána vzdálenost, kterou je mofné ozna it za šv t-íö a která sou asn nepochybn znamená zm nu sociálního pole p sobení. Ov-em v p ípad , fle hovo íme o p iblifn -edesátikilometrovém p esunu ze západon meckého m sta Rastatt do východofrancouzského m sta Trasburk lze o p ívlastku šv t-íö pochybovat, a to i p estofle k p esunutí sociálního pole p sobi-t jist dochází. Na základ r znorodosti výklad kriteria šv t-í vzdálenostö a zde p edstavených úvah jsou pochybnosti o prakti nosti a pouflitelnosti tohoto kriteria zcela na míst .

⁶² Srov. internetové stránky Spolkového statistického ú adu. Dostupné na WWW: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/Wanderungen/Aktuell,templateId=renderPrint.psm1> (10. 02. 2010).

⁶³ Srov. TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 19; WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 25-26. LIEBIG, Sabine. *Migration: Motive und Formen*. In: LIEBIG, Sabine (Hrsg.): *Migration und Weltgeschichte*, s. 11; HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 31f.

inností souvisejících s každodenním životem jedince a ve konstitutivním elementu – rodina, bydlení a práce, které (kapitola 2.1). Komponenta vztahující se ke společnosti je založena na principu utváření skupin lidí, kteří se vyznačují obdobným chováním a kteří mezi sebou rozvíjejí sociální kontakty. V rámci tohoto sociálního prostředí platí zpravidla určité vzory chování, které zústeným osobám dovolují, pohybovat se v tomto prostředí bez větších komplikací a s jistou dávkou sebevědomí a jistoty. Tato komponenta je v principu totožná s konstitutivními elementy sociální sítě a kulturní a politická orientace (viz kapitola 2.1).⁶⁴

2.4 Faktory ovlivňující migraci

Nyní se budeme zabývat otázkou, co vlastně jedince vede k finálnímu rozhodnutí opustit dosavadní prostředí a usadit se na jiném místě.⁶⁵ V návaznosti na úvodovou definici migrace (viz 2.3) jsou zde představené faktory ovlivňující migraci

⁶⁴ Srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 14.

⁶⁵ Obdobnou otázkou se zabývají také migrační teorie, které vznikly na poli různých v dních oborů – například v druhé polovině 20. století. K nejvýznamnějším migračním teoriím patří hlavně sociologické a makro- a mikroekonomické. Kritický pohled vybraných sociologických migračních teorií nabízí například Han, srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 41-68. Pohled na kolikrát střejných ekonomických teorií, které mají své vlastní místo v historii vývoje migračních teorií a které jsou často vyvířány pro objasnění migračních jevů, najdeme například u Goldera, srov. GOLDER, Stefan. *Migration und Arbeitsmarkt: Eine empirische Analyse der Performace von Ausländern in der Schweiz*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1999, s. 56-65 nebo u Kröhnerta, srov. KRÖHNERT, Steffen. *Migrationstheorien*. Berlin: Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, 2007, 1-5. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/handbuch_texte/pdf_Kroehnert_Migrationstheorien.pdf (27. 02.2010). Avšak i přes nezpochybnitelný přínos migračních teorií, kterým pro výzkum migrací jistě více či méně jsou, nelze opomenout jeden jejich podstatný nedostatek. Jak neekonomické, tak ekonomické migrační teorie přistupují totiž k fenoménu migrace z pozice špouze jednoho v dněho oboru. Jejich pohled je proto jednostranný a nesplňuje potřeby interdisciplinárního výzkumu, který je v případě migrace považován za nejvhodnější. Navíc u sociologických teorií platí, že jsou zaměřeny v první řadě na mezinárodní migraci, a tudíž se jejich hlavní zájem soustředí na integraci migrantů do cizího prostředí. Na které poznatky zpracované do sociologických migračních teorií jsou sice velmi dobře aplikovatelné i pro případ vnitrostátní migrace, avšak ne zcela bez výjimek, protože, jak mezinárodní, tak vnitrostátní migrace mají logicky svá specifika. Také u ekonomických teorií se setkáváme velmi často s tím, že byly vyvinuty se záměrem vysvětlit migraci, jejíž má mezinárodní charakter.

východiska vnitrostátní dobrovolné migrace. Oswaldová i Han-
rozhodnutí ústící v migraci, přičemž jedním z hlavních faktorů je
Rozhodnutí, zda migraci podstoupit, je obvykle určováno komplexem příčin a motivů
od demografických přes sociální a hospodářské až k politickým i kulturním atd. Má
tedy zpravidla charakter multikausální, z čehož někdy je monokausálního rázu.⁶⁶ Navíc
máme k dispozici dva úhly pohledu, které se vzájemně nevykládají. Naopak se vzájemně
doplňují. První variantou je individualistická nebo chceme-li mikrostrukturální
perspektiva, která vychází z osobních dispozic jedince a zakládá se na jeho osobních
motivech. Druhou variantou je systémová nebo chceme-li makrostrukturální/společensko-
strukturální perspektiva, která předpokládá, že příčiny vedoucí k migraci, vycházejí z
objektivních podmínek daného systému, resp. společnosti.⁶⁷ Podle Wenninga v konečném
výsledku rozhodují a jednají vlivy individua. Jinými slovy, tak ale na základě určitých
rámcových podmínek, které si ovšem sami nevybírají a které mohou ovlivnit jen v
omezené míře. Rámcové podmínky souvisejí s politickými rozhodnutími, hospodářským
vývojem a postavením regionu, populací v zemědělství a v národním, popřímo mezinárodním
systému.⁶⁸

2.4.1 Individualistická perspektiva

První skupinou faktorů, které ovlivňují migrační chování jedince, jsou
demografické jevy šlechtě a věku. Roubíček je označuje jako *švýznamné faktory
intenzity migrace*⁶⁹. Součástí jsou oba tyto faktory nejen základními složkami
demografické struktury, ale také základními biosociálními charakteristikami lidské
populace.⁷⁰ Vedle pojmu šlechtě ve smyslu věstí východiska ve statistikách,

⁶⁶ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 8; 14; OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 69.

⁶⁷ Takovýto přístup, tedy nakládat s mikrostrukturálním a makrostrukturálním sociologickým paradigma pro výzkum migrací jako s komplementárními výzkumnými východisky a nikoli jako s protikladnými, zastává například také Hoffmann Nowotny, srov. HOFFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim. *World Society and the Future of International Migration: A Theoretical Perspective*. In: UCARER, Emek, M./PUCHALA, Donald, D. (Hg.): *Immigration into Western Societies. Problems and policies*. London: Pinter, 1997, s. 96-98 podle HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 61.

⁶⁸ Srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 17.

⁶⁹ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*, s. 260

⁷⁰ Srov. KALIBOVÁ, Květa/ PAVLÍK, Zdeněk/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 68 a 71 a 72.

biologického hlediska, je velmi často uváděn také pojem na rozdíly mezi ženami a muži, je-li vycházejí z konkrétní souperedem tem neustálého vývoje. S ohledem na fenomén migrace mohou být na základě sociálních rozdílů mezi oběma pohlavími objasněny některé trendy v migračním chování.⁷¹

S kategorií v úzké souvislosti postavení jedince v rámci **životního cyklu**, resp. **životního cyklu rodiny**. Již výsledky výzkumu, které prezentoval Killisch v r. 1979, dokazují, že etnost migrací se výrazně mění v závislosti s věkem.⁷² Podle jeho závěrů se vyznačovali nejvyšší mírou mobility mladí lidé (v ková kategorii 21 až 25 let). U následujících v ková skupin (26 až 45 let) mobilita ztrácela na dynamice. Teprve v ková kategorii 46 až 50 let vykazovala mírný nárůst. Hodnoty etnosti mobility u osob nad 50 let měly klesající tendenci. Významný nárůst mobility bylo možné znovu zaznamenat u osob nad 75 let. Na základě těchto hodnot Killisch sestavuje **koncept životních fází**. Každé z fází je připraveno určité v kové rozmezí, připraveně není vyloučeno, že se v k, ve kterém osoba do dané fáze vstupuje a doba, kterou v dané fázi setrvává, nemůže u jednotlivců odlišovat. První fáze označuje jako fázi **zakládací** (tzv. *š Gründungsphase*). Vysoký stupeň mobility v tomto období je velmi pravděpodobně podmíněno změnou místa působení v důsledku studia, hledání pracovního místa, volbou partnera a založením rodiny. Druhou fází je podle Killische fáze **expanzní** (tzv. *š Expansionsphase*). Ta se odvíjí od velikosti rodiny, resp. početnosti. Třetí fáze označuje jako **konsolidační** (tzv. *š Konsolidierungsphase*), která logicky navazuje na fázi předchozí, což znamená, že z velikosti rodiny, resp. početnosti vyplývají povinnosti a závazky, které do značné míry limitují mobilitu. Čtvrtou v ad je fáze **stagnační** (tzv. *š Stagnationsphase*). Ta souvisí s osamostatněním potomků, připraveně tímto pro rodinu zvykne jejich migrační potenciál. Poslední, pátou fází, je **stáří** (tzv. *š Altersphase*).⁷³ Nespornou výhodou Killischova konceptu je skutečnost, že je možné na základě určitého zobrazení dané problematiky, názorně objasnit, proč mají lidé tendenci v určitém věku, resp. v určité životní etapě změnit pole svého působení

⁷¹ Srov. HAN, Petrus. *Frauen und Migration*. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2003, s. 13; 16.

⁷² Děti a mládež jsou v tomto případě považovány za jednotky závislé na rozhodnutí rodičů. Od tohoto východiska se také odvíjí rozdělení do v ková skupin a následné rozdělení konceptu životních fází, srov. KILLISCH, Winfried F. *Räumliche Mobilität*. Kiel: Geographisches Institut der Universität Kiel, 1979, s. 64-65.

⁷³ Srov. ibidem, s. 64-66; 124-127.

výzkumu, ze kterých tento koncept vychází, zakládají na tu dat. Tento koncept má v-ak i své nevýhody, které nelze toto konceptu siln orientován na rodinu, jednak se zakládá na datech, která se váflí k ur ítému konkrétnímu místu a konkrétnímu ásu.⁷⁴

Kategorie v ku jako demografického jevu se odráflí i v **sociálním postavení** resp. jeho zm n , která je nez ídka podmín na prostorovou mobilitou, resp. migrací a doprovázena r znou mírou prestige a specifickými úlohami. P íkladem m fle být t eba kariérní r st v zam stnání.⁷⁵ V takovém p ípad hovo íme o tzv. **sociální mobilit** . Wennig tento pojem vysv tluje jako zm nu pozice jedince nebo skupiny v rámci spole nosti. P ítom rozli-uje mezi tzv. **horizontální mobilitou**, kdy se status jedince nem ní a tzv. **vertikální mobilitou**, kdy naopak dochází ke zm n statusu. Jako p íklad horizontální mobility lze uvést zm nu místa povolání p í sou asném zachování stávající pracovní pozice. P íkladem pro vertikální mobilitu je zm na povolání, která sou asn vede k pový-ení i sesazení z funkce.⁷⁶ Zm na spole enského postavení jedince tedy m fle sou asn znamenat migraci ve smyslu ú elové definice v kapitole 2.3, ale není jejím bezpodmíne ným p edpokladem. Z ekonomického hlediska rozli-ujeme t i kategorie v ku: p edproduktivní, produktivní a poproduktivní.⁷⁷

Druhou skupinou jsou **socioekonomické faktory**. Z hlediska pozice ve spole nosti mezi n pat í v prvé ad **rodinný stav**. To zda je lov k svobodný a relativn bez závazk nebo zda má závazky v í svým blízkým, resp. rodinným p íslu-ník m má zcela jist ur ující význam p í rozhodování o opu-t ní dosavadního p sobi-t . Obecn lze tvrdit, fle ím mén je lov k šzap edenö do sociálních vazeb (rodina, p átelé, spolky) v daném míst , tím spí-e se odhodlá k migraci. V této souvislosti je na míst zmínit **formy domácností, resp. formy rodin**, od jejichfl, struktury se odvíjí, resp. m fle odvíjet etnost migrace.⁷⁸ Následující tabulka podává

⁷⁴ Obdobnou kritiku tohoto konceptu naležeme také nap . u Wenninga, který zpochyb uje jeho obecnou platnost, srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 27.

⁷⁵ Srov. KALIBOVÁ, Kv ta/ PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 71-72.

⁷⁶ Srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 10.

⁷⁷ Srov. KALIBOVÁ, Kv ta/ PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 71-72.

⁷⁸ Domácností, resp. soukromou domácností jako statistickou jednotkou (šPrivathaushaltö) se rozumí každé spole enství osob, které spole n bydlí a hospoda í, jakofl i osoby samostatn flující a hospoda ící, srov. Statistische Ämter des Bundes und der Länder (Hrsg.): *Demografischer Wandel in Deutschland*.

ých typů domácností/rodinného souftí. Jedná se o formy
ni je možné se setkat v moderních spole nostech, tedy
ka let nazp t. Tento souhrn se opírá jednak o kategorizaci
N meckého spolkového statistického ú adu, jednak o len ní typů rodinného souftí
podle Petzolda.⁷⁹

Tab. . 3: P ehled základních forem domácností/rodin⁸⁰

Formy domácností/rodinného souftí			
1.			Svobodný bezd tný /svobodná bezd tná
2.		Domácnost bez d tí	Mladý bezd tný pár (nedobrovoln /na základ vlastního rozhodnutí)
3.			Tradi ní jádrová/úplná rodina (otec-matka-

Bevölkerungs- und Haushaltentwicklung im Bund und in den Ländern, Heft 1, Ausgabe 2007. Ozna ením šrodinaö (šFamilieö) je od r. 2005 ze statistického hlediska v rámci nového konceptu, tzv. šLebensformenkonzept des Mikrozensusö chápáno každé spole enství stávající z rodi a d tí. Do této skupiny jsou zahrnuty manfelské páry, nesezdané páry, spole n flující homosexuální páry, stejn jako svobodné matky a svobodní otcové, které/kte í spole n flíjí v domácnosti s dosud svobodnými vlastními/nevlastními/p stovskými/adoptivními d tmi, srov. Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Haushalte und Familien*. Fachserie 1, Reihe 3, 2007. Ozna ení šdomácnostö je tu tedy bráno jako pojem nad azený výrazu šrodinaö. Rodina je ur itým specifickým typem domácnosti, p í emfl je dále možné rozli-ovat r zné formy rodinného souftí.

⁷⁹Srov. internetový portál Spolkového statistického ú adu. Dostupný na WWW: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/Haushalte/Tabellen/Content75/Haushaltstypen,templateId=renderPrint.psml> (27. 02. 2010). Matthias Petzold je profesorem na universit v Düsseldorfu a Kolín nad Rýnem. P sobí m. j. na poli výzkumu rodin a jako rodinný psycholog, srov. PETZOLD, Matthias. *Familie heute. Sieben Typen familialen Zusammenlebens*. In: FTHENAKIS, Wassilios, E./TEXTOR, Martin, R. (Hrsg.): *Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik*, 30. 01. 2007 (online publikace). Dostupná na WWW: http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienforschung/s_379.html (27. 02. 2010).

⁸⁰Srov. internetový portál Spolkového statistického ú adu. Dostupný na WWW: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/Haushalte/Tabellen/Content75/Haushaltstypen,templateId=renderPrint.psml> (27. 02. 2010); PETZOLD, Matthias. *Familie heute. Sieben Typen familialen Zusammenlebens*. In: FTHENAKIS, Wassilios, E./TEXTOR, Martin, R. (Hrsg.): *Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik*, 30. 01. 2007 (online publikace). Dostupná na WWW: http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienforschung/s_379.html (27. 02. 2010).

			jedno nebo více vlastních/ adoptovaných d t í)
			Svobodná matka/otec s jedním nebo více d t mi (vlastní/adoptované d t i)
5.	Domácnost	Rodina	Nesezdaný pár s jedním nebo více d t mi (mufl a flena flující jako nesezdaný pár mající jedno nebo více společných d t í/mufl a flena flující jako nesezdaný pár společně vychovávající jedno nebo více d t í z předchozího vztahu jednoho nebo obou partner a mající jedno nebo více společných/adoptovaných d t í/homosexuální pár flující společně v jedné domácnosti a vychovávající společně jedno nebo více d t í z předchozího vztahu jednoho nebo obou partner)

Také dosažená **úroveň vzdělání** a v návaznosti na ní **postavení na trhu práce** a **místo flivotní úrovně** jsou významnými socioekonomickými faktory, které mohou hrát roli při rozhodování o změně místa dosavadního působení.

Touto skupinou jsou **psychologické faktory**.⁸¹ Jedinec, který uvažuje o migraci, je postaven před krok, který znamená švytrfění z sociálních sítí, a ufl se jedná o rodinu, přátele, blízké známé i prostředí, na které je zvyklý, které zná a ve kterém se bez výrazných obtíflí orientuje. Ruku v ruce s touto pocíty jdou strach z překáflek doprovázejících fyzický přesun (např. administrativní překáfky), obavy z nového neznámého prostředí, uvdomnění si nesounáleflitosti s místními obyvateli v cílovém

⁸¹ Na psychologické faktory je velmi často poukazováno především v souvislosti s mezinárodní migrací. Zájem se přitom soustřeďuje téměř výhradně na tuto část migračního procesu, kdy se jedinec začleňuje do nové, pro něj cizí, společnosti, srov. např. SCHEIFELE, Sigfrid (Hg.). *Migration und Psyche. Aufbrüche und Erschütterungen*. Gießen: Psychosozial-Verlag, 2008. Obecně lze konstatovat, že mezinárodní migrace je ve srovnání s migrací vnitrostátní mnohem náročnější a znamená pro migrující z hlediska psychiky výrazně větší záfl. Při mezinárodní migraci zpravidla dochází ke střetu dvou rozdílných kultur, kdy je třeba se konfrontovat nejen s místními sociálními a institucionálními strukturami a společenskými zvyklostmi dané země, ale také s ekonomickými jazykovými bariérami. Při vnitrostátní migraci tyto právě jmenované skutečnosti, které mohou ovlivnit psychickou pohodu člověka, jakož i rozhodnutí migrovat, buď úplně odpadají, anebo se vyskytují v minimální míře, a proto mají mnohem menší dopad. I přes tyto úvahy je však také v rámci vnitrostátní migrace několik rizikových faktorů, které se vztahují k lidské psychice a které mohou podpořit, popř. podrýt finální rozhodnutí změnit dosavadní místo působení, a proto tu jsou v závěru této podkapitoly vyjmenovány. Navíc mohou tyto samé psychologické faktory hrát roli i ve fázi začleňování jedince do přijímající společnosti.

o domov, ale také např. pochybnosti o sobě samém, různých faktorů ovlivňuje, resp. může ovlivňovat rozhodovací proces konkrétního individua. V praxi dochází k tomu, že se jedinec na základě své aktuální situace zamýšlí nad výhodami a nevýhodami, materiálními i nemateriálními náklady a užitkem, které z migrace mohou vyplynout. Obecně lze konstatovat, že základním motivem rozhodujícím o uskutečnění migrace je představa, že nás na jiném místě, například v jiné společnosti čeká lepší život. Tento motiv vychází zpravidla z hodnocení situace v domácím a v cílovém regionu.⁸² Zde popsaný postup rozhodování o migraci se jeví jako velmi logický a ideální. Nicméně například výklad Han upozorňuje, že pokud chceme identifikovat faktory, které determinují rozhodnutí migrovat, je velmi výhodné zohlednit také racionalitu daného rozhodnutí. V případě, že migrace nabude masového charakteru, totiž hrozí, že se lidé nechají strhnout méně racionálně, aniž by sami racionálně zvažili své osobní důvody.⁸³

2.4.2 Systémová perspektiva

Z pohledu systému, tzn. z perspektivy výchozího a přijímajícího regionu je podstatným makrostrukturálním měřítkem **úroveň hospodářské rozvinutosti**. Ekonomická vyspělost regionu, jejímž ukazatelem je hrubý domácí produkt na obyvatele (HDP per capita), je měřítkem, které má, resp. velmi pravděpodobně má vliv na to, zda se migrace uskuteční, jakým směrem se bude ubírat i na to, jakou bude mít intenzitu.⁸⁴ Souvisejícím faktorem je situace oborů v rámci jednotlivých sektorů národního hospodářství. To znamená, zda konkrétní odvětví prosperují, nebo zda jsou naopak v úpadku. Od toho se také odvíjí **situace na pracovním trhu**, tzn. míra zaměstnanosti, resp. nezaměstnanosti. Ta vypovídá o množství pracovních příležitostí ve výchozím a cílovém regionu. Dalším faktorem v úvahu, který může hrát důležitou roli, jsou **rozdíly v příjmech** obyvatel výchozího a cílového regionu.⁸⁵

⁸² Srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 25f.; TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*, s. 175; BADE, Klaus J. *Enzyklopädie Migration in Europa*, s. 32.

⁸³ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 21f. Dále srov. například také WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 23.

⁸⁴ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 4. Dále srov. například WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 21f.

⁸⁵ Srov. WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland*, s. 28; 31.

le sv j vliv má také **politika**.⁸⁶ Tuto velmi rozsáhlou sféru
vat. V oblasti popula ního vývoje a potařmo tedy také
kou migrace figuruje tzv. **popula ní politika**
(*šBevölkerungspolitikō*). Jejím p edpokladem je stanovení samostatných cíl .⁸⁷
Popula ní politika je provád ěna v následujících oblastech: sociální, ekonomické, právní,
administrativní, jakofi i zdravotní a m ě mít ráz materiálních, pen řitých,
psychologických, výchovných i jiných stimul . Je rozli-ováno mezi dv ma zp soby
opat ění popula ní politiky. Na jedné stran ě je to obecn ě závazná norma (nap ě zákon),
na druhé stran ě jde o plánovitý nap ě ekonomický podn ět (ur itý druh dotace,
subvencování vybraných druh ť služeb i nová orientace bytové politiky apod.).
V ěir-ím pojetí se popula ní politika m ě objevovat ve form ě opat ění a aktivit, které
sice nemají primárn ě popula n -politický zám ěr, ale jejichřl výsledný efekt má p esto
vliv na popula ní vývoj (nap ě opat ění ke zvy-ováni řivotní úrovn ě apod.). V uřl-ím
slova smyslu je popula ní politika souhrnem opat ění, jejichřl prvotním cílem je ovlivnit
demografickou reprodukci.⁸⁸ Spadá sem nejen oblast p ěrozené m ěny obyvatelstva, tedy
porodnost a ťmrtnost, ale také oblast mechanické m ěny obyvatelstva, tzn. rozmis ování
obyvatelstva a migrace.⁸⁹ To, které z p edstavených pojetí bude dominovat, vyplývá

⁸⁶ Srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 35.

⁸⁷ Srov. KALIBOVÁ, Kv ta/ PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 53. V p ěpad ě, ěle nejsou stanoveny vlastní cíle, je popula ní politika brána jako sou řást sociální politiky, srov. ibidem.

⁸⁸ Srov. ibidem, s. 53f. V této spojitosti se n kdy m ěme setkat také s ozna ěním řdemografická politika, srov. KALIBOVÁ, Kv ta/ PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, srov. ibidem.

⁸⁹ Srov. ibidem, s. 54. Auto ěi na tomto míst ě uvád ějí také pojem řmigra ní politikaō, který uřl ale dále blěřle nerozvád ějí, srov. ibidem. Vzhledem k tomu, ěle se v-ak ozna ění řmigra ní politikaō v b řlné praxi, jak v ěeském, tak n meckém jazykovém prostoru (*šMigrationspolitikō*), pouřřívá p ěvřřfn ě pro snahy státu regulovat imigraci/emigraci, která vyplývá z migrace mezinárodní, p ěikloníme se zde rad ěji k ozna ění řpopula ní politikaō, srov. nap ě internetový portál Ministerstva vnitra ěR. Dostupný na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx> (28. 02. 2010) a internetový portál spolkového pov ěnce pro migraci, integraci a uprchlíky. Dostupný na WWW: <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerIntegration/beauftragte-fuer-integration.html> (28. 02. 2010). Toto ozna ění je vhodn ěj-ř, protořle se vztahuje výhradn ě k usm ěr ování demografického chování obyvatelstva uvnit ř státu.

historických podmínek a svou roli sehrávají i hospodářské
jednotlivce opustit dosavadní místo p sobení, a který m fle sou asn výrazn ur ovat
sm r a intenzitu migra ního proudu je tzv. **šbrain drain**õ. Tento výraz pochází
z anglického jazyka a v doslovném p ekladu znamená šodliv mozk õ. Ve své podstat
se jedná o jakýsi zp sob selekce. St edem zájmu jsou lidé s ur itým konkrétním
odborným vzd láním. V ír-ích souvislostech mohou figurovat i jiná kritéria výb ru,
jako nap . jiné druhy sociálních znak , ale také t eba materiální mofnosti.⁹¹ Doposud je
šbrain drainõ prezentován v první ad jako problém, se kterým se lze setkat výhradn
v kontextu mezinárodní migrace, a který je výrazn politizován. Odchod, lidského
kapitálu, tedy osob s kvalitním vzd láním, je výsledkem politických zásah ze strany
hospodářsky vysp lých stát , jejichfl významným problémem je alarmující po et
stárnoucího obyvatelstva. Tyto státy si kladou za cíl zajistit pro svou zemi, p íp. region,
prost ednictvím regulace migra ních tok , dostate ný po et kvalifikovaných pracovních
sil.⁹² Jedná se p eváfln o mladé mufl a fleny v produktivním v ku, kterým nechybí
odvaha riskovat tím, fle zm ní dosavadní místo p sobení. Práv p íchod takovýchto lidí
je pro cílovou lokalitu nespornou výhodou, nejen z hlediska politiky pracovního trhu,
ale také z pohledu sociáln politického. Naopak zem odkud tyto lidé pocházejí, jsou
jejich odchodem ve stejných ohledech výrazn znevýhodn ny. K nevýhodám, které pro
ztrátové zem , p íp. regiony z této situace vyplývají, lze navíc p íst ztrátu investic do
vzd lání lidských zdroj .⁹³ V návaznosti na vylí ení této závažné problematiky, je na

⁹⁰ Srov. KALIBOVÁ, Kv ta/ PAVLÍK, Zden k/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro demografy*, s. 54. V nejuflm pojetí je popula ní politika chápána výhradn jako politika natalitní, resp. pronatalitní. Její zájem se orientuje na usm r ování porodnosti, srov. ibidem. Tato varianta v-ak p ímo nesouvisí s migrací, a proto je tu zmín na pouze na okraj.

⁹¹ HILLMANN, Felicitas. *Migration als räumliche Definitionsmacht?*, s. 42f.

⁹² Srov. OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*, s. 187.

⁹³ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 31-41. P íkladem šbrain drainõ po roce 1990 je odliv kvalifikovaných pracovních sil se zakon eným vysoko-kolským vzd láním, hlavn z oblasti IT, z Indie, íny, Ruska a n kolika lenských zemí OECD (jako je Kanada, Velká Británie a N mecko) do USA, blífl srov. CERVANTES, Mario/ GUELLEC, Dominique. *The brain drain: Old myths, new realities*. In: OECD Observer, 2002, 230
http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/673/The_brain_drain:_Old_myths,_new_realities.html (27. 02. 2010).

...y se o ur ité variant šodlivu mozk ō dalo hovo it rovn fl
...e. Nap íklad P. Han poukazuje na to, fle jednou z forem
...do ur ité míry srovnatelná s principem šbrain drain ō
v mezinárodním m ítku, je odliv mladých vzd laných lidí z venkovských ástí zem ve
prosp ch m sta (š *Landflucht* ō).⁹⁴

2.4.3 Vliv komunikace a informací na migraci

Za zmínku stojí i **role komunikace a informací** v migra ním procesu. Podle Badeho má množství a přesnost informací vliv na to, zda se motivace migrovat posílí nebo oslabí.⁹⁵ V posledních letech je evropská společnost sv ědkem zrychlování komunika ních cest a celkov stále rychlejšího p edávání informací nejr zn jšími zp soby. Významným zdrojem informací majícím principiální vliv na rozhodnutí opustit místo dosavadního p sobení, jsou informace zprost edkované p íbuznými, p átelemi a známými, kte í v potencionální cílové lokalit flíjí nebo mají s flivotem na tomto míst zku enost. P edání t chto informací se m fle uskute nit na základ osobního setkání, korespondence, telefonátu apod. Dal í mořnou cestou, jak získat informace o novém míst p sobit , jsou média ō tisk, rozhlas a televize a zhruba od poloviny 90. let 20. století se dominujícím informa ním zdrojem stává internetová sí , která postupn nahrazuje, jak ti t né zdroje informací, tak áste n supluje rozhlas a televizi. Informace zprost edkované prost ednictvím hromadných sd lovacích prost edk mohou být iniciovány nap . ze strany politických ínitel , správních orgán a dal ích funk ních lánk konkrétního regionu, a ufl výchozího i cílového. Rozhodující roli p ítom seřrává, zda se správné informace dostanou ve správný as na správné místo, resp. ke správné osob . V opa ném p ípad je rozhodující, zda je cílené vyhledávání informací o konkrétním míst korunováno úsp chem. To znamená, zda jedinec dostane informace, které cht l, nebo zda se dané po ínání m íjí s ú inkem. Zde popsané typy informa ních zdroj , tzn. p íbuzní a známí a hromadné sd lovací prost edky, mohou být vyuffity, jak samostatn , tak v kombinaci, p í emfl druhá z obou variant je bezesporu výhodn jší. Informace od p íbuzných a známých se sice zakládají na osobních zku enostech, které jsou, jak známo k nezaplacení, ale zároveň p í jejich

⁹⁴ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 41.

⁹⁵ Srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 35.

ující se osob , vznikne před oíma obraz, který bude
lovat ve velmi subjektivních barvách. Hromadné sd lovací
id t v tomto kontextu, jako objektivní informa ní zdroj,
který nabízí jistou kompenzaci k informacím ryze subjektivního charakteru.

Han shrnuje význam informací jako d leflitého faktoru p i rozhodování
o migraci následovně . V první ad jde p i vyhledávání informací o to, porovnat vlastní
p ání a o ekávání s aktuálními možnostmi a p íležitostmi, které se nabízejí
v potenciálním cílovém regionu. V p ípad , fle se osobní p edstavy a nabídka
v potenciálním cílovém míst do zna né míry shodují, hraje tato skute nost p i
rozhodování potenciálního migranta velmi pravd podobně ve prosp ch tohoto
regionu. V opa ném p ípad ov-ěm spí-e v jeho neprosp ch.⁹⁶

⁹⁶ Srov. HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*, s. 211.

3.1 Vymezení zkoumaného regionu

Nefl se za neme v novat samotnému tématu vnit ní migrace, je nutné nejprve vymežit prostor, v rámci n hořl se chceme zabývat tímto fenoménem. Geografické len ní státu odvozené od polohy jeho jednotlivých ástí ve vztahu ke ty em sv tovým stranám pat í k tradi ním a vícemén neutrálním, av-ak v p ípad SRN je pouze jednou z mofných variant. Významnou roli v tomto p ípad totifl seřrávají také skute nosti, které vycházejí z bohaté minulosti tohoto st edoevropského státu - a uřl té dávno minulé nebo té novodobé. Sv j lví podíl na tom jist má také zna ná kulturní rozmanitost rozlehlého teritoria, ale také nestejnóm rné rozlofení hospodá ského potenciálu. P íkladem m fle být len ní na prusko-protestantský, pokrokový, kulturn dominantní, hospodá sky vysp lý šSeverõ a bavorsko-katolický, zpáte nický, kulturn zaostalý, chudý šJihõ, které odkazuje na pom ry v N meckém císa ství konce 19. a po átku 20. stol.⁹⁷ Dal-í mofností je rozd lení dne-ní SRN na švýchodõ a šzápadõ, jeřl funguje jako odkaz na situaci šstudenovále nýchõ let.⁹⁸

Pro ú ely této práce se jako vhodné východisko jeví práv konven ní geografické vymezení, resp. len ní, které v sob neukrývá nádech õ vý-e zmín ných - rivalských reminiscencí a které respektuje perspektivu n meckého sjednocení. Dne-ní SRN, tak jak se s ní setkáváme od 3. íjna 1990, kdy do-lo ke sjednocení dvou, do té doby autonomních státních jednotek, tehdej-í SRN a NDR, sestává z -estnácti spolkových zemí.⁹⁹ Vzhledem k její celkové, úctyhodné rozloze, která ítá 357 104 km²,

⁹⁷ Srov. GEBHARDT, Hans. *Nord und Süd, Ost und West in Deutschland*. In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*, s. 79f. Blífle k d jinám N meckého císa ství srov. nap . MÜLLER, Helmut/KRIEGER, Karl, Friedrich/VOLLRATH, Hanna. *D jiny N mecka*, s. 183-228 nebo ULLMANN, Hans-Peter. *Das Deutsche Kaiserreich 1871-1918*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1995.

⁹⁸ Srov. ibidem, s. 79; BOHLER, Karl, Friedrich/HILDENBRAND, Bruno. *Nord-Süd*. In: LESSENICH, Stephan, NULLMEIER, Frank. *Deutschland õ eine gesplaltene Gesellschaft*, 237-244. Blífle k období rozd leného N mecka srov. nap . MÜLLER, Helmut/KRIEGER, Karl, Friedrich/VOLLRATH, Hanna. *D jiny N mecka*, s. 314-464.

⁹⁹ Obecn hovo íme o -estnácti spolkových zemích, ve skute nosti se ov-em jedná o t ináct spolkových zemí a t i m stské státy, resp. dva m stské státy a Berlín jako hlavní m sto a m stský stát v jednom. Ařl do za átku íjna 1990 tvo ilo tehdej-í SRN pouze osm spolkových zemí a dva m stské státy. Dne 3. íjna

dva konkrétní regiony a k nim se vztahující migra ní je to severní N mecko. Souhrnným ozna ením **severní mecké spolkové zem** (š *Norddeutschland* / *norddeutsche Bundesländer*) je nazýván prostor, ve kterém se rozkládají t i spolkové zem - Dolní Sasko, Meklenbursko-P ední-Pomo ansko, ¹⁰⁰ Mesvicko-Hol-týnsko a dva m stské státy - Brémy a Hamburk. Na druhé stran se ná- pohled zam í na jifní N mecko. Pojmenování **jifní N mecko**, pop . jihon mecké spolkové zem (š *Süddeutschland* / *süddeutsche Bundesländer*) ozna uje území, na n mfl se rozprostírají dv spolkové zem ó Bádensko -Württembersko a Bavorsko.¹⁰¹

3.2 Tradice severojifní perspektivy

Navzdory skute nosti, fle jsou v této práci mapovány migra ní proudy od po átku 90. let 20. stol., a tudífl výhradn z perspektivy sjednoceného N mecka, musíme vzít v potaz, fle tento vývoj migrace má své ko eny jifl v 80. letech 20. stol. Má svou nepopíratelnou logiku, fle historický mezník, kterým je n mecké sjednocení a který je pomyslnou tlustou árou za dosavadním d ním, nem fle v fládném p ípad zastavit vývojové linie, které mají sv j p vod v období p edcházejícím. Jednou takovou vývojovou linií je také nár st rozdíl mezi severní a jifní ástí tehdej-í SRN. Friedrichs a Jung popisují trend, jefl se prosazuje v 80. letech a v jeho fl d sledku se n mecký sever a jih stávají vzájemnými protipóly. Tato polarita se vyzna uje zvy-ováním hospodá ské vysp losti a zkvalit ováním flivotní úrovn v Bádensku-Württembersku a v Bavorsku

1990 k nim na základ tzv. Sjednocovací smlouvy (š *Einigungsvertrag*) p íbylo p t nov vytvo ených spolkových zemí a hlavním m stem a m stským státem zárove se stal Berlín, srov. WOLFRUM, Edgar. *Zda ílá demokracie*, Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 380f.

¹⁰⁰ Údaj o aktuální rozloze SRN byl p evzat z internetových stránek šDas Deutschland-Portal, jejichfl iniciátorem je Ministerstvo zahrani ních v ící SRN. Dostupné na WWW: <http://www.deutschland.de/> (01. 03. 2010).

¹⁰¹ Stejně len ní na severní a jifní N mecko zahrnující jmenované spolkové zem najdeme nap . u Joanny Egert-Romanowské a Malgorzaty Omilanowské, srov. EGERT-ROMANOWSKA, Joanna/OMILANOWKA, Malgorzata. *N mecko*. Praha: Ikar, 2002, s. 12-13. Mapa s vyzna ením severon meckých a jihon meckých spolkových zemí, viz p íloha . 1. Z hlediska p írodního reliéfu lze tyto ásti SRN vymezit následovn . Severní spolkové zem se rozkládají u Severního a Baltského mo e a jejich povrch zabírá tzv. Severon mecká níflina. Povrch jifní položených spolkových zemí tvo í ást jihozápadního st edoho í, jihon mecké Alpské podh í a Bavorské alpy, srov. internetový server v novaný fakt m o N mecku. Dostupný na WWW: <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/cz/inhaltsseiten-home/cisla-a-fakta/geografie.html> (01. 03. 2010).

...m t chto m ítek v severních spolkových zemích.¹⁰² Vznik
...tlován, tím fle se jifní N mecko t sn po 2. sv tové válce
...nových pracovních sil. Jednak –lo o nucen vysídlené, kte í
sem p í-li z oblastí, kterých se N mecko po válce muselo vzdát, jednak o uprchlíky,
kte í opustili sov tskou okupa ní zónu a jednak také o nábor tzv. gastarbeiter .¹⁰³ Jako
dal-í p í ina nár stu polarity je vid n fakt, fle se jifní N mecko stalo sou asn lokalitou,
do které se p esouvaly podniky ze sov tské okupa ní zóny.¹⁰⁴ Tyto dva faktory výrazn
p isp ly k hospodá skému rozmachu obou jifn í polofených spolkových zemí tehdej-í
SRN. Na tomto základ se zásadn prom nilo vnit ní i vn j-í vnímání t chto dvou
region . Nový povále ný obraz p idal Bádensku-Württembersku a Bavorsku na
sebev domí a posílil jejich image ve vztahu k ostatním spolkovým zemím, zejména t m
severním.¹⁰⁵ Zatímco v jifních spolkových zemích rozkv t hospodá ství trval i v období
po r. 1990, v t ch severních zaffivala jifl tak slabá hospodá ská struktura výraznou krizi,
která zasáhla adu do té doby st flejních odv tví, jeff se nebyla schopná dostate n
p izp sobit nov nastaveným podmínkám trhu, nutnosti modernizace a zavád ní

¹⁰² Srov. FRIEDRICHS, Jürgen. (Hg.). *Süd-NordóGefälle in der Bundesrepublik? Sozialwissenschaftliche Analysen*, s. 291; JUNG, H.-U. *Das wirtschaftliche Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik Deutschland*. In: *Geographische Rundschau* 39, s. 443-447. Jelikoff se zde není možné zabývat charakteristikou severu a jihu n meckého teritoria zevrubn í, bylo pro vykreslení kontrastu mezi severními a jifními spolkovými zem í zvoleno práv sumarizující srovnání hospodá ské struktury a potaflmo vysp losti obou region . M ítko hospodá ské vysp losti sice není jediným faktorem, který rozhoduje o sm ru a intenzit í migra ních proud í, ale zcela jist í ho lze ozna it za jeden z nejvýrazn í-ích stimul í .

¹⁰³ Srov. BADE, Klaus J. *Deutsche im Ausland ó Fremde in Deutschland: Migration in Geschichte und Gegenwart*. München: C. H. Beck Verlag, 1992, s. 393. Blíffe k problematice nucen vysídlených, uprchlík í ze sov tské okupa ní zóny a gastarbeiter í v kontextu Bádenska-Württemberska a Bavorska, v etn íselných údaj í o pom rech p íchozího a domácího obyvatelstva, srov. nap í. HOFFMANN, Dierk/KRAUSS, Marita/SCHWARTZ, Michael (Hrsg.): *Vertriebene in Deutschland. Interdisziplinäre Ergebnisse und Forschungsperspektiven*. München: Oldenbourg Verlag, 2000; WEBER, Reinhold. *Auf der Suche nach einer neuen Heimat: Zur Geschichte der Aus- und Einwanderung im deutschen Südwesen*. In: MEINER-BRAUN, Karl-Heinz/WEBER, Reinhold (Hrsg.): *Kulturelle Vielfalt. Baden-Württemberg als Einwanderungsland*. Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2006, s. 57-59; MEINER-BRAUN, Karl-Heinz. *Die (fast endlose) Geschichte vom Einwanderungsland Deutschland: Zur Ausländerpolitik des Bundes und des Landes Baden-Württemberg*. In: MEINER-BRAUN, Karl-Heinz/WEBER, Reinhold (Hrsg.): *Kulturelle Vielfalt. Baden-Württemberg als Einwanderungsland*, s. 65-99.

¹⁰⁴ Gebhardt jako p íklady takovýchto firem uvádí AEG a Siemens, srov. GEBHARDT, Hans. *Nord und Süd, Ost und West in Deutschland*. In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*, s. 80; K historii firmy Siemens v N mecku srov. internetové stránky firmy Siemens. Dostupné na WWW: <https://www.siemens.de/ueberuns/geschichte/Seiten/home.aspx> (01. 03. 2010).

¹⁰⁵ Srov. GEBHARDT, Hans. *Nord und Süd, Ost und West in Deutschland*. In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*, s. 80.

ji postířená hospodá ská odv tví pat ilo zejména lo a ství
Meklenbursku-P edním Pomo ansku, Brémách a Hamburku,
ol-týnsku, Meklenbursku-P edním Pomo ansku a na západ
Dolního Saska a kovozpracující a t fla ský pr mysl v Dolním Sasku. D sledkem této
krize bylo logicky výrazné sníření po tu pracovních míst. Sv tlou výjimkou byl a je
Hamburk, který si i p es prod lanou krizi hospodá ské struktury nese nálepku
řhospodá ské srdce regionu. D leřtými obory se po r. 1990 staly strojířerství,
elektrotechnika, mediální slufby a svoji silnou pozici si zachovalo tradi ní p ístavní
hospodá ství.¹⁰⁶ Naproti tomu spolkové zem na jihu N mecka profitovaly
z rozmanitosti hospodá ských odv tví. Na jejím základ totifl snáze odolaly, ve srovnání
se severními zem ími, prom nám v hospodá ské struktu e. Typická pro tyto zem je
silná pozice n kolika velkých m st, jeřl jsou sídlem významných firem podnikajících
zejména v následujících branřích: automobilový pr mysl, který se vyzna uje hustou sítí
dodavatelských firem, elektrotechnický pr mysl, zbrojní pr mysl, spot ební pr mysl
farmacie a technologie pro oblast zdravotnictví.¹⁰⁷

Ze zde nazna ené vývojové linie je mořně vyvodit následující. S p íbývajícím
po tem obyvatel v jihon meckých spolkových zemích nar stala také hospodá ská
vysp lost t chto region . Ruku v ruce s tímto vývojem se zvy-ovala i jejich
atraktivnost. Pro obyvatele region , pro které byla a je charakteristická nízká hustota
zalidn ní a slabá hospodá ská struktura, jsou jifn polofené spolkové zem , zhruba od
80. let 20. stol., lákavým cílem a kontinuitu tohoto trendu lze zaznamenat také po
r. 1990.

3.3 Vylid ování severu versus zalid ování jihu?

V návaznosti na geografické vymezení region , které jsou st edem našeho zájmu
a s ohledem na vykreslení historických indispozic, resp. dispozic severní, resp. jifní
části SRN, si nyní na základ statistických údaj a dostupných studií zmapujeme
migra ní proudy týkající se severních a jifních spolkových zemí po r. 1989. Vycházíme
tu p ítom z teze, ře severní spolkové zem jsou t ími, z nichřl migra ní proudy
vycházejí, tzn. t ími které ztrácejí. Jifní spolkové zem naopak t ími, které p íjímají,

¹⁰⁶ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 25ř.,
30-33, 36. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹⁰⁷ Srov. ibidem, s. 78, 86-88.

z pohledu intenzity migračních proudů přes zemské hranice. Tento pohled je tu prezentován pomocí tzv. migračního salda, které je rozdíl mezi přílivem a odtokem obyvatel. Údaje o přílivu a odtoku obyvatel se vypočítávají jako rozdíl mezi počtem obyvatel na začátku a na konci zkoumaného období.

Východiskem pro pohled vnitřní migrace mezi těmito dvěma částmi SRN je následující tabulka (tab. 4), která podává základní informace o spolkových zemích a městských státech severního a jižního Německa. Vedle údaje o poloze dané spolkové země v rámci SRN tu najdeme také informace o rozloze a počtu obyvatel. Údaje o počtu obyvatel zprostředkovávají stav z r. 1990 a 2008, tzn. na počátku a na konci zkoumaného období.

Tab. 4: Severní a jižní spolkové země z pohledu základních informací

Název spolkové země / městského státu	Poloha	Rozloha ¹⁰⁸ (km ²)	Počet obyvatel 1990	Počet obyvatel 2008 ¹⁰⁹
Bádensko-Württembersko	JZ	35.751,48	9.822.027 ¹¹⁰	10.749.506
Bavorsko	JV	70.551,58	nedostupný údaj	12.519.728
Brémy	SZ	404,28	681.665 ¹¹¹	661.866
Dolní Sasko	SZ	47.626,60	nedostupný údaj	7.947.244
Hamburk	S	755,16	1.652.363 ¹¹²	1.772.100
Meklenbursko-Přední	SV	23.186,29	1.923.959 ¹¹³	1.664.356

¹⁰⁸ Údaje vztahující se k rozloze a obyvatelstvu na internetovém portálu, který sdružuje informace Spolkového statistického úřadu a zemských statistických úřadů (Statistische Ämter des Bundes und der Länder). Dostupný na WWW: http://www.statistik-portal.de/Statistik-Portal/de_jb01_jahrtab1.asp (01. 04. 2010).

¹⁰⁹ Jedná se o údaje zachycující stav k 31. 12. 2008 a zprostředkované internetovým portálem, jež sdružuje informace Spolkového statistického úřadu a zemských statistických úřadů (Statistische Ämter des Bundes und der Länder). Dostupný na WWW: http://www.statistik-portal.de/Statistik-Portal/de_jb01_jahrtab1.asp (01. 04. 2010).

¹¹⁰ Údaje o rozloze a obyvatelstvu zprostředkované internetovým portálem zemského statistického úřadu Bádenska-Württemberska. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/BevoelkGebiet/Landesdaten/LRt0104.asp> (12. 04. 2010).

¹¹¹ Statistisches Landesamt Bremen (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch 2009*, Bremen, 2009, s. 7.

¹¹² Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Hamburg 2009/2010*, s. 14.

¹¹³ Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, Schwerin, 2009, s. 29.

	S	15.799,22	2. 626 127 ¹¹⁴	2.834.260

První spolkovou zemí, s níž se v kontextu intenzity migračních proudů seznámíme, je Dolní Sasko. U této spolkové země bylo od počátku 90. let možné zaznamenat, co do migračního chování obyvatelstva následující, do jisté míry ambivalentní trend. Migrační saldo vyplývající z pohybu obyvatelstva mezi jednotlivými spolkovými zeměmi vykazovalo převážně negativní hodnoty. Zatímco v r. 1990 se po čtyřech odchozích pohybovaly téměř nad hranicí 200 000, po čtyřech příchozích byly na 100 000. V následujících letech nastala sice opačná situace, avšak již od r. 1994 po čtyřech odchozích opět převládly příchozích, i když lze od r. 2002 pozorovat kontinuální zmenšování rozdílu mezi oběma hodnotami.¹¹⁵ Tento vývoj sice hovoří spíše v neprospěch Dolního Saska, ale jen do chvíle, kdy vezmeme v úvahu úhrnná data podávající informaci o pohybu obyvatelstva. Při pohledu na údaje, které seznamují s migračními proudy mezi Dolním Saskem a zahraniím, zjistíme, že po čtyřech příchozích cizinců nahrávaly vzniku pozitivního migračního salda. Mezi lety 1990 a 2006 bylo možné evidovat pozitivní migrační saldo, a tudíž stálý nepřírozený přírůstek obyvatelstva, i když s klesající tendencí. Zatímco v r. 1990 činilo migrační saldo + 107 354, v r. 2000 to bylo + 30 898 a v r. 2006 už jen + 5 474.¹¹⁶ To znamená, že negativní směr vývoje vyplývající z vnitřních migračních proudů, byl kompenzován tendencemi mezinárodních migračních proudů. Navzdory finální bilanci migračních proudů přes hranice spolkové země a vyrovnávacímu efektu migračních proudů přes hranice spolkové republiky, není možné zpochybnit značné regionální rozdíly v sídelní struktuře. Mezi problémové regiony, které se v minulých letech potýkaly s nepřírozeným úbytkem obyvatelstva, patřila západní a střední část Dolního Saska a některé regiony na jihovýchod země. Například zemské kraje Holzminden Osterode, Northeim, Goslar a Salzgitter, které se nacházejí v regionech Weserbergland a Harz ztratily v letech 1990 a 2001 celkově na 14 000 obyvatel. Na severu je výjimkou pobřežní město Wilhelmshaven, které se od počátku 90. let nepřetržitě potýkalo s odlivem

¹¹⁴ Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Schleswig-Holstein 2009/2010*. Hamburg, 2009, s. 14.

¹¹⁵ Srov. Statistische Monatshefte Niedersachsen 3/2008, s. 99. Dostupné na WWW: http://www.nls.niedersachsen.de/Monatsheft/MH_03_2008_Gesamtausgabe_97-100.pdf (29. 03. 2010).

¹¹⁶ Srov. ibidem.

efektu proto nelze hovořit o depopulaci celého území
iny, ale spíše o vylidování konkrétních regionů.

Je-li je tvořen dvěma městy, Brémy a Bremerhaven, platí
sice za samostatnou jednotku federálního systému, ale vzhledem k jeho poloze v nitru
Dolního Saska se hranice se sousední spolkovou zemí v mnoha ohledech de facto stírají.
To platí také v případě, kdy značná část obyvatel neflíje reálně v hanzovním městě, ale
v částech Dolního Saska, které s Brémami sousedí. Díky tímto sklonům místního
obyvatelstva bylo možné u regionů Osterholz, Verden, Diepholz a Oldenburg, je-li se
nacházejí v blízkém okolí Brém, pozorovat mírný nárůst počtu obyvatel.¹¹⁸ V minulosti
platilo, že z německého státu Brémy více obyvatel německé národnosti odcházelo, než
přicházelo. Od počátku 90. let až do r. 2002 převažovaly záporné hodnoty migračního
salda. Mezi lety 2002 až 2006 bylo registrováno u pohybu obyvatelstva mezi německým
státem Brémy a ostatními spolkovými zeměmi, resp. německými státy pozitivní migrační
saldo, avšak v letech 2007 a 2008 dosáhlo opět negativních hodnot (1993: - 3 314, 2000: -
2 432, 2005: + 589, 2008: - 167). Od r. 2002 dorovnávali negativní hodnoty migračního
salda nově přicházející cizinci.¹¹⁹

Druhý severní německý stát, Hamburk, je na jedné straně místem, u kterého se
dal v dlouhodobém horizontu pozorovat nárůst počtu obyvatelstva. Ten bylo možné
přičíst na vrub město j. pozitivnímu migračnímu saldu v letech 1990 až 2008, které se zakládalo
na hodnotách vycházejících z pohybu obyvatelstva mezi Hamburkem a ostatními
spolkovými zeměmi a německými státy. V r. 1990 činil zisk migračního salda + 1874,
v r. 2000 to bylo + 5 459 a v r. 2008 dokonce + 11 198. Výjimkou bylo doposud pouze
období let 1994 až 1998, kdy migrační saldo vykazovalo nepřetržitě negativní
hodnoty.¹²⁰ Na druhé straně ztrácel Hamburk, který leží na rozhraní mezi Dolním
Saskem a Šlesvickem Holštýnskem, ve prospěch obou těchto spolkových zemí.
V Dolním Sasku získaly v letech 1990 až 2001 hlavně zemské kraje Harburg a Lüneburg, je-li

¹¹⁷ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 30f.
Dostupný online na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04 2010).

¹¹⁸ Srov. ibidem, s. 31f.

¹¹⁹ Srov. Statistisches Landesamt Bremen (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch 2009*, Bremen, 2009, s. 8, 26.

¹²⁰ Srov. Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch
Hamburg 2009/2010*. Hamburg, 2009, s. 28

burku.¹²¹ Av-ak v l. 2007 a 2008 bylo migra ní saldo
el mezi Hamburgem a kraji Dolního Saska, které obklopují
státu celkov negativní. I kdyf n které kraje jako nap .
Uelzen (2007: + 100, 2008: + 61), Cuxhaven (2007: + 66, 2008: + 90) i Lüneburg
(v r. 2007 jen + 5, ale v r. 2008: + 139) byly ziskové.¹²² Ve Tšesvicku-Hol-týnsku ve
stejném období zase profitovaly zemské kraje Pinneberg, Segeberg, Stormarn
a Lauenburg, které sousedí se severní a východní ástí hanzovního m sta.¹²³ V období l.
2007 a 2008 ov-ém tyto severn situované kraje evidovaly negativní migra ní saldo.
Pozitivní bilanci migra ního salda m l jen kraj Steinburg (2007: + 434, 2008: + 126).¹²⁴
V-echny tyto jmenované regiony mají jedno spole né, a sice jednozna n t fí
z rozhodnutí jedinc fíit za hranicí velkom sta.¹²⁵

U spolkové zem Tšesvicko-Hol-týnsko bylo mofné zaregistrovat v prvních
pop evratových letech, 1990 afl 1995, negativní migra ní saldo, co do pohybu
obyvatelstva mezi touto spolkovou zemí a ostatními ástmi spolkové republiky (1990: -
11 486, 1995: - 5 607). To znamená, fe Tšesvicko-Hol-týnsko opustilo více lidí, nefl do
n j nov p esídlilo. Av-ak v následujících letech, tzn. mezi l. 1996 afl 2008, byly
hodnoty téhofl migra ního salda konstantn pozitivní (1996: + 12 274, 2000: + 11 837,
2008: + 8593). V rámci vnit ní migrace sem p icházelo a p ichází velké mnofství lidí ze
spolkových zemí, které se nacházejí ve východní ásti SRN. Obdobn jako v p ípad
Dolního Saska bylo negativní migra ní saldo vyplývající z pohybu obyvatelstva na
území SRN vfdy dorovnááno migra ními proudy ze zahrani ní.¹²⁶ Krom toho je t eba

¹²¹ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 27.
Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹²² Srov. Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Hamburg 2009/2010*, s. 26.

¹²³ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 26.
Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹²⁴ Srov. Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Hamburg 2009/2010*, s. 26.

¹²⁵ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 27.
Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹²⁶ Srov. Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Schleswig-Holstein 2009/2010*. Hamburg, 2009, s. 27.

ím Sasku, tak i zde bylo možné nalézt ztrátová místa. Ztrácely v předchozích letech hlavně venkovské regiony, ve kterých žili lidé dlouhodobě, na která města. Patřila k nim především města Kiel, Flensburg a Neumünster, ale také Lübeck, i když s patrným odstupem. Tato města ztrácela obyvatele ve prospěch přilehlých zemských krajů, jako jsou například Schleswig-Flensburg, Eckernförde a Plön.¹²⁷

Poslední severní spolkovou zemí, kterou si tu co do intenzity vnitřní migrace představíme je Meklenbursko-Přední Pomořansko. To evidovalo v letech 1990 až 2008, s výjimkou let 1995 a 1996, výhradně negativní hodnoty migračního salda (1990: - 42 307, 2000: - 9 478, 2008: - 10 612).¹²⁸ Z celkem osmnácti administrativních jednotek, v minulosti dlouhodobě získávaly pouze tři, a sice Ludwigslust, Nordwestmecklenburg, Bad Doberan. Ke ztrátovým regionům nepatřily jen odlehlé kraje, například Uecker-Randow na německo-polské hranici, i ostrovní části spolkové země. Ztrátu zaznamenala i ta která v této době, jako jsou Greifswald a Schwerin.¹²⁹

Zcela jinou situaci je možné zaregistrovat po roce 1990 u dvou jižních spolkových zemí Bádenska-Württemberska a Bavorska. V případě těchto spolkových zemí byly po tyto čtyři, kteří na jejich území přicházeli z jiné spolkové země i ta kterého z německých států se záměrem usadit se, dlouhodobě vyčnívali po tyto čtyři, kteří tyto regiony opouštěli. Migrační saldo se tedy pohybovalo od roku 1990 v obou případech výhradně v plusových hodnotách (Bádensko-Württembersko 1990: + 182 322, 2000: +37 638, 2008: + 4 407/ Bavorsko: 2000: + 73 369, 2008: +14 049).¹³⁰ Ovšem

¹²⁷ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020. Die demografische Zukunft der Nation*, s. 27f. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹²⁸ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, Schwerin, 2009, s. 59.

¹²⁹ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 37f. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹³⁰ Srov. údaje vztahující se k migračnímu chování obyvatelstva v Bádensku-Württembersku na internetovém portálu, který sdružuje informace Spolkového statistického úřadu. Dostupné na <http://www.statistik-portal.de/BevoelkGebiet/Landesdaten/LRt0114.asp> (01. 04. 2010) a dále data dokumentující migrační chování obyvatelstva v Bavorsku na stránkách bavorského zemského statistického úřadu. Dostupné na WWW: <https://www.statistikdaten.bayern.de/genesis/online;jsessionid=CC5E94C3B4996F2A2FF2AED02CC24C8B?operation=previous&levelindex=3&levelid=1270377022969&step=3> (01. 04. 2010).

a místa, která měla tendenci o své obyvatele přitahovat. K takovým místům patřily zejména venkovské zemské části na jihu, Göppingen na východě a Main-Tauber na severu země. V Bavorsku se zase jednalo především o region Horních Frank na severovýchodě spolkové země. Ke ztrátovým zemským krajům se tu řadily hlavně Wunsiedel, Hof, Kulmbach a Bayreuth ve východní části Horních Frank. Podobně jako u německých států Brém a Hamburku bylo možné sledovat i u nich některých velkých měst v Bádensku-Württembersku a v Bavorsku trend, kdy jejich obyvatelé přesídlovali do blízkého okolí. V Bádensku-Württembersku to bylo v první řadě hlavní město Stuttgart a také města Mannheim a Karlsruhe v severozápadním cípu země. V případě Bavorska se jednalo o hlavní města Mnichov, hornobavorské město Ingolstadt a město Erlagen v regionu Středních Frank.¹³¹

Předchozí souhrnný pohled migračních proudů ukazuje, že severní spolkové země v rámci vnitřní migrace po r. 1990 obyvatelstvo německé národnosti ztrácely, avšak jak u spolkové země Dolní Sasko, tak i u spolkové země Thesvicko-Holštýnsko byla tato ztráta v minulosti vždy dorovnáována příchodem zahraničních migrantů. Meklenbursko-Přední Pomořánsko je tak jedinou spolkovou zemí severního Německa, u které se tento kompenzační trend neobjevuje a u které lze hovořit v delším časovém úseku o nepřírozeném úbytku obyvatel. Ze souhrnu dále vyplývá, že německé státy Brémy a Hamburk mají, co do své velikosti a co do polohy v rámci severních spolkových zemí, v otázce vnitřních migračních proudů poněkud zvláštní postavení. Jejich obyvatelstvo má totiž primární tendenci přesunovat se do okolních oblastí. Lidé, kteří se rozhodli přesídlit a opustit tak jeden z německých států, navýšili zpravidla počet obyvatel v jedné z okolních spolkových zemí. V konečném důsledku tak docházelo k přesunu obyvatel většinou pouze v rámci regionu severního Německa. Navíc má Hamburk, který platí za průmyslovou metropoli severu, výsostně postavení, neboť sem přitahovaly vybrané skupiny obyvatel ze širokého okolí. Ty mu dlouhodobě zaručovaly pozitivní migrační saldo. Na pomyslném druhém běhu se v otázce vnitřních migračních proudů nacházejí obě jižní spolkové země. V jejich případě lze v dlouhodobém horizontu konstatovat pozitivní nepřírozený přírůstek obyvatelstva. Nadto se jak severní, tak jižní spolkové země, potýkaly s přesunem obyvatelstva v rámci vlastního

¹³¹ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 80. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

edné stran docházelo k vyliďování určitých regionů a na
tých skupin obyvatelstva do míst, která odpovídají jejich
šlo o přesun lidí z venkovských regionů do měst a do míst
místních přeléhajících.

Tento hrubý nástin migračních proudů vypovídá o jejich směru a intenzitě, ale
již je blíž neidentifikuje, co do cílového místa, co do povahy migračních skupin, ani je
nedává do souvislosti s faktory, které mohou mít vliv na toto migrační chování.
Vzhledem k rozsahu práce není možné tyto body plně pojednat u všech výše zmíněných
spolkových zemí, a proto se jim následně budeme v novat prostřednictvím dvou
konkrétních příkladů, které mají charakter případové studie.

MEKLENBURSKO-POMORÁNSKÁ DEPOPULACE

Meklenbursko-Pomoánsko pat í do skupiny severon meckých spolkových zemí, které severojihní perspektiva staví v mnoha ohledech do role outsidersa. Jedním z brisantních témat je také migrace. V daném kontextu, kdy po ty obyvatel, kte í od 90. let 20. stol. opustili tuto spolkovou zemi, výrazn p evy-ovaly po ty nov p íchozích, o ní lze hovo it dokonce jako o problému. Odchod ur itých v kových a profesních skupin obyvatel staví tuto spolkovou zemi do situace, kdy musí elit - pomalu, ale jist , pokud nedojde do budoucna k výrazné zm n ó dramatickému vyliid ování regionu. Na následujících stránkách se této spolkové zemi a jejím potířím proto bude v novat zevrubn ji. Nejprve si zodpovíme otázku, kde je mořné hledat v minulosti zárodky tohoto vývoje. Na pozadí geografické, demografické a socioekonomické charakteristiky regionu nás následn bude zajímat, kdo tento region opou-tí a kdo zde z stává. Dále se budeme ptát, co pro tuto spolkovou zemi vlastn ve svých d sledcích depopulace skute n znamená a v souvislosti s tím také na postoj zemské politické scény k danému problému.

4.1 Kontextuální charakteristika regionu

Spolková zem Meklenbursko-P ední Pomoánsko vznikla na základ tzv. Sjednovací smlouvy (*š Einigungsvertrag*) dne 3. íjna 1990, a sice na míst t í kraj bývalé NDR.¹³² I p estofe se tato dv území vyvíjela afl do léta r. 1945 odd len , mají mnoho spole ného. Vedle spole ných geografických, sídelních a kulturních rys (m. j. spole né ná e í tzv. *š Plattdeutsch* neboli dolnon m ina) je hlavním pojítkem

¹³² Ve své podstat -lo v íjnu 1990 vlastn o znovuvytvo ení této spolkové zem . P vodn bylo Meklenbursko-P ední Pomoánsko, jako spolková zem , vytvo eno, je-t spolu s dal-ími ty mi spolkovými zem ími, v lét 1945, sovs tskou vojenskou správou. Tehdy do-lo k rozd lení pruské provincie Pomoánsko. P ední Pomoánsko bylo p í leno k Meklenbursku a Zadní Pomoánsko, tedy oblast východn od Odry p ípadlo Polsku. Název této spolkové zem , jak ho známe dnes, platil afl do února 1947, kdy název šP ední Pomoánsko, v d sledku rozpu-t ní Pruska, z názvu spolkové zem zmizel. V lét 1952 bylo p t spolkových zemí tehdej-í NDR, mezi nimi i Meklenbursko, rozpu-t no a bylo vytvo eno patnáct kraj . Meklenbursko tak bylo rozd leno na t í kraje (*š Bezirke*) ó Schwerin, Rostock a Neubrandenburg, srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 150 a 156.

ky p vod.¹³³ Dalším společným znakem je také skutečnost, že obyvatelé se vyloučili od svých raných poštů velmi nízkou hustotou osídlení v dobách dávno minulých z různých důvodů. Nejednou konfrontován s odchodem i doslova ztrátou velkého množství obyvatelstva. Naproti tomu je možné narazit také na případy, kdy populace v této oblasti znamenala v důsledku imigrace markantní nárůst. Na několika příkladech si tu nyní ilustrováme, jaké situace, se kterými se v Meklenbursku-Předním-Pomořánsku setkáváme po r. 1989, má své kořeny již v minulosti a není tedy úplnou novinkou. Cílem tu přitom není popisovat historii tohoto regionu, ale pouze poukázat na konkrétní mezníky v daném kontextu.

Je například známo, že germánské kmeny, které tu sídlily, tento prostor ve 4. a 5. stol. v rámci stěhování národů ve velké míře opouštěly. Na jejich místo postupně od konce 6. stol. přicházely západoslovanské kmeny. V období raného středověku se tato území osídlená severovýchodní částí stala středem kolonizačního zájmu, a sice v důsledku silného nárůstu počtu obyvatel na západní Evropě. Na popud saského vévody Jindřicha Lva sem začaly přicházet m. j. dolnoněmečtí rolníci.¹³⁴ Naopak velmi krutý zásah znamenala pro tuto oblast třicetiletá válka. Podle odhadů jí ztratila pouze 50 000 z původních asi 300 000 obyvatel tohoto regionu, který tehdy platil za chudobinec nejen Německa, ale i celé Evropy.¹³⁵ Také v 19. stol. měl počet obyvatel v oblasti souasněho Meklenburska-Předního Pomořánska klesající tendenci. Agrární země regionu se potýkaly s odchodem obyvatelstva, které hledalo práci v průmyslových centrech na západní zemi.¹³⁶ Dalším významným mezníkem v dějinách tohoto území, který znamenal výrazný, avšak nepírožený, nárůst počtu obyvatel, byl

¹³³ Srov. WURLITZER, Bernd. *Mecklenburg-Vorpommern: Hansestädte und Backsteingotik an der Ostseeküste bis Rügen und Usedom ó Das Hinterland mit seiner Seeplatte*. Köln: DuMont Buchverlag, 1993, s. 13. Blíže ke slovanskému osídlení v této oblasti, srov. KUHN Heinrich-Christian. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 5-7; NORTH, Michael. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns*. München: C. H. Beck, 2008, s. 9-13.

¹³⁴ Srov. NORTH, Michael. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns*, s. 9-13; MÜLLER, Helmut/KRIEGER, Karl, Friedrich/VOLLRATH, Hanna. *D jiny Německa*, s. 47f., 50f.

¹³⁵ Srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 152; BRAUN Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 190f.

¹³⁶ Srov. LeMO: Lebendiges virtuelles Museum Online. Dostupné na WWW: <http://www.dhm.de/lemo/html/kaiserreich/alltagsleben/index.html> (01. 03. 2010).

z bývalých východních oblastí, které muselo N mecko na
ly odstoupit. Po et p vodního obyvatelstva se tak oproti
tu filo ca. 1,5 mil. obyvatel, tém zdvojnásobil. Podíl
nucen vysídlených tvo il p iblifn ty icet procent z celkového po tu obyvatelstva. Do
severního N mecka p icházeli tito lidé p edev-ím z oblasti Východního Pruska.
K míst m, kde byli nucen vysídlení soust ed ni nejvíce, pat ily regiony zem d lského
charakteru, které byly postifeny vále ným bombardováním v men-í mí e, nefl tomu
bylo u pr myslových center. S postupem asu v-ak nar stal po et t ch, kte í v d sledku
nedostatku pracovních p íležitostí severní region op t opou-t li.¹³⁷ Z etelný ot es, který
na území dne-ního Meklenburska-P edního Pomo anska zahýbal nejen po tem
obyvatel, ale také demografickou strukturou regionu, byla éra let 1949 afl 1989/90.
Odliv obyvatel z NDR ve prosp ch SRN znamenal ztrátu i pro tehdej-í Meklenbursko,
resp. od r. 1952 pro kraje Schwerin, Rostock a Neubrandenburg. Valnou v t-ínu t chto
tzv. *š Republikflüchtlinge*õ, tedy uprchlík z NDR, tvo ili v p ípad tohoto regionu
kvalifikovaní lidé v produktivním v ku, kte í pocházeli zejména z venkovských
oblastí.¹³⁸

Tato zde na rtnutá linie odkazuje na n které fatální zásahy do vývoje po tu
obyvatelstva i jeho demografické struktury. Navíc, jak tu vyplývá, sehrálo svou roli také
hospodá ské zam ení regionu. Výrazná orientace na zem d lství v minulosti, zejména
od konce 19. stol., bránila jeho zásadnímu hospodá skému rozvoji a je mofné ji dávat
do p ímé souvislosti se stagnací po tu obyvatelstva. Zmín né zásahy m fleme chápat
jako jakési stigma, které se tomuto území vtisklo do tvá e, a které je více i mén ítelné
také v období po r. 1989/90.

¹³⁷ Srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 156; PERGANDE, Frank. *Erst fehlen die Kinder, dann die Eltern*. In: FAZ, 19. 10 2006 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E926B2CE59C03477D8E87C1BBF06C0311~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. 04 2010). Dále srov. BENZ, Wolfgang. *Fünfzig Jahre nach der Vertreibung. Einleitende Bemerkungen*. In: BENZ, Wolfgang (Hrsg.): *Die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*, Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1996, s. 10; Celkov p íjala sovs tská okupa ní zóna 3,6 mil. nucen vysídlených (stav: konec íjna 1946), srov. ibidem. Dále srov. NORTH, Michael. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns*, s. 101f. Z celkového po tu 1,2 mil. uprchlík a nucen vysídlených, kte í do Meklenburska-P edního Pomo anska po válce p i-i, se jich v t chto místech usadilo kolem 922 000. Po et obyvatel tu tehdy vzrostl na 2, 166 mil. obyvatel (1949), srov. ibidem.

¹³⁸ Srov. BRAUN Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 191.

Meklenbursko-Pomořánsko se rozkládá na severovýchod SRN a zabírá 23 168 km², což odpovídá 6,5 % celkové plochy německého státu. Na severozápadě sousedí se spolkovou zemí Thesvicko-Holštýnsko (136,7 km²), na jihovýchodě se spolkovou zemí Dolní Sasko (79 km²) a na jihu s Braniborskem (440,6 km²). Na východě má společnou hranici s Polskem (78,1 km²).¹³⁹

Švédsko, kam člověk dohlédne, Baltské moře a nespočet jezer, které jsou ohrámovány vrcholky kopců nebo olemovány flutými epkovými poli, mezitím široké plochy luk, polí, lesů; částečně tím nedotčená příroda, jak je dnes ufl jen z řídka k nalezení, jako například na východním břehu jezera Müritz a na poloostrově Darß-Zingst.¹⁴⁰ Takovýmto způsobem charakterizoval na počátku 90. let 20. stol. zdejší specifický přírodní reliéf jeden z knižních cestovních průvodců po Meklenbursku-Pomořánsku. Výrazně strukturovaná, avšak přesto výstředná je i následující vlna z počátku 21. stol., která shrnuje stejnou skutečnost jako předchozí úryvek z cestovního průvodce. Švédsko leflit jím kapitálem Meklenburska-Pomořánska jsou prázdnota a krajina.¹⁴¹ Jde vfldy pouze o úhel pohledu, ze kterého se na danou realitu díváme. A ufl tak i onak, poeticky, i ryze pragmaticky, ráz místní krajiny lze popsat následovně. Typické jsou rozsáhlé lesní porosty, které zabírají 21,6 % a rozlehlá Meklenburská jezerní plošina, která se rozprostírá na 5,9 % celkové plochy této spolkové země. Dohromady se na území Meklenburska-Pomořánska nachází více jak 2 000 jezer.¹⁴² Charakteristickým znakem krajiny jsou rovněž území s rzným stupněm ochrany, od přírodních rezervací přes národní parky až po chráněné krajinné oblasti.

¹³⁹Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 23, 29.

¹⁴⁰ Srov. WURLITZER, Bernd. *Mecklenburg-Vorpommern*, s. 11.

¹⁴¹ V originále: *š Das wichtigste Kapital sind die Leere und die Landschaft*. Jedná se o podtitulek článku, který pojednává o Meklenbursku-Pomořánsku, jefl byl zveřejněn ve studii v nované demografickém perspektivám jednotlivých spolkových zemí SRN, srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020. Die demografische Zukunft der Nation*, s. 36. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹⁴² Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 23, 30; srov. WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 33.

obuje kolem 740.¹⁴³ Na severu se rozprostírá Baltské moře, pobřežím o celkové délce 1 945 km.¹⁴⁴ K této spolkové části patří i ostrov Rügen, jako je například Rujána (930 km²), i Hiddensee (16,7 km²) a řada menších zpravidla neobydlených ostrůvků.¹⁴⁵

Pro přírodní reliéf Meklenburska-Pomořánska platí, že se mění jen velmi pomalu a zpravidla nenápadně. Jiná pravidla ovšem platila, což do určitého jeho geostrategické polohy v posledních 65 letech. Dnes je Meklenbursko-Pomořánsko z geografického hlediska definováno, v souvislosti s nemeckým sjednocením a rozšířením Evropské unie o země severní a východní Evropy, jako region ležící v centru evropského kontinentu. Tato strategická poloha však v minulosti nebyla úplnou samozřejmostí. Po druhé světové válce se území dnešní spolkové země přeneslo v důsledku rozdělení povodního regionu a nuceného začlenění pod sovětskou správu z centra na periferii. Vzhledem k tomu, že okrajová geografická poloha obecně platila a platí za negativní, a to jak z hospodářského, tak i ze společenského hlediska, bylo možné vyvozovat nepříznivý dopad i v případě tehdejšího Meklenburska-Pomořánska. Hlavním neřádným projevem periferní polohy byl fakt, že byl daný region v daném ohledu do značné míry šlechtě zachován ze hry. Poloha mimo hlavní transkontinentální dopravní trasy, která znamenala odříznutí od důležitých center pro mysl a slávu, byla značně nevýhodná. Dříve významné umístění regionu mezi Hamburkem a Berlínem náhle ztratilo následkem nového evropského uspořádání na významu, který bylo možné, avšak v omezené míře, znovu obnovit až po r. 1990.¹⁴⁶

¹⁴³ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 33. V Meklenbursku-Pomořánsku se nacházejí 3 z celkem 12 národních parků SRN, srov. informace na zemském portálu Meklenburska-Pomořánska. Dostupný na WWW: http://www.mecklenburg-vorpommern.eu/cms2/Landesportal_prod/Landesportal/content/de/Urlaub_und_Freizeit/Natur_erleben/index.jsp (01. 03. 2010).

¹⁴⁴ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 23, 29; srov. WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 33.

¹⁴⁵ Srov. WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 33.

¹⁴⁶ Srov. BRAUN, Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 3f., 135f.

Meklenbursku-P edním Pomo ansku se od r. 1990 kontinuálně snižuje. Zatímco v r. 1990 žilo 1,924 mil. obyvatel v r. 2008 to bylo už jen 1,664 mil. Jde o pokles o 14 %. Snížení počtu obyvatel se projevuje od počátku 90. let 20. stol. nepřetržitě u obou pohlaví. Z počtu vodního počtu mužů 934 921 v r. 1990 se jejich počet do r. 2008 snížil na 825 124, což je úbytek téměř o 12 %. Je to něco dramatičtější vývoj je možné zaznamenat u počtu žen. Z počtu vodních 989 038 v r. 1990 jejich počet klesl na 839 232 v r. 2008. To znamená snížení počtu o 15 %.¹⁴⁷

V r. 1990 patilo Meklenbursko-P ední Pomo ansko k šnejmladším spolkovým zemím v SRN. V **ková struktura** obyvatelstva vykazovala na počátku 90. let ve srovnání s ostatními spolkovými zeměmi nejvyšší počet dětí a mladistvých a nejnižší počet obyvatelstva v důchodovém věku. Tento poměr odpovídal výrazně venkovskému rázu regionu, který zůstal zachován také v období bývalé NDR a promítl se rovněž do doby těsně po převratu. Silný kontrast mezi venkovským a městským prostředím, který byl a je i dnes, typický pro tento region byl navíc podpořen rámcovými podmínkami nastavenými tehdejším socialistickým státem. Pro venkovské regiony obecně platilo schéma, jež se vyznačuje vysokou porodností a nízkou očekávanou délkou života v důsledku zemědělského způsobu života, pro který je charakteristická náročná fyzická práce.¹⁴⁸ S r. 1990 lze však hovořit o novém směru v dynamice demografického procesu. Nejenže došlo k poklesu porodnosti a snížení úmrtnosti, resp. zvýšení očekávané délky života. Tyto tendence byly navíc doprovázeny nezanedbatelnou ztrátou určitých věkových skupin v důsledku migrace (viz kapitola 4.2).¹⁴⁹ Tento vývoj vyústil v r. 2008 v situaci, kdy se výrazně snížil podíl dětí a mladistvých na celkovém počtu obyvatelstva

¹⁴⁷ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 40 a vlastní výpočty na základě dat uvedené publikace. Počet obyvatel se vztahují vždy k 31. 12. uvedeného roku, tzn. k poslednímu prosinci 1990 a 2008. Jedná se o počet obyvatel, který zahrnuje, jak obyvatele německé národnosti, tak cizince v místě hlášené, srov. ibidem.

¹⁴⁸ Pro Meklenbursko-P ední Pomo ansko navíc platilo, že se zemědělský způsob života odrážel také v životní správě těchto lidí, především mužů. Nerozmanitá strava a vysoký konzum alkoholu značně zkracovaly délku života. Na počátku 90. let zemědělství v Meklenbursku-P edním Pomo ansku téměř nikdy nebylo více mužů na jaterní cirhózu než byl průměr SRN. Svou roli sehrávala i špatná zdravotnická infrastruktura v řídko osídleném regionu. Tento se stav se odrážel i v omezených možnostech rychlé zdravotnické péče, srov. WEIß, Wolfgang (Hg.): *Mecklenburg-Vorpommern. Brücke zum Norden und Tor zum Osten*. Gotha: Klett, 1996, s. 97.

¹⁴⁹ Srov. KÜCK, Ursula. *Bevölkerung im Wandel*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 180.

obyvatelstva v d chodovém v ku.¹⁵⁰ Popsanou zm nu ve
obyvatelstva prezentuje následující tabulka.

Tab. . 5: V ková struktura obyvatel v Meklenbursku-P edním Pomo ansku¹⁵¹

Obyvatelstvo celkem		
v k	1990	2008
mén nefl 1 afl 17	489 086	214 828
18 afl 20	74 308	67 390
21 afl 24	109 917	91 156
25 afl 29	166 481	103 461
30 afl 34	160 347	86 571
35 afl 39	152 770	97 676
40 afl 44	101 338	135 711
45 afl 49	107 943	157 848
50 afl 54	144 141	143 316
55 afl 59	116 045	127 228
60 a více	301 583	439 171

Po et nov narozených d tí klesl z po tu 23 503 v r. 1990 na 9 878 v r. 1995. Tento propastný pokles v porodnosti znamenal z etelný zásah do v kové struktury obyvatelstva. V následujících letech sice po et nov narozených mírn narostl, ale jifl nedosáhl na hodnoty evidované p ed r. 1990.¹⁵² Kücková navíc hovo í nových tendencích, které se objevily po r. 1990. Ty je mofné zaznamenat v prom n né etnosti porod ve vztahu k v ku. Na jedné stran je tu trend, kdy matky sv j první porod p esouvají na pozd ji, tzn. fle svého prvního potomka p ivád jí na sv t v pozd j-ím v ku, nefl tomu bývalo p ed r. 1990. Na druhé stran je mofné zaznamenat u ro ník ,

¹⁵⁰ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 42f.

¹⁵¹ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 41 a vlastní výpo ty na základ dat uvedené publikace. Po ty obyvatel se vztahují vřdy k 31. 12 uvedeného roku, tzn. k poslednímu prosinci 1990 a 2008. Jedná se o po et obyvatel, který zahrnuje, jak obyvatele n mecké národnosti, tak cizince v míst hlá-ené, srov. ibidem.

¹⁵² Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 54.

ávají matkami, níř etnost porod .¹⁵³ Zatímco v r. 1990
nost porod u řen ve v ku 23 let, v r. 2000 se nejvy—í
v ku 28 let, v r. 2005 u řen ve v ku 29 let, v r. 2008 u řen
ve v ku 30 let.

Druhou jmenovanou p í inou daného vývoje bylo sníření úmrtnosti. O ekávaná
délka řivota se u obou pohlaví prodlouřila. U muř v Meklenbursku-P edním
Pomo ansku se o ekávaná délka řivota prom nila následujícím zp sobem. Zatím co
v l. 1989/91 to bylo 69,1 let v l. 2001/03 to bylo jifř 73,7 a v l. 2004/06 dokonce 74,5. U
řen lze zaznamenat obdobný vývoj, a sice prodlouření o ekávané délky řivota ze 76,1
v l. 1989/91 let na 80,6 v l. 2001/03 a na 81,4 v l. 2004/06. To znamená, ře se
obyvatelstvu v Meklenbursku-P edním Pomo ansku od po átku 90. let řivot prodlouřil
o ca. p t let.¹⁵⁴

4.1.3 Socioekonomická charakteristika

S podílem 2,0 % na celkovém po tu obyvatel ve stát , je Meklenbursko-P ední
Pomo ansko nej id eji osídlenou spolkovou zemí (72 obyvatel/km²).¹⁵⁵ **Sídlní
struktura** se vyzna uje vysokým podílem malých a st edních sídel, což odpovídá
agrárnímu rázu regionu.¹⁵⁶ Pro venkovská sídla je charakteristická výrazná rozt ít nost,
k emuř p ispívá také ostrovní osídlení. Udává se, ře podíl obcí, jejichř velikost
nep esahuje po et 1000 obyvatel, tvo í ca. 70 %. Více jak polovina obyvatelstva řije
v obcích, jejichř velikost nep esahuje 10 000 obyvatel a asi jen 12 % ve m stech
ítajících více jak 200 000 obyvatel.¹⁵⁷ M stská sí se vyzna uje neaglomera ním,

¹⁵³ srov. KÜCK, Ursula. *Bevölkerung im Wandel*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 177.

¹⁵⁴ srov. KÜCK, Ursula, ibidem, s. 180. Dále srov. Pressemitteilung Nr. 427 vom 26. 10. 2007: *Höchste Lebenserwartung in Badenwürttemberg*. Dostupné na WWW: http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2007/10/PD07__427__1_2621,templateId=renderPrint.psml. (20. 04. 2010). D leřitým p edpokladem pro prodlouření o ekávané délky řivota bylo zlep—ení zdravotnické infrastruktury, srov. WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 38.

¹⁵⁵ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 23

¹⁵⁶ Srov. ibidem, s. 23, 56.

¹⁵⁷ Srov. ibidem, s. 39.

ým rozložením center. Velká m sta Schwerin a Rostock, stí, jako jsou Wismar, Stralsund, Anklam, Neubrandenburg centra sídelního systému. V t-inou se jedná o st ediska p i pob eří Baltského mo e. řije v nich asi tvrtina celkového po tu obyvatelstva. Pouze zemské hlavní m sto Schwerin a m sta Neubrandenburg, Güstrow a Neusterlitz platí za vnitrozemská centra, která se na celkovém po tu obyvatel podílejí p ibliffn 14 %.¹⁵⁸

Typickými **hospodá skými odv tvími** jsou tu vedle zem d lství a potraviná ství, také lodní stavitelství, námo ní, p ístavní hospodá ství, rybolov a turismus.¹⁵⁹ První t i jmenovaná odv tví pat í k t m, jejichř tradice sahá daleko p ed období p evratu a také k t m, která p eřila p erod ze socialistického plánovaného hospodá ství a byla se schopna p eorientovat na principy trřního hospodá ství. Nicmén práv tato jednostrannost hospodá ské struktury, která vychází z dané geografické polohy a s tím souvisejících p írodních a klimatických podmínek, sebou p iná-í zvý-enou náchylnost ke komplikacím v krizových obdobích. Navzdory rozsáhlým investicím do výstavby infrastruktury a zavád ní nových produkcí po r. 1990 se tuto hospodá skou monostrukturu nepoda ilo prolomit. Oblast zem d lství a potraviná ství zaznamenaly po p evratu masivní reorganizaci, výrazné sníření pracovních míst a za aly ztrácet na svém p vodním významu.¹⁶⁰ Také jeden z významných symbol Meklenburska-P edního Pomo anska, podniky zabývající se stavbou a opravou lodí, kolísaly nejprve n kde mezi pop evratovou euforií a obavami z nové reality. Na po átku 90. let se poda ilo úsp -n privatizovat celkem ty i ze -esti p vodních lo a ských podnik , které se na základ následné restrukturalizace a modernizace mohou m it s ostatními evropskými i sv tovými podniky obdobného typu.¹⁶¹ Zmín ná

¹⁵⁸ Srov. WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 40-42; JÜNGEL, Erwin. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: HARTMANN, Jürgen (Hg.): *Handbuch der deutschen Bundesländer*. Frankfurt/NY: Campus Verlag, 1998, s. 311f.

¹⁵⁹ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 23.

¹⁶⁰ Srov. BRAUN, Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 193.

¹⁶¹ Srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 163f. K úsp -n privatizovaným lo a ským firmám pat í Aker MTW (dnes Nordic Yards Wismar), Wismar, Kvaerner Warnow Werft (pozd ji Wadan Yards), Volkswerft Stralsund, Peene-Werft, srov. ibidem, s. 163; Blíře srov. nap . *Wadan Werften: Die Vorgeschichte*. In: NDR Online, 31. 07. 2009. Dostupný na WWW: <http://www.ndr.de/wirtschaft/unternehmen/unternehmensportraet10.html> (01. 03. 2010).

ace však souasn znamenala a znamená i dnes sniflování negativn p sobící faktor se jeví také omezení výrobních nie.¹⁶² Dal-ím nep íznivým faktorem je vzr stající význam zemí s levnou pracovní sílou, jako je například Ína nebo Polsko, které jsou pro lo a skou branfii v Meklenbursku-P edním Pomo ansku nebezpe nou konkurencí. Navíc bývá tradi ní odv tví lodního stavitelství stále ast ji za-katulkovááno jako oblast, která neodpovídá budoucím pot ebám postindustriální spole nosti založené na v d ní a informacích.¹⁶³ P ístavní hospodá ství je odv tvím, které zařívá od r. 1990 výrazný útlum, a to i p es zna ný nár st objemu nákladní i osobní p epravy. P ístavní m sto Rostock ztratilo jako zámo ský p ístav na významu, a sice ve prosp ch typicky zámo ských p ístav Hamburku a Brém.¹⁶⁴ Naproti tomu turismus, který má v Meklenbursku-P edním Pomo ansku rovn fl dlouhou tradici, zařívá po p evratu rozkv t nového rozm ru.¹⁶⁵ Branfle cestovního ruchu nabírá od r. 1990 kontinuáln na intenzit . Jifl zmi ovaný p írodní a klimatický potenciál a jedine nost kulturn - historického d dictví íní z této spolkové zem oblíbený turistický cíl nejen domácího, my- leno n meckého, ale také zahrani ního obyvatelstva. Nové mofnosti nadto nabízí vytvá ení volno asového a rekrea ního zázemí, které není závislé na po así, a tím alespo áste n , odbourává sezónnost tohoto odv tví. I p es v-echna jmenovaná pozitiva, která hovo í ve prosp ch cestovního ruchu, se tato branfle podílí na tvorbu sociálního produktu a pracovních míst pouze v omezené mí e. To znamená, fle se v fládném p ípad nem fle stát hlavním tahounem hospodá ského rozvoje, ale musí vystupovat v kombinaci s jinými odv tvími.¹⁶⁶

¹⁶² Srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder, Wirtschaft*, s. 163f.

¹⁶³ Srov. BRAUN, Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven* . In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 193f. Výrazem postindustriální spole nost založená na v d ní a informacích (*šnachindustrielle Wissensgesellschaft*) Braun chápe vysp lé technologie a slufby (*šHigh-Tech- und High-Service-Volkswirtschaft*).

¹⁶⁴ Srov. KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 163f.

¹⁶⁵ Tradice cestovního ruchu v Meklenbursku-P edním Pomo ansku sahá afl do období konce 18. stol., kdy v t chto místech za ala vznikat první p ímo ská koupali-t . Jako historicky první je uvád no p ímo ské koupali-t v Heiligendammu, jehořl vznik se datuje do r. 1793, srov. WURLITZER, Bernd. *Mecklenburg-Vorpommern*, s. 38.

¹⁶⁶ Srov. BRAUN, Gerald. *Zukunftsregion Mecklenburg-Vorpommern*. In: BRAUN, Gerald/ KLEIN, Gabriele (Hrsg.): *Regionalentwicklung und Innovationsstrategien*, Rostock: HIE-RO, 2007, s. 149f.

z stává střední podnikatelská vrstva. Tato totiž jako mnoho existuje ve své podstatě pouze ve formě několika regionů v okolí někdejších hanzovních měst. Tento skrytý potenciál se snaží podnítit zemská vláda, prostřednictvím iniciativy *„Einfach anfangen“*/ *„ŠProst za štět“*, kterou odstartovala v l. 1998 až 2006. V principu jde o to vytvořit střední vrstvu podnikatelů a snížit jakousi kulturu samostatnosti, která tu následkem dlouhodobé politiky v bývalé NDR chybí.¹⁶⁷

Vývoj zaměstnanosti v jednotlivých hospodářských oborech v Meklenbursku-Předním Pomořansku zaznamenal od počátku 90. let následující proměny. Nejvýraznější změnu lze zaznamenat v zemědělství, lesnictví a v oblasti rybolovu. Zde nastalo od r. 1991 do r. 2008 prudké snížení, a sice z 97 400 na 28 900 zaměstnanců. Znatelný pokles byl evidován i ve výrobní sféře, kde se ve stejném období změnil postupně počet zaměstnanců z 232 800 v r. 1991 na 137 100 v r. 2008. Situace v oblasti obchodu, pohostinství a dopravy zůstala až na drobné výkyvy téměř stabilní. Naproti tomu počet zaměstnanců v odvětví služeb kontinuálně narostl z 299 400 v r. 1991 na 377 300 v r. 2008.¹⁶⁸

Meklenbursko-Přední Pomořansko je spolkovou zemí s dlouhodobě nejnižší **průměrnou hrubou mzdou** na zaměstnance a odpracovanou hodinu. Zatímco v l. 2000 a 2007 dosahovala průměrná hrubá mzda 78,3 % spolkového průměru, v r. 2008 ufl se jednalo pouze o 77,9 %. Nejvyšší platy byly vypláceny v oblasti zpracovatelského

¹⁶⁷ Srov. BRAUN, Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 195f. Do střední vrstvy podnikatelů lze zahrnout živnostníky, emeslníky, svobodná povolání a hoteliéry. Jedná se o skupinu, která pod vlivem omezování a nuceného vyvlastování ze strany tehdejší Jednotné socialistické strany Německa (*„Sozialistische Einheitspartei Deutschlands/SED“*) opouštěla region nebo zvolila cestu tzv. vnitřní emigrace, srov. BRAUN, Gerald. *Zukunftsregion Mecklenburg-Vorpommern*. In: BRAUN, Gerald/ KLEIN, Gabriele (Hrsg.): *Regionalentwicklung und Innovationsstrategien*, s. 139.

¹⁶⁸ Srov. údaje vztahující se k zaměstnanosti na internetových stránkách Statistického úřadu v Meklenbursku-Předním Pomořansku. Dostupné na WWW: http://www.statistik-mv.de/cms2/STAM_prod/STAM/de/er/index.jsp (14. 03. 2010). Jedná se o počty zaměstnaných, jejichž místo zaměstnání se nachází v Meklenbursku-Předním Pomořansku, srov. ibidem. Hospodářské obory jsou rozděleny podle klasifikace hospodářských odvětví z r. 2003, blíže aktuální klasifikace hospodářských odvětví z r. 2008, srov. *Klassifikation der Wirtschaftszweige. Ausgabe 2008*. Dostupná na WWW:<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Klassifikationen/GueterWirtschaftsklassifikationen/Content75/KlassifikationWZ08,templateId=renderPrint.psml> (13. 03. 2010).

okromých slufeb. Nejh e placeni byli zam stanici
etn rybolovu.¹⁶⁹

m stanosti v Meklenbursku-P edním Pomo ansku je
dávána do souvislosti se slabou hospodá skou strukturou regionu. Pr m rná míra
nezam stanosti v Meklenbursku-P edním Pomo ansku se dlouhodob nachází stále
daleko nad spolkovým pr m rem.¹⁷⁰ V letech 1994 afl 1995 bylo sice mofné hovo it
o relativní stabilizaci situace na trhu práce. Míra nezam stanost dosáhla v r. 1994
17,0 % a v r. 1995 16,2 %, cofl odpovídá po tu 132 850 nezam staných. Tehdy se
jednalo o nejniří hodnotu od r. 1992.¹⁷¹ Od r. 1996 ov-em míra nezam stanosti op t
vzr stala a po mírném poklesu v l. 1999 a 2000 se v r. 2001 dostala afl na 19,6 % a do
r. 2005 dosp la dokonce ke 22,1 %. Teprve po r. 2006 lze mluvit o poklesu míry
nezam stanosti. V r. 2007 bylo zaznamenáno 145 986 nezam staných, cofl odpovídá
18,1 % a v r. 2008 124 210 nezam staných, to je 15,5 %.¹⁷² Do r. 1995
nezam stanost postihovala více řeny neřl muře. Ro ní pr m r míry nezam stanosti
u řen inil 20,5 %, u muřl 12,1 %.¹⁷³ V letech 1998 afl 2008 se pr m rné míry
nezam stanosti u obou pohlaví vyrovnaly. Pr m rná míra nezam stanosti u muřl
dosahovala 19,8 %, u řen 19,9 %.¹⁷⁴

Hospodá ský r st regionu, udávaný v b řných cenách, se pohyboval do r. 1996
a následn je-t v r. 1999 a 2004 nad spolkovým pr m rem. Naopak v l. 1997 afl 1998

¹⁶⁹ Srov. Statistische Hefte Mecklenburg-Vorpommern. Schwerin: Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern, 2009, 6. Jahrgang, Heft 2, s. 10f. Dostupný na WWW: http://www.statistik-mv.de/cms2/STAM_prod/STAM/_downloads/Bevoelkerung/Z001_2009_02.pdf (20. 04. 2010).

¹⁷⁰ V r. 1991 inila spolková pr m rná ro ní míra nezam stanosti 7,3 %, v r. 2001 to bylo 10,3 %, v r. 2005 stoupla afl na 13,0 % a v r. 2008 klesla na 8,7 %, srov. údaje Spolkového statistického ú adu. Dostupné na WWW: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Zeitreihen/Langereihen/Arbeitsmarkt/Content100/lrab003ga,templateId=renderPrint.psm> http (14. 3. 2010).

¹⁷¹ Srov. JÜNGEL, Erwin. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: HARTMANN, Jürgen (Hg.): *Handbuch der deutschen Bundesländer*, s. 315.

¹⁷² Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, Schwerin, 2009, s. 157; srov. Statistische Hefte Mecklenburg-Vorpommern. Schwerin: Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern, 2009, 6. Jahrgang, Heft 2, s. 14. Dostupný na WWW: http://www.statistik-mv.de/cms2/STAM_prod/STAM/_downloads/Bevoelkerung/Z001_2009_02.pdf (20. 04. 2010).

¹⁷³ Srov. JÜNGEL, Erwin. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: HARTMANN, Jürgen (Hg.): *Handbuch der deutschen Bundesländer*, s. 315.

¹⁷⁴ ¹⁷⁴ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 157.

... období let 2005 a 2006 se nacházel pod spolkovým
2008 znamenaly pro Meklenbursko-P ední Pomo ansko
... tu.¹⁷⁵ Vyjád íme-li tento vývoj v HDP per capita je mofné
následující shrnutí. Významný skok bylo mofné evidovat mezi l. 1991 a 1995, kdy se
HDP per capita zvý-íl z 16 905 mil. EUR na 35 170 mil. EUR. V r. 2008 byla
zaznamenána hodnota 48 982 mil. EUR.¹⁷⁶

4.2 Charakteristika emigra ních skupin aneb kdo odchází?

Na pozadí kontextuální charakteristiky Meklenburska-P edního Pomo anska nás
nyní bude zajímat, které skupiny obyvatel v minulosti, mezi l. 1990 a 2008, nej ast ji
opou-t ly tuto spolkovou zemi, resp. kdo byl typickým emigrantem z Meklenburska-
P edního Pomo anska v rámci vnit ní migrace v SRN a jak je mofné definovat jeho
profil? Na základ skute nosti, která zazn la jifl v p edcházející kapitole (viz kapitola
3.3), a sice ffe Meklenbursko-P ední Pomo ansko dlouhodob opustilo více obyvatel,
nefl se v n m nov usídli, se následn detailn ji seznámíme s intenzitou migra ních
proud , které mí ily od po átku 90. let 20. stol. sm rem z Meklenburska-P edního
Pomo anska.

Spolkovou zemi Meklenbursko-P ední Pomo ansko opustilo v letech 1990 a 2008
celkem 651 604 obyvatel.¹⁷⁷ Tento íselný údaj zahrnuje jak obyvatelstvo
n mecké národnosti, tak také v míst p íhlá-ené cizince a jejich pohyb p es hranici této
spolkové zem . Obyvatelé n mecké národnosti p ítom tvo íli v t-ínu, a sice 615 426,
p í emfl po et mufl a flen byl tém vyrovnaný. Emigrace mufl n mecké národnosti
p es zemskou hranici Meklenburska-P edního Pomo anska vykazovala jen nepatr

¹⁷⁵ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hg.): *Statistische Berichte. Bruttoinlandprodukt und Bruttowertschöpfung der Wirtschaftsbereiche in Mecklenburg-Vorpommern*, 1991 bis 2008, Schwerin, 2009, s. 10.

¹⁷⁶ Srov. p ehled dat vztahujících se k národnímu hospodá ství na internetových stránkách Statistického ú adu v Meklenbursku-P edním Pomo ansku. Dostupné na WWW: http://www.statistik-mv.de/cms2/STAM_prod/STAM/de/vw/index.jsp (20. 03. 2010).

¹⁷⁷ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigrace od r. 1990ö (š *Wanderungen seit 1990ö*), srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, Schwerin, 2004, s. 8; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, Schwerin, 2009, s. 8.

u fien (muflí: 305 693/fieny: 309 733).¹⁷⁸ V-echny doposud
ov-em zprost edkovávají pouze jednostrannou informaci,
zemí Meklenbursko-P ední Pomo ansko opustilo. Není tu
tedy zohledn no, kolik lidí tuto hranici p ekro ilo v opa ném sm ru s úmyslem usadit
se zde. Ucelenou informaci o bilanci po tu vyst hovalých a nov p ist hovalých, a tudíž
reálný migra ní zisk, resp. tzv. ístý zisk, pop . migra ní ztrátu, udává tzv. migra ní
saldo, které je výsledkem rozdílu mezi po tem vyst hovalých a nov p ist hovalých.¹⁷⁹
Meklenbursko- P ední Pomo ansko bylo od r. 1990, afl na jedinou nepatrnou výjimku,
kterou je r. 1996, nep etřít konfrontováno s negativními hodnotami migra ního salda.
To znamená, fle tato spolková zem dlouhodob reáln ztrácela své obyvatelstvo a po ty
nov p íchozích nebyly schopny dorovnat tento nep írozený úbytek. Migra ní saldo
vztahující se k údaj m o obyvatelstvu n mecké národnosti za období l. 1900 afl 2008
dosáhlo hodnoty -201 024, p i emfl migra ní saldo u mufl ínulo -90 363, u fien -
109 941. Migra ní saldo u mufl n mecké národnosti je dlouhodob negativní a jedinou
sv tlou výjimkou je r. 1996, kdy bylo mofné zaznamenat pozitivní migra ní saldo
+1125. Nejvy-í hodnoty migra ního salda u mufl n mecké národnosti bylo mofné
evidovat v r. 1990 - 20 697 a v r. 2001 -6 105. V p ípad migra ního salda u fien lze
konstatovat výhradn negativní hodnoty, s nejvy-í dosaženou sumou v r. 1990 -16 925.
Druhou nejvy-í hodnotou je negativní migra ní saldo z r. 2002, které ínulo -6 984.¹⁸⁰
Výrazn vy-í negativní hodnoty migra ního salda pohybující se nad hranicí t iceti tisíc,
resp. u hodnot vztahujících se k fienám nad hranicí deseti tisíc, u hodnot vztahujících se
k mufl m nad hranicí dvaceti tisíc, které bylo mofné zaznamenat v období t sn po
p evratu, lze velmi pravd podobn od vodnit nastolením nové situace a potafmo
vznikem p íleřitosti, která se dostavila v d sledku pádu berlínské zdi a následného
n meckého sjednocení. Hospodá ství tehdej-í NDR se nacházelo v troskách, reálná míra
nezam stanosti vyst elila t -n po p evratu do závratných vý-in. Mnoho lidí ztratilo

¹⁷⁸ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigrace od r. 1990ö (š *Wanderungen seit 1990ö*), srov. ibidem, s. 9; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, Schwerin, 2009, s. 9.

¹⁷⁹ Srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, s. 3

¹⁸⁰ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigrace od r. 1990ö (š *Wanderungen seit 1990ö*), srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, Schwerin, 2004, s. 9; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, Schwerin, 2009, s. 9.

at na západ a jih sjednoceného N mecka, kde bylo navíc
sen o prosperující západní kapitalistické spole nosti. Jak
kého institutu pro obyvatelstvo a vývoj (š *Berlin-Institut für
Bevölkerung und Entwicklung*) bylo v Meklenbursku-P edním Pomo ansku v prvních
letech po sjednocení k vid ní tradi ní migra ní paradigma. Zatímco v r. 1991 je-
p evařovaly po ty mufl , kte í odcházeli do starých spolkových zemí za prací a které
asem následovaly jejich řeny a d ti, hned v následujícím roce se situace zm nila. Po ty
ochozích řen markantn p evý-ily po ty ochozích mufl . Ze studie Berlínského institutu
pro obyvatelstvo a vývoj dále vyplývá, ře se jednalo p evářn o svobodné řeny, jejichřl
návrat zp t do rodného regionu byl v nedohlednu. D vodem pro tento vývoj byla
skute nost, ře řeny v bývalé NDR byly zam stnány tém ve stejné mí e jako mufl i.
Pop evratové podmínky na pracovním trhu v-ak tomuto fenoménu v bec nenahrávaly.
Vysoké po ty nezam stnaných, a sice nejen mufl , ale také řen, byly jedním
z d leřitých impuls pro emigraci řen do západní a jifní ásti N mecka.¹⁸¹ Podruhé
bylo mořné evidovat nápadné zvý-ení negativního migra ního salda po r. 2000. Tehdy
p esářly záporné hodnoty u obou pohlaví hranici -6000. Tento výkyv je dáván do
souvislosti s d sledky hospodá ské krize, která zasáhla SRN v r. 2001.¹⁸² Op tovný
ot es na trhu práce vyústil ve zvý-enu emigra ní vlnu. Z dostupných statistických dat
vyplývá, ře z Meklenburska-P edního Pomo anska v letech 2000 ařl 2008 odcházeli
nej ast ji mladí lidé n mecké národnosti ve v ku 20 ařl 25 let. Celkem se v této v kové
kategorii jednalo o 94 283 osob, z toho 42 440 mufl a 51 843 řen.¹⁸³ Tomu odpovídá

¹⁸¹ Srov. KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation*, s. 76.

¹⁸² Blíře viz láněk š *Börsenjahrzent. Die verlorene Dekade* pojednávající o pádu mnoha internetových firem na po átku 21. století a vlivu této situace na evropské hospodá ství, srov. JACOBSEN, Nils. *Börsenjahrzent. Die verlorene Dekade*. In: Spiegel Online, 31. 12. 2009. Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,668870,00.html> (20. 04. 2010).

¹⁸³ Vlastní výpo ty podle tabulky š *Migrace p es zemskou hranici podle pohlaví: podle v ku, ro níku narození, ob ané n mecké národnosti* (š *Wanderungen über die Landesgrenze nach Geschlecht: nach Alters- und Geburtsjahresgruppen, Deutsche*), srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, Schwerin, 2004, s. 17; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2001*, Schwerin, 2004, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2002*, Schwerin, 2004, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2003*, Schwerin, 2004, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2004*, Schwerin, 2005, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2005*, Schwerin, 2006, s. 18; Statistisches Amt

o a jeho hodnoty za stejné časové období. Celkově dosáhlo této v kové kategorii b hem l. 2000 afl 2008 hodnoty - migra ní saldo u flen ve v ku 20-25 let bylo vyší než u mufl . U flen nabylo záporné hodnoty - 25 601, u mufl ó 20 510.¹⁸⁴ Z 93 % se p itom jednalo o svobodné mufl e a fleny. Také u ostatních v kových skupin, hlav ve v kových kategoriích 15 afl 20 let a 25 afl 30 let, to byli p edevím svobodní lidé, kte í opou-t li v minulosti Meklenbursko-P ední Pomo ansko.¹⁸⁵ Cílem t chto migra ních proud byly od po átku 90. let s velkým nárskokem sousední zem . Do Tšesvicka-Hol-týnska ode-lo celkem 110 346 lidí, do Dolního Saska zamí ilo dohromady 86 175, Hamburk si za sv j

Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2006*, Schwerin, 2007, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2007*, Schwerin, 2008, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, Schwerin, 2009, s. 18.

¹⁸⁴ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigrace p es zemskou hranici podle pohlaví: podle v ku, ro níku narození, ob ané n mecké národnostiö (š *Wanderungen über die Landesgrenze nach Geschlecht: nach Alters- und Geburtsjahresgruppen, Deutscheö*), srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, s. 17; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2001*, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2002*, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2003*, s. 18; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2004*, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2005*, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2006*, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2007*, s. 18; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, s. 18.

¹⁸⁵ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigrace p es zemskou hranici podle pohlaví: migra ní zisk/ztráta podle rodinného stavu a v kových skupin a ro ník narození (š *Wanderungen über die Landesgrenze nach Geschlecht: Wanderungsgewinn bzw. óverlust nach Familienstand und Alters- und Geburtsjahresgruppenö*), srov. Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, s. 20; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2001*, s. 21; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2002*, s. 21; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2003*, s. 21; Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2004*, s. 21; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2005*, s. 21; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2006*, s. 21; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2007*, s. 21; Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, s. 21.

Do Berlína se uchýlilo více jak 55 000 obyvatel a do
o p es 43 000 osob. Dal-í zemí, která z tohoto migra ního
ourska-P edního Pomo anska profitovala, bylo Severní
Porýní-Vestfálsko na západ SRN s více jak 50 tisíci p íchozími. Po ty t ch, kte í si za
cíl své cesty zvolili jih spolkové republiky, se pohybovaly t sn kolem 30 000.
V p ípad Bádenska-Württemberska to bylo celkem 31 116 osob a v p ípad Bavorska
29 187 p íchozích z Meklenburska-P edního Pomo anska. Posledními v pomyslné ad
jsou, a sice s výrazným odstupem, zem ve východní a západní ásti dne-ní SRN, tzn.
Sasko (23 426 osob), Sasko-Anhaltsko (17 037 osob), Hesensko (16 237 osob), Porýní-
Falc (10 433 osob), Durynsko (10 365 osob), Sársko (1 238 osob) a také severní
m stský stát Brémy (10 347 osob).¹⁸⁶

Z hodnocení migra ních proud z hlediska pohlaví, v ku, rodinného stavu
a sm ru, resp. cílového místa vyplývá následující. Celkov se od po átku 90. let 20.
stol. z Meklenburska P edního Pomo anska vyst hovalo více flen nefl mufl .
Z dostupných doposud zpracovaných dat a statistických údaj lze dále vyvodit, fl mezi
l. 1990 afl 2008 to byly hlavn mladé fleny, které opou-t ly tuto spolkovou zemi.
V l. 2000 afl 2008 se jednalo p edev-ím o svobodné fleny ve v ku 20 afl 25 let. Ke
spolkovým zemím, do kterých tyto migra ní proudy ve v t-in sm ovaly, pat ilo
Měsvicko-Hol-týnsko, Dolní Sasko, Hamburk, Berlín, Braniborsko a dále pak Severní
Porýní Vestfálsko, Bádensko-Württembersko a Bavorsko.

Typickým emigrantem z Meklenburska-P edního Pomo anska v rámci vnit ní
migrace v SRN po r. 1990 je tedy mladá svobodná flena, nej ast ji ve v ku 20 afl 25 let,
jejímfl cílem jsou velmi ásto bu sousední spolkové zem na severozápad SRN, nebo
spolková zem Severní Porýní-Vestfálsko na západ , resp. ob jifní spolkové zem ,
Bádensko-Württembersko a Bavorsko. Na základ této charakteristiky lze jmenovat
je-t n kolik význa ných specifik, které souvisejí s tendencemi daného migra ního
chování. Skute nost, fl ve sledovaném období z Meklenburska-P edního Pomo anska
odcházel ve v t-in mladí lidé, lze vysv tlit následovn . Mladá generace obecn platí,
ve srovnání se star-ími generacemi, za mobiln j-í a flexibiln j-í. Navíc jsou mladí lidé
více otev eni zm nám. Star-í generace je naopak více vázána na prost edí, ve kterém
strávila v t-inu svého flivota a ochota m nit místo svého p sobi-t se tak se vzr stajícím

¹⁸⁶ Vlastní výpo ty podle tabulky šMigra ní proudy 1991-2008 z a doMeklenburska-P edního
Pomo anska podle výchozího a cílového místa (šWanderungsströme 1991-2008 Mecklenburg-
Vorpommerns nach Herkunfts- und Zielgebieten), kterou poskytl Statistický ú ad v Meklenbursku-
P edním Pomo ansku.

jedním z hlavních důvodů, pro v Meklenbursku-P edním lidé. S ohledem na hodnoty týkající se rozdílů mezi oběma zeměmi lze hovořit o tzv. feminizaci migrace. Po čtyřech desetiletích emigrace žen po r. 1990 dlouhodobě převládaly po čtyřech desetiletích mužů, emigrace odpovídala i úhrnná suma za sledované období. To znamená, že to byly především ženy, které měly v mládí tendenci znejsvětlených důvodů opouštět místo svého dosavadního pobytu a odcházet jinam, a užívaly se záměrem usadit se na novém místě pouze do období, než tam natrvalo. K hlavním motivům, které je možné hledat za popsáním migračním chováním mladých žen z Meklenburska-P edního Pomořanska, lze velmi pravděpodobně přidat studium a práci. Pro mladé ženy, u kterých obecně platí, že dosahují lepších studijních výsledků a jsou citlivější, bylo studium na německých univerzitách mimo území Meklenburska-P edního Pomořanska, lákavou cestou.¹⁸⁷ Odchod mladých žen za prací se mohl uskutečnit na základě hned několika podmínek. Jednak to byla místní vysoká míra nezaměstnanosti, jednak nízké finanční ohodnocení ve srovnání se starými spolkovými zeměmi. Jako důvod však lze vidět i fakt, že Meklenbursko-P ední Pomořansko je regionem, ve kterém jsou hlavními zaměstnavateli lodní průmysl a zemědělství. Tyto průmysly vyžadují především mužskou pracovní sílu a kromě toho se pro mnoho žen jedná o neatraktivní pracovní místa.

Feminizaci migrace je možné navíc dávat do spojitosti s individualizací společnosti, jejíž podstatou je jedinec, v tomto případě žena, vyvázaný/-á z institucí garantujících sociální soudržnost, kterou je v první řadě rodina, a navazující vztahy podle svého, resp. jejího osobního uvážení a na základě své, resp. její svobodné volby.¹⁸⁸ Na základě této interpretace lze v migračním chování žen z Meklenburska-P edního Pomořanska po r. 1990 spatřovat silnou tendenci, kdy se mladé ženy odpoutávají od svého rodinného zázemí. Studium a zaměstnání přispívají k jejich samostatnosti a nezávislosti. Tyto ženy zpravidla nezapadají do modelu tradiční rodiny, ve které je otec hlavou a matka tím, kdo pečuje o děti a domácnost.

Vzhledem k tomu, že je zde evidentně prokázán vliv rodinného stavu na rozhodnutí migrovat, je na tomto místě vhodné zmínit význam a roli rodiny v migračním procesu. Rodina, jako jeden z základních článků lidské společnosti

¹⁸⁷ Interview s předsedou frakce Národní demokratické strany v zemském sněmu Meklenburska-P edního Pomořanska Michaelem Roolfem, 11. 11. 2009.

¹⁸⁸ Srov. DUDOVÁ Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodiovství v individualizované společnosti*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 29. 11. 2005. Dostupný na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901> (20. 4. 2010).

radou zásadních proměn, které se výrazně odrazilily v její struktuře. Proměny jsou formy rodin, tak jak se s nimi setkáváme dnes. Významné změny v nastavení rodinné struktury, je-li se zásadně promítly do rozhodování o migraci, zejména pak do rozhodování členů o uskutečnění, případně neuskutečnění migrace.

Exkurs: Proměny rodinné struktury v posledních stoletích:

Struktura rodiny prošla v posledních stoletích zásadními proměnami. Petzold hovoří o přechodu od tzv. velké rodiny přes klasickou tzv. jádrovou rodinu (formát otec-matka-dítě), až k novým formám rodiny, které odrážejí soudobou společnost.¹⁸⁹ Podle Badeho byla migrace v rámci Evropy, ahluboko do 20. stol., ve většině případů krokem, který byl výsledkem vycházejícím ze společného rozhodnutí rodiny. Toto rozhodování ovšem odpovídalo tradičnímu rozdělení vlivu mezi pohlavími a generacemi. Velká, resp. vícegenerační rodina jednáající ve prospěch rodinného soužití a rozhodující v souladu s ním vycházela z hierarchického uspořádání rodinných vztahů a korespondovala s dominantním postavením otce.¹⁹⁰ V důsledku přemyslové revoluce vzniká na počátku 19. století tzv. jádrová rodina. Právě jádrová rodina stávající z otce, matky a dítěte, která je dnes považována za normu, je ve své podstatě jedním ze zárodkových projevů individualizace společnosti.¹⁹¹ Ve 20. stol. dochází k výrazným

¹⁸⁹ Srov. PETZOLD, Matthias. *Familie heute. Sieben Typen familialen Zusammenlebens*. In: FTHENAKIS, Wassilios, E./TEXTOR, Martin, R. (Hrsg.): *Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik*, 30. 01. 2007 (online publikace). Dostupné na WWW: http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienforschung/s_379.html (27. 02. 2010).

¹⁹⁰ Srov. HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, s. 33.

¹⁹¹ Srov. PETZOLD, Matthias. *Familie heute. Sieben Typen familialen Zusammenlebens*. In: FTHENAKIS, Wassilios, E./TEXTOR, Martin, R. (Hrsg.): *Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik*, 30. 01. 2007 (online publikace). Dostupné na WWW: http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienforschung/s_379.html (27. 02. 2010); DURKHEIM, Emil. *šLa famille conjugaleö*. In: *Textes III*. Paris: Minuit, 1975. s. 35-45 podle DUDOVÁ, Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*. In: *Gender, rovnost pohlaví, výzkum*, 29. 11. 2005. Dostupný na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2005112901> (20. 04. 2010). Jádrová rodina je někde v hlubším slova smyslu ó v kontextu rozdělení rolí v rámci rodiny - označována také jako rodina nukleární. (í) Nukleární rodina [je složená] z obou biologických rodičů a jejich dětí, v níž muž je v první řadě šéfitelem a žena pečuje o děti a domácnost (í), DUDOVÁ, Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*. In: *Gender, rovnost pohlaví, výzkum*, 29. 11. 2005. Dostupný na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2005112901> (20. 04. 2010).

to se odráží i v uspořádání rodinného života.¹⁹² Toto její individualizaci rodiny, kterou lze charakterizovat následovně. Hlavním úkolem by bylo zaručit sociální soudržnost, ale méně se v instituci garantující prostor, který má sloužit jednotlivci.¹⁹³ Výsledkem těchto proměn je vznik nových alternativních forem rodiny.¹⁹⁴

V důsledku proměn rodinné struktury je totiž možné usuzovat zmiřně rozdíl mezi postavením matky a ženy v moderní společnosti a v ušlých slova smyslu i v rámci šňov nastaveně rodiny. Rozhodnutí změnit místo působení není otázkou, o které by primárně rozhodoval muž a která by se odvíjela od potřeb rodiny. Je to ve své podstatě rovněž gendrová otázka. Pro mladé svobodné ženy v Meklenbursku-Pomořánsku v období po r. 1990 se odchod, do n kterých jiné spolkových zemí jevil jako perspektivní. Nabízely se jim nové, v mnoha ohledech lepší možnosti, jak studia, tak také nabídky zaměstnání. Je možné se domnívat, že velká migrační vlna, která se dostavila ihned po převratu, a kdy z Meklenburska-Pomořánska odešlo velké množství žen, podnítila četnou reakci. Mnoho mladých žen bez partnera reagovalo na odchod svých vrstevnic, přítelkyň a známých rovněž odchodem za hranice spolkové země. Často by tu tedy mohla být o tzv. četnou migraci. Pro tuto ovšem z doposud provedených průzkumů platí, že po tyto odchodících mají zvyklou se tendenci. V případě žen, které odešly z Meklenburska-Pomořánska, po tyto vystěhovalých stěháváním stoupaly a klesaly a pohybovaly se konstantně mezi dvanácti a osmnácti tisíci.¹⁹⁵

Výběr cílového místa je v souladu s migračními teoriemi, kdy platí, že čím menší vzdálenost a čím blíže kultura, tím snadněji rozhodování o migraci, resp.

¹⁹² K ústředním sociálním proměnám, které ve 20. století měly vliv na uspořádání rodinného života, patří především dvě následující. Prosazuje se požadavek lásky mezi manželi jako podmínka k založení rodiny. Dochází k zrovnoprávnění postavení matky-otce a ženy-matky v rámci rodiny i společnosti, srov. ibidem.

¹⁹³ Srov. KAUFMANN, J. C. *La femme seule et le Princ.* Paris: Nathan, 1999, s. 78 podle DUDOVÁ, Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodinné ovství v individualizované společnosti.* In: *Gender, rovné pležitosti, výzkum,* 29. 11. 2005. Dostupný na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901> (20. 04. 2010); Singly, F. de (ed.) 2001a. *Etre soi parmi les autres.* Paris: L'Harmattan, s. 8.

¹⁹⁴ Srov. DUDOVÁ, Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodinné ovství v individualizované společnosti.* In: *Gender, rovné pležitosti, výzkum,* 29. 11. 2005. Dostupný na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901> (20. 04. 2010).

¹⁹⁵ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008,* Schwerin, 2009, s. 6-8.

ní. Tím lze vysvětlit, proč se na pomyslné první příčce
spolkové země, a sice s výrazným odstupem. Teprve po nich
Vestfálsko a obchodní spolkové země. Ve prospěch těchto
těchto spolkových zemí mluví následující. Všechny tyto spolkové země jsou významnými
hospodářskými, resp. průmyslovými centry s inovativním potenciálem. Severní Porýní-
Vestfálsko platilo a platí za tradičně rozvinuté průmyslové srdce SRN, Bádensko-
Württembersko a Bavorsko zase za centra inovací a pokrokových technologií, které
nabízejí pracovní příležitosti.¹⁹⁶ Ve všech těchto spolkových zemích se nachází
celá řada význačných univerzit, mnoho státních i soukromých vysokých škol s velmi
rozmanitou studijní nabídkou. Ve prospěch obou obchodních spolkových zemí navíc hovoří
fakt, že se v minulosti dlouhodobě pohybovaly na prvních příčkách ve spolkovém
hodnocení výkonnosti vzdělávacího systému.¹⁹⁷

Ztrátu vysokého postupu mladých lidí, které z Meklenburska-Pomořánska v l. 1990 až 2008 odešly, lze vysvětlit dále tím, že prostě, do kterého
tyto mladé lidi odcházely, jim nebylo zdaleka, tak cizí, jako by tomu bylo v případě
odchodu do ciziny. Role zajisté sehrály tyto faktory. Jednak absence jazykové bariéry,
relativně známé prostředí, jednak obdobné zvyklosti a blízká kultura. Sice stále platí
překážka: š jiný kraj, jiný mravě, ale z psychologického hlediska se varianta odchodu

¹⁹⁶ Blüke srov. GEBHARDT Hans. *Industrielle Raumstrukturen* In: In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*. Göttingen: Primus Verlag, 2007, s. 149-159.

¹⁹⁷ Blüke srov. přehled univerzit a vysokých škol v Severním Porýní-Vestfálsku, Bádensku-Württembersku a Bavorsku. Dostupný na WWW: http://www.innovation.nrw.de/hochschulen_und_forschung/hochschulen_nrw/hochschullandkarte/index.php (20. 04. 2010); <http://www.mwk.baden-wuerttemberg.de/themen/hochschulen/> (20. 04. 2010); <http://www.stmwfk.bayern.de/Hochschule/Hochschule.aspx> (20. 04. 2010). K úrovni vzdělávacího systému v jednotlivých spolkových zemích a jejich srovnání, srov. internetový portál v nově vydaném hodnocení úrovně vzdělání v SRN. Dostupný na WWW: <http://www.insm-bildungsmonitor.de/> (20. 04. 2010). V případě Meklenburska-Pomořánska, kde se nachází celkem dvě univerzity a sedm vysokých škol, se výkonnost vzdělávacího systému pohybovala v minulých letech pod spolkovým průměrem, avšak právě tato oblast skrývá do budoucna velký potenciál, srov. ibidem; dále srov. oficiální zemský internetový portál s informacemi o vzdělání a výzkumu. Dostupný na WWW: http://www.mecklenburg-vorpommern.eu/cms2/Landesportal_prod/Landesportal/content/de/Bildung_und_Forschung/Universitaeten_und_Hochschulen/index.jsp (20. 04. 2010); BRAUN, Gerald. *Zukunftsregion Mecklenburg-Vorpommern*. In: BRAUN, Gerald/ KLEIN, Gabriele (Hrsg.): *Regionalentwicklung und Innovationsstrategien*, Rostock: HIE-RO, 2007, s. 141-145. Pro srovnání: v Bádensku-Württembersku se nachází celkem devět univerzit a 69 vysokých škol, srov. oficiální Zemského ministerstva pro vědu, výzkum a umění v Bádensku-Württembersku (š *Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Baden-Württemberg*) obsahující informace o vysokém školství. Dostupný na WWW: <http://mwk.baden-wuerttemberg.de/deutsch/themen/hochschulen/> (20. 04. 2010).

mnohem mén riziková, a tudífl pro mnohé p ístupn j-í, neff
ani í.

Shodobými tendencemi na trhu práce v Meklenbursku-
P edním Pomo ansku, kdy tu na jedné stran vládne vysoká míra nezam stanosti a kdy
na druhé stran konkrétní hospodá ské obory volají po nedostatku odborn
kvalifikovaných pracovních sil, je možné hovo it o specifickém projevu fenoménu
zvaného šbrain drain. Sice tu není primárn prokázána p ítomnost aktivních
politických zásah , které by cílily na konkrétní skupiny lidí, co do pohlaví a odborného
vzd lání. Ov- em sama skute nost, fle se jih a západ dne- ní SRN v o ích obyvatel
Meklenburska- P edního Pomo anska t -il jifl p ed p evratem velmi pozitivní image
v mnoha ohledech, lze usuzovat, fle n které z faktor jako jsou nap íklad lep- í studijní
možnosti, p ízniv j- í podmínky uplatn ní na trhu práce a výhodn j- í platové
ohodnocení, jakofl i vy- í standard flivotní úrovn jsou tím, co stimulovalo mladé lidi
k odchodu z rodného regionu.

S ohledem na p evaflující migra ní skupinu nelze neff dodat, fle migrace se tu
projevuje jako fenomén selektivního rázu a to hned z n kolika hledisek. Za prvé, co do
v ku a rodinného stavu, protofle nejvy- í ísla jsou evidována u mladých svobodných
lidí. Za druhé, co do pohlaví, protofle negativní migra ní saldo u flen je ve sledovaném
období o ca. 10 % vy- í neff je tomu u mufl . Za t etí lze na základ vyhodnocených dat
usuzovat, fle vyst hovalectví se týká hlavn mladých lidí, kte í mají ur ítou odbornou
kvalifikaci. Tuto domn nku potvrzuje fakt, fle Meklenbursko- P ední Pomo ansko se
dlouhodob potýká s nedostatkem odborn kvalifikované pracovní síly.

4.3 D sledky depopulace pro spolkovou zemi

Skute nost, fle se Meklenbursko- P ední Pomo ansko od po átku 90. let potýká
s vylid ováním svého území, je sama o sob váflná. Je- t o n co závafln j- í jsou v- ak
d sledky, které z daného vývoje pro tuto spolkovou zemi vyplývají. Prvním podstatným
bodem, který je v této souvislosti nezbytné uvést, je stárnutí populace. Odchod mladých
lidí v produktivním v ku výrazn zm nil a m ní i do budoucna v kovou strukturu
místního obyvatelstva. Logickým d sledkem tohoto vývoje je nár st po tu star- ích lidí
a obyvatel v d chodovém v ku, nebo obecn platí, fle se zvy- ujícím se v kem klesá
ochota m nit místo svého dosavadního p sobi- t . Navíc odchod mladých svobodných
flen ze zem znamená ztrátu nejen potencionálních partnerek a manflelek, ale p edev- ím

udíl i ztrátu nového p ír stku populace, resp. omezení
rací, které by proces stárnutí populace mohly p írozen
ledovat zm ny ve struktu e místních domácností. V období
po p evratu výrazn ubylo více lenných domácností ve prosp ch t ch jedno lenných
a dvou lenných. Od r. 1990 jsou výrazn na ústupu domácnosti ty lenné, p ti-
a více lenné. Pokles lze sledovat také u t í lenných domácností, ale není tak markantní
jako v p edchozích p ípadech. Naproti tomu je evidován významný nár st po tu
dvou lenných a jedno lenných domácností.¹⁹⁹

Sou asn se odchod mladých lidí rovná ztrát potencionálních zam stnanc pro
místní pracovní trh. Tento aspekt ve své p edná-ce o d sledcích demografických zm n
pro Meklenbursko-P ední Pomo ansko p ipomíná také Rothe, kdyíl íká, že pokud se
markantn sníí nabídka nové pracovní síly, bude místní trh práce konfrontován
s nedostatkem dor stajících pracovník , kte í by mohli nahradit stávající pracovníky
v d chodovém v ku.²⁰⁰ V p ípad hospodá ských odv tví, která vyfladují odborn
kvalifikovanou pracovní sílu, je problém jejího nedostatku v Meklenbursku-P edním
Pomo ansku jíl nyní realitou, a to i p es místní vysokou míru nezam stanosti.
Opakovan , minimáln od r. 2001 a se zvy-ující se intenzitou se ozývají p edev-ím
branfle jako ocelá ství, stavebnictví, ale i oblast informa ních technologií a slufleb.
V oboru slufleb jsou to v prvé ad gastronomie, hotelnictví a zem d lství, které nejen,
že jíl nyní musí elít nedostatku pracovní síly, jejíí odborná kvalifikace by odpovídala
pofladovaným nárok m, ale také do budoucna hrozí, že možnost vybrat si
z potenciálních uchaze o místo bude mizivá.²⁰¹ Nadto jsou mladí motivovaní lidé
v-eobecn považováni za budoucna a hybnou sílu, která umofl uje modernizaci.

¹⁹⁸ KÜCK, Ursula. *Bevölkerung im Wandel*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 170-176; Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 38, 40. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

¹⁹⁹ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2009*, s. 47-50.

²⁰⁰ Srov. p edná-ku Klause-Michaela Rotheho *šAuswirkungen des demographischen Wandels in Mecklenburg-Vorpommern*. Dostupná na WWW: http://www.mv4you.de/fileadmin/mv4you/presse/vortrag_rothe.pdf (20. 03. 2010).

²⁰¹Srov. *Staatliche Lohnzuschüsse sollen Abwanderung stoppen. Mecklenburg-Vorpommern gehen die Fachkräfte aus*. In: Die Welt, 10. 09 2007 (online archiv). Dostupný na WWW: http://www.welt.de/welt_print/article1171925/Mecklenburg_Vorpommern_gehen_die_Fachkraefte_aus.html (20. duben 2010).

potenciálu vede k pozbytí konkurenceschopnosti, vede ke
fl následným úpadkem regionu.

a kolik zásadních d sledk , které si tu následn blíffe
osv tlíme. Zm na v kové struktury obyvatelstva nezbytn vede téfl ke zm n struktury
slufleb, resp. k jednostrannému omezení sociální a technické infrastruktury. Ve
spole nosti, v nífl p evaflují star-í lidé, lze o ekávat poptávku po ur itých specifických
sluflebách, jako je nap . zdravotnická pé e, pe ovatelská slufiba, církevní slufiby, m stská
i obecní knihovna apod. Naproti tomu slufiby, které jsou nastaveny na p íchod nových
generací, nemohou být v d sledku klesající poptávky udrženy ve stávajícím rozsahu.
Jejich nabídka se minimalizuje, slufiby ztrácí na svém dosavadním významu nebo
mohou dokonce zcela zaniknout. Jako p íklad lze uvést porodnice, mate ské -kolky,
-koly, za ízení ur ená pro trávení volného asu i systém p ím stské dopravy.²⁰²

S omezením nabídky slufleb, ale také s nedostatkem pracovních sil, hlavn
v oblasti slufleb vyfladujících po etný personál (nap . pohostinství), lze dávat do
souvislosti zdraflení slufleb. Zvý-ení cen slufleb, jejichfl dostupnost je omezená, se
p ítom nep íznív odrazí v poptávce. Navíc odchod ur itých skupin obyvatelstva ovlivní
celkovou kupní sílu v daném míst . Úbytek spot ebitel a s ním oslabení kupní síly,
která je p edpokladem pro udržení a rozvoj regionálního hospodá ství, zejména
maloobchodu, je dal-í negativní konsekvencí v ad .²⁰³ Na oslabení kupní síly si
v n kterých regionech zem zt flují zdej-í obchodníci jifl nyní. Jeden takový p ípad
dokládá nap íklad rozhovor s místním rodákem, muflm s m sta Parchim na
jihovýchod zem , který obchoduje s nábytkem. Ten si v rozhovoru pro n mecký
internetový server šSpiegel Onlineo zt fluje na nízký obrat z prodeje. Autor lánku,
Henryk M. Broder dávat tuto negativní zku-enost místního obchodníka do p ímé
souvislosti s neustávajícím odlivem obyvatelstva.²⁰⁴

²⁰² Srov. p edná-ku Klause-Michaela Rotheho š*Auswirkungen des demographischen Wandels in Mecklenburg-Vorpommern*o. Dostupná na WWW: http://www.mv4you.de/fileadmin/mv4you/presse/vortrag_rothe.pdf (20. 03. 2010).

²⁰³ Srov. ibidem.

²⁰⁴ Srov. BRODER, Henryk, B. *Stillstand Ost. "Mehr Touristen, mehr Investoren, mehr alles"*. In: Spiegel Online, 03. 10. 2007. Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,508921,00.html> (20. 04. 2010). Ve m st Parchim se od r. 1990 do r. 2006 po et místních obyvatel sníflil z p vodních asi 23 000 na p ibifln 19 000. Po et obyvatel ve v ku nad 65 let se p ítom ve stejném asovém období tém zdvojnásobil a po et mladistvých ve v ku do 18 let klesl o ca 45 %, srov. ibidem.

á rovn ě nep íznivý dopad na sídelní strukturu regionu. Pro u pro Meklenbursko-P ední Pomo ansko typická, znamená ěnı jejich funk nosti a potařmo i existence. Na po átku 90. let byly tímto fenoménem postifeny obzvlá-t řprávní celky Güstrow a Demmin v centrálnı ástı spolkové zem ě a Uecker-Randow, který se nachází na polské hranici, jakofı i ostrovní ástı Meklenburska-P edního Pomo anska, v prvě ad ostrov Rujána. Je-t o n co vy-ı ztrátu bylo mořné zaznamenat u m st Greifswald, Schwerin, Neubrandenburg.²⁰⁵ P ěmou reakcí na vylid ování venkovských oblastı je trend sdruflování men-ıch sousedních sídelních jednotek. Jen mezi r. 1998 a polovinou r. 2004 bylo rozpu-t no p ěblifn 250 obcí, které byly následn p ědrufeny k jedné ze sousedních sídelních jednotek. Ruku v ruce s tímto vývojem jdou také reformy tåkající se správního ěn nı (ř *Kreisgebietsreform*). Vzhledem ke zna ěné ěnitosti sídelní struktury je komunální samospráva u men-ıch sídelních jednotek o n co slořit j-ı, neř je tomu u v t-ıch m st. V r. 1992 se objevila snaha p ekonat rozt í-t nost sídelní struktur na základ z ízení komplexních komunálních svaz ě (ř *Ämter*), pod jejichř správu spadalo hned n kolik obcí najednou. Jako velmi nevýhodná se ov-em ukázala skute nost, ře se nov vytvo ěné komunální svazy nacházely zpravidla mimo mřta, která platı za tradi nı centra regionu. Pokusem napravit tento neřsp -ný krok byla reforma z r. 1994, která vycházela ze správního ěn nı z r. 1952. Ov-em ani ta nep inesla výrazné zlep-ěnı. Jejım výsledkem je stávající ěn nı na -est m stských kraj ě a dvanáct zemských kraj ě.²⁰⁶ Doposud se územní reformy a trend sdruflování obcí projeřily následujícím zp sobem. Zatımco v r. 1990 bylo mořné napo ítat celkem 31 zemských kraj ě, v r. 1994 jich zřbilo uřl jen 12. Obdobná redukce nastala i v p ěpad obcí. V r. 1990 jich bylo 1 124, v r. 1994 uřl jen 1 080, v r. 2000 dokonce uřl pouze 1000 a do r. 2008 se jejich po ět snıřil na 848.²⁰⁷ V r. 2009 p ěřla zemská vláda s návrhem

²⁰⁵ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 38. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

²⁰⁶ WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, s. 40-46.

²⁰⁷ Srov. Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hg.): *Statistische Berichte. Bruttoinlandprodukt und Bruttowertschöpfung der Wirtschaftsbereiche in Mecklenburg-Vorpommern*, 1991 bis 2008, Schwerin, 2009, s. 10-15. Dostupné na WWW: http://service.mvnet.de/statmv/daten_stam_berichte/e-bibointerth12/volkswirtschaft/p-i_/p113_/daten/p113-2008-00.pdf (20. 04. 2010).

územního len ní kraj , která by m la být uskte n na
výrazné omezení správních lánk .²⁰⁸
d sledcích se odliv obyvatelstva promítne také do situace
na trhu s nemovitostmi. Budovy a pozemky ztratí na hodnot a pro jejich majitele se
následkem výrazného poklesu prodejních cen, stanou prod le né. Výsledkem jsou
nevyuflité a chátrající nemovitosti, které musejí být v n kterých p ípadech dokonce
zbourány.²⁰⁹ P íkladem m fle být strfení celého bloku panelákových dom ve m st
Pasewalk v severovýchodní ásti Meklenburska-P edního Pomo anska.²¹⁰ Tento
negativní d sledek v-ak má i svou sv tlej-í stránku. Nízke ceny nemovitostí
a neporu-ené flivotní prost ední jsou lákavou kombinací pro ty, kte í se rozhodnou
opustit n které z p ilehlých m st. K lokalitám, ve kterých je možné tuto tendenci
pozorovat jifl nyní a ve kterých je tento trend p edpovídán i do budoucna, pat í nap .
zemské kraje (š *Landkreis*ö) Neubrandenburg a Bad Doberan, stejn jako oblast
v severozápadní ásti Meklenburska.²¹¹ Vylidn né regiony na severovýchod zem zase
zaffívají p íliv obyvatel polské národnosti, pro n fl je tu snaz-í získat nemovitost do
osobního vlastnictví a navíc jsou zdejší byty a domy v lep-ím stavu nefl je tomu
v Polsku. Movití Poláci z nedalekého p ístavního m sta Tř tín si v p íhrani ních
regionech, ze kterých ve velkém odchází n mecké obyvatelstvo, pronajímají i dokonce
kupují opu-t né byty a domy. Nap íklad ve m st Löcknitz, které leffí v jednom

²⁰⁸ Srov. brofluru vydanou frakcí K es ansko-demokratické strany v Meklenbursku-P edním Pomo ansku š *Erfolgreich. Für Mecklenburg-Vorpommern. Fakten schaffen. Azente setzen. Ideen umsetzen. Konzepte entwickeln. Ein Jahr Regierungsbeteiligung der CDU in der 5. Legislaturperiode*ö. Dostupné na WWW: http://www.cdu-fraktion.de/fileadmin/Redakteure_Ordner/PDFs_Publikationen/CDU_Erfolgreich.pdf (20. 04. 2010). Blíffe srov. informace o správních reformách š *Kreisgebietsreform*ö. Dostupné na WWW: <http://www.mv-regierung.de/im/verwaltungsreform/Kreisgebietsreform.802.html?> (20. 04. 2010).

²⁰⁹ Srov. p edná-ku Klause-Michaela Rotheho š *Auswirkungen des demographischen Wandels in Mecklenburg-Vorpommern*ö. Dostupná na WWW: http://www.mv4you.de/fileadmin/mv4you/presse/vortrag_rothe.pdf (20. 03. 2010).

²¹⁰ Srov. SONTHEIMER, Michael. *Aufbau Ost. Abschied von Vorurteilen*. In: Spiegel Online, 25. 02. 2008 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,537930,00.html> (20. 04. 2010).

²¹¹ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 38. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

... na severozápad Meklenburska-P edního Pomo anska, zhruba od r. 2005.²¹² Meklenburska-P edního Pomo anska je tedy v prvé ad neodiskutovatelným zásahem do v kové struktury místního obyvatelstva. Tento zásah má ve svém d sledku charakter dominového efektu. Prom na v kové struktury zdej-ího obyvatelstva má sou asn dopad také na situaci na místním trhu práce, m ní nabídku, rozsah i ceny slufleb a má dalekosáhlý vliv na vývoj sídelní struktury. Jde o fatální d sledky rozb hnutého vývoje, jeř jsou evidentní hrozbou pro budoucnost regionu. Na druhé stran je v-ak t eba si uv domit, fle se tu, a tak i onak, jedná o pouhý vý et holých fakt. Jaká je ov-em kařdodenní realita p ímo na míst ? Obrázek si m fleme áste n ud lat nap íklad prost ednictvím jednoho z lánk , který zve ejnil n mecký internetový portál šSpiegel Onlineõ v srpnu 2007. Autor barvit referuje o kařdodenním řivot mládeře v jedné vyřid ující se vesnici v Meklenbursku-P edním Pomo ansku vzdálené více jak 200 km od hlavního zemského m sta. Obec Ducherow v jihovýchodní ásti Meklenburska-P edního Pomo anska je tu p edstavena jako p íklad sídelní jednotky, kterou opou-t jí mladí lidé ve v ku do t iceti let a ve které jsou tudíř rodiny s malými d tmi tém vzácností. V jedné jediné v t autor stru n a jasn shrnuje stav v ci: šKdo je mladý a m fle si to dovolit, odcházíõ. Co ale ti, kte í v t chto obcích, i kdyř v men-in , z stávají? ó šProvin ní d ti, provin ní mládeřõ. Hlavní mladí lidé v problematickém v ku pat í ke skupin obyvatel, jichř se tento vývoj významn dotýká. Jejich vrstevníci a kamarádi opou-t jí region, -kolkám a -kolám hrozí, fle budou zav eny. Obce si nemohou dovolit dosavadní nabídku slufleb, cofl se týká nap . autobusových linek spojující jednotlivé obce s -írokým okolím. Tempo řivota v t chto místech se zpomaluje a kařdodenní realita místních mladistvých se ásto smrskává do stereotypního rytmu: v ysedávání na ve ejném prostranství nebo v místním klubu i rychlém ob erstvení, popíjení alkoholu, kou ení cigaret a utloukání se nudou. Absence perspektivy a omezená mořnost realizovat se ústí ve stav deziluze, ale mnohdy i v jasnou vizi, a sice odejít odtud hned jako to p jde!²¹³ Situaci s obdobným scéná em, jako je ta, která je tu demonstrována na p íkladu obce Ducherow nebude ojedin lou

²¹² Srov. SONTHEIMER, Michael. *Aufbau Ost. Abschied von Vorurteilen*. In: Spiegel Online, 25. 02. 2008 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,537930,00.html> (20. 04. 2010).

²¹³ BRENNER, Jochen. *šIn zwei Jahren bin ich hier wegõ*. In: Spiegel Online, 17. 08. 2007 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/schulspiegel/leben/0,1518,496641,00.html> (06. 04. 2010).

o ekávat i v jiných obcích nacházejících se v odlehlých
edního Pomo anska.
odráří realitu každodenního života v n kterých ástech
Meklenburska-P edního Pomo anska, je nerovnováha v demografické struktu e
obyvatelstva, co do pohlaví. P íkladem m fle být mimo jiné také zemský kraj Uecker-
Randow na jihovýchodí spolkové zem , o kterém informoval v r. 2006 jeden z lánk
v n meckém tisku šFrankfurter Allgemeine Zeitungõ. Tento zemský kraj se potýká
s výraznou p evahou po tu mladých mufl . Na sto mufl ve v ku 20 afl 35 let tu p ípadá
jen 74 fien a po et nov narozených dívek se navíc každým rokem sniřuje. Tuto
alarmující disproporci mezi ob ma pohlavími je v-ak nutno vid t je-t v souvislosti
s dal-ími skute nostmi. Jednou z nich je nap íklad ta, fle si mufl i k sob zpravidla hledají
mlad-í fieny. Ov-em v okamřiku, kdy v míst panuje zna ný nepom r mezi po tem
mufl a po tem fien, sniřuje se sou asn významn i pravd podobnost najít si partnerku
v blízkém okolí.²¹⁴ Berlínský institut pro obyvatelstvo a vývoj v jedné ze svých studií
poukazuje na spole enský profil mufl ve vylid ujících se kon inách SRN. Jedná se
asto o lidi s nízkým vzd láním, bez práce, a tudíř spole ensky zna n
znevýhodn né.²¹⁵ Krom toho mají tito mufl i asto sklony k alkoholismu.²¹⁶ Tato vizitka
p íli- nenahrává tomu, fle by práv tito mufl i m li být fládanými potenciálními partnery,
resp. fienichy. Demografické nastavení, které je charakteristické výraznou p evahou
mladých mufl s neatraktivním spole enským profilem, je velmi asto doprovázeno také
vysokými po ty stárnoucího obyvatelstva. Za tímto nelichotivým výjevem, který je dnes
normalitou v n kterých oblastech Meklenburska-P edního Pomo anska stojí práv odliv
mladých fien a ruku v ruce s ním i stárnutí místní populace.

Jak v p ípad míst, ve kterých z stává tzv. šprovin ní mládeř, tak v místech ve
kterých lze hovo it o jakémsi šspole enství mladých mufl a starých lidíõ, v místech pro
které je typické z etelní pokulhávající hospodá ství, vysoká míra nezam stanosti,

²¹⁴ Srov. SCHIRMACHER, Frank. *Ein heillosler Männerüberschuß* In: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 20. 09. 2006, Nr. 219, s. 35 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E04E9503DC5124621A3F4629B1B5567DC~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. 04. 2010).

²¹⁵ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 13. Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010).

²¹⁶ Srov. KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation*, s. 71f. Zejména ve venkovských regionech Pomo anska na východí zem je u lidí ve v ku do 40 let alkohol konzumován t íkrát ast ji, neř je tomu ve spolkovém pr m ru, srov. ibidem.

ladí muflí s minimálními –ancemi na nalezení partnerky lze ve volebním chování místního obyvatelstva. Oblíb se tu strana N mecka. Práv zemské kraje jako je Východní Pomo ansko nebo Uecker-Randow a v nich se nacházející obce jako je Ducherow i Postlow jsou platformou pro volební kampan krajní pravice a jsou asn místy, ve kterých nacionalisté v zemských volbách skute n významn získávají.²¹⁷ Schirmmacher pí-e v této spojitosti o tzv. šminiaturních revolucích v n kterých regionech Meklenburska-P edního Pomo anska, jefl jsou vyvolány popula ní politikou a jefl povedou ke zm n místní struktury jako celku v mnoha ohledech.²¹⁸

4.4 Postoj zemské politiky k problému depopulace

Rozsah, ve kterém k odlivu obyvatelstva z Meklenburska-P edního Pomo anska od po átku 90. let 20. stol. dochází, jakofl i rozm r dopadu tohoto vývoje, jsou obrovskou výzvou pro místní zemskou politiku. Jedním z d leflitých lánk zemské politické scény v Meklenbursku-P edním Pomo ansku, který má ze své pozice do zna né míry možnost ovlivnit tyto negativní tendence v migra ním chování místního obyvatelstva, resp. je v jeho moci vytvo it vhodné rámcové podmínky pro omezení tohoto nep íznivého vývoje, je zemský parlament tzv. *š Landtagō* se sídlem v zemském hlavním m st Schwerinu. Zástupci do zemského parlamentu jsou voleni ob any Meklenburska-P edního Pomo anska, a sice na p t let. Zemský parlament má

²¹⁷ Srov. BRENNER, Jochen. *Wir Provinzkinder. In zwei Jahren bin ich hier weg.* In: Spiegel Online, 17. 08. 2007 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/schulspiegel/leben/0,1518,496641,00.html> (6. 4. 2010). Dále blífle k tomuto tématu srov. nap íklad lánk šDie Geisterjägerō, srov. BUSE, Uwe. *Rechtsextremismus, š Die Geisterjägerō.* In: Spiegel Online, 02. 07. 2007. Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-52109109.html> (20. 04. 2010).

²¹⁸ Srov. SCHIRMACHER, Frank. *Ein heillosen Männerüberschuß.* In: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 20. 09. 2006, Nr. 219, s. 35 (online archiv). Dostupný na WWW: <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E04E9503DC5124621A3F4629B1B5567DC~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. 04. 2010). Autor lánku, Schirmmacher, odkazuje na knihu *š Männerphantasienō* od Klause Theweleita, v nífl spisovatel analyzuje prost edí tzv. Freikorps, tedy na sbory dobrovolník ve Výmarské republice. Schirmmacher tu poukazuje na zp sob flivota, kdy významnou roli hrálo spole enství mufl bez partnerek. Základní znaky takového prost edí, které lze obecn vyvodit, jsou agresivita, sklon k násilí a nesoucinnost. Podle Schirmmachera se m fle tento nebezpe ný potenciál projevit r znými zp soby extremismu, a proto ho nedává do spojitosti výhradn s Národn demokratickou stranou N mecka. Sou asn ov-em poukazuje na fakt, fle práv v období nacionálního socialismu bylo spole enství mufl významným prvkem dané doby, srov. ibidem.

chvalování zemských zákonoprávního úřadu patří k jedním z jeho hlavních
úkolů vlády (š *Ministerpräsident*) a kontrola zemské vlády

V posledních zemských volbách v Meklenbursku-Předním Pomořansku, které se
konaly 17. září 2006, se do voleb přihlásilo pět politických
stran. Ty jsou zastoupeny prostřednictvím tzv. frakcí. Nejsilnějšími frakcemi jsou
Sociálně demokratická strana Německa (SPD) s 23 křesly a Křesťanskodemokratická
unie (CDU) s 22 křesly. Dále jsou to levicová frakce politické strany DIE LINKE
s 13 křesly a frakce Svobodné demokratické strany (FDP) se 7 křesly. Pátou frakcí je
pravicoextrémistická Národně demokratická strana Německa (NPD), která získala
6 křesel.²²⁰

Odliv obyvatel z Meklenburska-Předního Pomořanska do jiných
spolkových zemí SRN, resp. rozsah, ve kterém se děje od počátku 90. let a dimenze,
které dosáhl do dnešních dnů, vede na poli zemské politiky k většinovému konsensu:
jde o významný problém, který je třeba řešit. Politickými zástupci frakcí ty
demokratických stran zastoupených v místním zemském sněmu, sociální demokraté,
křesťanští demokraté, levice a liberálové, se v tomto bodě sice plně shodují, avšak jejich
názory se rozcházejí tehdy, když dojde na to, jakým způsobem tomuto problému
elit.²²¹ Skutečnost, že kašpý mladiství, který dnes opouští Meklenbursko-Přední
Pomořansko se rovná ztrátě potenciálu pro budoucnost této spolkové země, a ufl je
důvodem pro jeho odchod vzdělání, studium i zaměstnání, není třeba dlouze
diskutovat.²²² Jak říká předseda liberální frakce v místním zemském sněmu Michael
Rooff, jedním z nejdůležitějších předpokladů je neztratit mladé lidi ufl jako u nás, resp.
studenty. V případě, že mladí lidé Meklenbursko-Předního Pomořanska dlouhodobě opouští
při první reálné příležitosti, kterou je právě nástup do univerzity, resp. do studia, je velmi
vysoká pravděpodobnost, že si zde najdou také partnera a následně i zaměstnání.
V konečném výsledku lze očekávat, že se v místě svého učení, resp. svých studií, připojí.

²¹⁹ Srov. informace o zemském parlamentu na oficiálním portálu Meklenburska-Předního Pomořanska.
Dostupný na WWW: [http://www.mecklenburg-
vorpommern.eu/cms2/Landesportal_prod/Landesportal/content/de/Land_und_Regierung/Landtag/index.js
p](http://www.mecklenburg-vorpommern.eu/cms2/Landesportal_prod/Landesportal/content/de/Land_und_Regierung/Landtag/index.jsp), (15. 04. 2010).

²²⁰ Srov. ibidem.

²²¹ Interview s Jochenem Schultem, 02. 03. 2010, Harry Glawem, 08. 12. 2009, Helmutem Holterem, 24.
01. 2010, Michalem Rooffem, 11. 11. 2009.

²²² Interview s Harry Glawem, 08. 12. 2009.

lí, čímž tyto lidi domácí spolková země ztrácí prakticky
nám pro rozvoj regionu v mnoha směrech.²²³ Mladí lidé jsou
to, že se daný region bude i nadále rozvíjet, že bude zajišťo-
přirozený přírůstek obyvatelstva a jsou také rozumné rozložení v nové struktury
obyvatelstva.²²⁴ Je velmi pravděpodobné, že s tímto tvrzením, je-li shrnuje výroky
předsedy frakce Křesťanské demokratické unie a Svobodné demokratické strany
Německa v Meklenbursku-Předním Pomořánsku, by se ztotožnili také ostatní politici
zástupci v místním zemském sněmu. Markantní nejednotnost však vyplývá napovrch
ve chvíli, kdy se pomyslný objektív zaměřuje na otázku, jak postupovat a jaká opatření je-
t třeba provést, aby se odchod mladých lidí z Meklenburska-Předního Pomořánska, tak
jak ho je možné pozorovat od počátku 90. let do dnešních dnů, zastavil, resp. omezil.
Jistou shodu lze do určité míry je-ť pozorovat u současných sociálních a křesťanských
demokratických a levic. Ti jsou toho názoru, že je třeba, aby Meklenbursko-Přední
Pomořánsko získalo více na své atraktivitě. To znamená, aby se stalo atraktivnějším pro
všechny generace, avšak zejména pro mladé, a sice nejen pro místní, ale rovněž pro
obyvatele z ostatních spolkových zemí.²²⁵ S touto myšlenkou souhlasí také
zdejší liberálové. Podle předsedy frakce Svobodné demokratické strany je bezpochyby
nutné, aby Meklenbursko-Přední Pomořánsko získalo v povědomí, jak místních
obyvatel, tak v celoněmeckém měřítku, novou pozitivní image a stalo se místem, na
kterém místní lidé rádi zůstávají, kam se rádi vrací, ale také místem, které je přitažlivé
i pro ty, kteří pocházejí z jiných spolkových zemí. Nestačí však sázet pouze na Baltské
moře, jeho pobřeží a pláňové kotliny, které tak jako tak asociují hlavně s dovolených
a rekreací. Podle něj je třeba vytvořit pozitivní obraz Meklenburska-Předního
Pomořánska s ohledem na potřeby každodenního života. To znamená vytvořit příznivé
podmínky pro ty, kteří se rozhodnou žít v tomto regionu a založit zde rodinu. S tím
souvisí mj. zajištění odpovídající infrastruktury, a ušlechť se jedná o péči o před-
kolství, zdravotnictví a možnosti dopravního spojení apod.²²⁶ Dalším bodem, na
kterém se sociální demokraté, křesťanští demokraté, levice a liberálové shodnou, je
nutnost zlepšení pracovních možností pro mladé lidi na místním trhu práce. I tady

²²³ Blíže k této problematice viz kapitola 3.3 Důsledky depopulace pro spolkovou zemi.

²²⁴ Interview s Michaelem Roolfem, 11. 11. 2009.

²²⁵ Interview s Jochenem Schultem, 02. 03. 2010, Harry Glawem, 08. 12. 2009, Helmutem Holterem, 24. 01. 2010.

²²⁶ Interview s Michaelem Roolfem, 11. 11. 2009.

kolu v tom, která opatření jsou tou správnou cestou ke
lidské levicové frakce DIE LINKE Helmut Holter zase
fle koncepty ostatních frakcí –asto nep esáhnou horizont
jedné volební periody. Podle n j chybí debata zaměřená na otázky budoucnosti, a tudíž
i opatření z ní vyplývající.²²⁸

Problematika nep írozeného úbytku obyvatelstva z Meklenburska-P edního
Pomo anska byla do velké míry nep ímo zohledn na i v p edvolební kampani p ed
volbami do zemského sn mu v zá í 2006. V–ech p t politických stran, které v zemských
volbách p ekonaly p típrocentní hranici pro vstup do zemského sn mu, ve svých
p edvolebních tafleních tematizovaly i ty oblasti, v rámci nichfl se nabízí možnost
bojovat proti odlivu obyvatelstva ze zem . Sociáln demokratická strana N mecka
v Meklenbursku-P edním Pomo ansku v tomto ohledu nasadila ve své volební agitaci
následující volební hesla: šhospodá ství a pracovní místaõ, jakofl i šsociáln
spravedlnostõ a v souvislosti s tímto volebním heslem také hesla šd ti a rodinaõ
a švzd lání a spravedlnostõ.²²⁹ Obdobn zam ěli svou p edvolební kampa také
k es an–tí demokraté. V centru jejich volebního boje stála následující témata: špráceõ,
švzd láníõ a šrodinaõ. Výb r t chto bod je zd vod ován argumentem, fle práv
u t chto témat, je možné hovo it o skrytých rezervách. Jedná se o oblasti, se kterými je
spojována vidina ztraktivn ní Meklenburska-P edního Pomo anska a omezení odlivu
obyvatelstva.²³⁰ Levice zase vsadila v rámci své zemské p edvolební kampan na slogan
šoriginal sozialõ, tedy šorigináln sociáln õ a orientovala se na tyto body: štrvale
udrflitelný rozvojõ, šaktivní pracovní politikaõ, šuzákon ní minimálního platuõ
a šspravedlnost ve vzd láníõ.²³¹ P edvolební agenda Svobodné demokratické strany
v Meklenbursku-P edním Pomo ansku mí ila na posílení samostatnosti vzd lácích
institucí, p edev–ím univerzit a u ili–. Dal–ím bodem této agendy byl program

²²⁷ Interview s Jochenem Schultem, 02. 03. 2010.

²²⁸ Interview s Helmutem Holterem, 24. 01. 2010.

²²⁹ Srov. TIMM, Andreas. *An den Ministerpräsidenten kam es an ó die SPD*. In: Rostocker Informationen zur Politik und Verwaltung, Heft 27. SCHOON, Steffen/WERZ, Nikolaus (Hrsg.): *Die Landtagswahl in Mecklenburg-Vorpommern 2006 ó Die Parteien im Wahlkampf und ihre Wähler*, Rostock: Universität Rostock. Institut für Politik- und Verwaltungswissenschaften, 2006, s. 22, 24. Dostupný na WWW: <http://www.wiwi.uni-rostock.de/fileadmin/Institute/IPV/Informationen/Publikationsreihe/IPV-Reihe27.pdf> (20. 04. 2010).

²³⁰ Interview s Harry Glawem, 08. 12. 2009.

²³¹ Interview s Helmutem Holterem, 24. 01. 2010.

šsamostatnost –kol, š stark vor Ort, stark für unser Land, o na-i zemõ ve kterém –lo o posílení region a o opat ení²³² Jednou z d lefitých fazet tohoto programu bylo nap . zachování vesnických –kol. Vedle toho se v programu objevil i návrh na nové uspo ádání struktury výkonných institucí. Tento plán zamý –lel slou it n kolik ministerstev v jeden výkonný orgán, p i emfl cílem by bylo zefektivnit innost a potaflmo výkonnost t chto institucí v otázkách zemské politiky. Tato zm na se m la dotýkat v prvé ad ministerstev, která se zabývají otázkami místního rozvoje, infrastruktury a hospodá ství.²³³

Postoj páté frakce ve zdej –ím zemském sn mu, tedy krajn pravicové Národn demokratické strany N mecka v Meklenbursku-P edním Pomo ansku k odlivu obyvatelstva má svá specifika, stejn jako její postavení v rámci této politické instituce, a proto si tu její vztah k dané problematice p edstavíme samostatn .²³⁴ Podle p edsedy krajn pravicové frakce v Meklenbursku-P edním Pomo ansku Udo Pastörse je problémem íslo jedna velmi nízká porodnost, resp. skute nost, fle se daný národ není schopn sám reprodukovat v dostate né mí e. Sám hovo í dokonce o tzv. bojkotu porod (š Geburtenboykott), p i emfl p vodce tohoto negativního trendu vidí v chybném nastavení rámcových podmínek. Odliv obyvatelstva, a sice nejen do jiných spolkových zemí, ale také do zahrani í, je podle Pastörse bezesporu významné téma, ale jádrovým problémem Meklenburska-P edního Pomo anska je jeho vymírání. Témata jako je vyst hovaectví podle n j nesmí slouflit k tomu, aby tento fakt zastírala. V návaznosti na tato tvrzení Pastörs kritizuje výrazn ekonomický postoj ostatních v zemském sn mu zastoupených politických stran. Podle n j není možné stav t obavy z ekonomické katastrofy p ed obavy ze zanikání národa. Na míst podle n j nejsou otázky typu, jak je možné zachovat stávající trh a jak to bude s konzumem, pokud má i do budoucna dojít k výraznému snížení po tu obyvatel v zemi.²³⁵ V otázce, jakým

²³² Posílení samostatnosti vzd lávacích institucí je podle Roolfa p edpokladem pro efektivní spolupráci mezi u ili –ti, resp. univerzitami a místními hospodá skými subjekty, interview s Michaelem Roolfem, 11. 11. 2009.

²³³ Ibidem.

²³⁴ P edseda frakce Národn demokratické strany N mecka v Meklenbursku-P edním Pomo ansku Udo Pastörs ozna uje postavení jeho politické strany v rámci místního zemského sn mu jako pozici tzv. pari . a hovo í o tzv. šAlleinstellungsmerkmalõ. Uv domuje si, fle názory jeho politické strany se v mnohém rozcházejí s v t –inovým názorem v místním zemském sn mu a fle je jeho strana tím, kdo vybo uje, tím kdo se v mnohém diametráln odli –uje, interview s Udo Pastörsem, 10. 11. 2009.

²³⁵ Interview s Udo Pastörsem, 10. 11. 2009.

blémy, a ufl se jedná o nízkou porodnost, vyst hovalectví e podle p edsedy frakce Národn demokratické strany mo ansku st flejním a nezbytným p edpokladem objektivní analýza dané situace. Tu v-ak podle n j není možné získat, pokud je daný tzv. demokratický systém ur ován tím, kdo bude mít primát v maximalizaci zisku. Pastörs v této souvislosti mluví o tzv. diktatu e produkce a obratu. Vedle nutnosti zmi ované analýzy v-ak podle n j chybí je-t prostor pro jednání a iny, a to jak z hlediska toho, co je povoleno, resp. diktováno rámcovými podmínkami (EU, fiskální politika), tak také z hlediska kapitálu, resp. finan ních možností zemského rozpo tu.²³⁶

Do p edvolební kampan p ed zemskými volbami v r. 2006 -la Národn demokratická strana N mecka v Meklenbursku-P edním Pomo ansku s volebním sloganem: *š Wir bleiben hier, wir packen anō*, který lze voln p elofit jako *šMy tu z stáváme a konámeō*. Tímto volebním sloganem reagovala práv na problematiku stárnutí místní populace a vyliid ování této spolkové zem . P edseda frakce krajní pravice Pastörs íká, fle tehdy byla jeho strana jediná, která tuto tematiku uchopila p ímo. Fakt, fle ostatní politické strany toto téma nepojaly zdaleka tak otev en , si vysv tluje tím, fle jsou si v domy viny, kterou v t chto otázkách nesou. Dal-ími body, kterých se tato p edvolební kampa týkala, bylo zachování malých venkovských -kol a ale také nap íklad výhodný nákup nemovitostí ob any polské národnosti v této lokalit .²³⁷

V centru p edvolebních kampaní v-ech p ti politických stran, které se dostaly do místního zemského sn mu, figurují totofná témata, a sice sociální otázka, trh práce a vzd lání. P ístupy jednotlivých politických stran se v-ak li-í podle jejich pozice v rámci politického spektra, a tudífl podle jejich zásad, na základ kterých na dané otázky nahlífejí. Velmi výrazným p íkladem je otázka politiky pracovního trhu. Zatímco pravice v ele s konzervativními st edoprávními k esanskými demokraty preferuje regulérní pracovní trh bez nejz n j-ích dotací, bez opat ení ze strany aktivní politiky trhu práce a v bec bez zadlufování zemské kasy, levice a sociální demokraté naopak vidí perspektivu práv ve vzniku státem, resp. zemskou vládou dotovaných míst

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ Udo Pastörs íká: *šPotom jsme poukázali na nebezpe í, kdy Poláci v pohrani í masivn pronikají do N mecka, aby tam za relativn výhodné ceny získali nemovitosti, což se d je práv v d sledku vyliid ování regionu. V originále: *ší dann haben wir die Gefahr aufgezeichnet, dass die Polen an der Periferie ganz massiv nach Deutschland hinein penetrieren, um dort relativ günstig und preiswert an Wohneigentum zu kommen aufgrund der Abwanderung.ō* Ibidem.*

ených na budoucnost jsou ochotni k novému zadlužení představení pozic jednotlivých politických stran k otázce vylidování Meklenburska-Pedního Pomoanska se tu následně seznámíme s projektem, jenž se zrodil v říjnu 2001 právě jako přímá reakce na danou problematiku.²³⁹ Tímto projektem je instituce s názvem šAgentur mv4you, která sídlí v hlavním zemském městě Schwerinu. Její název složený ze zkratek a anglicismů v češtině doslova znamená šagentura Meklenbursko-Pední Pomoansko pro tebe. Jedná se o platformu, který vznikl na základě místní politické iniciativy. Impulsem pro založení této agentury byl ve své podstatě neustávající odliv mladých kvalifikovaných lidí ze země na straně jedné a současně vzrůstající potřeba takovýchto lidí přímo v regionu na straně druhé. Agentura sama se prezentuje jako platforma zprostředkující kontakt mezi kvalifikovanou pracovní silou a místními podniky a institucemi. Kromě kraje, jež odešla za hranice této spolkové země, se agentura zaměřuje rovněž na ty, jež z, resp. do Meklenburska-Pedního Pomoanska dojíždí již za prací, ale také na ty, jež pocházejí odjinud a jež se rozhodnou v této spolkové zemi žít a pracovat. Personál místní agentury se tyto cílové skupiny snaží oslovit a umožnit jim prostřednictvím své činnosti přístup k požadovaným informacím.²⁴⁰ Pro potenciální šnávratilce a další zájemce je k dispozici informační servis. Ten funguje na principu

²³⁸ Interview Harry Glawem, 08. 12. 2009, Helmutem Holterem, 24. 01. 2010, Udo Pastörsem, 10. 11. 2009, Michaellem Roolfem, 11. 11. 2009 a Jochem Schultem, 02. 03. 2010.

²³⁹ Srov. články šMecklenburg-Vorpommern ó Wandern und Wiederkommen z prosince 2007 na serveru Demographie konkret online. Dostupný na WWW: <http://www.demographiekonkret.aktion2050.de/Mecklenburg-Vorpommern.126.0.html> (20. 04. 2010). Zlepšení, resp. zmírnění závažnosti situace, které slibovala zemská vláda v poevratovém období, se nedostavilo, naopak. Hospodářská situace, jakof i situace na trhu práce se s počátkem 21. století jeví nepříznivě, a proto bylo třeba jednat a nabídnout řešení. Vládní koalice složená z místních kresanských sociálních a levicových stran s konceptem, jehož úkolem bylo omezit dosud vzniklé škody. Pod vedením levicového ministra práce Helmuta Holtera tak vznikla výše představená agentura šmv4you. Proti tomuto projektu stál návrh sociální demokratky a ministryně financí Sigrid Kelerové, která doporučovala, aby se mladí lidé mohli vzdělávat a hledat si pracovní místo v některé z jiných spolkových zemí. Místní úřady práce dokonce mohly vyplácet tzv. šMobilitätshilfen tedy jakýsi příspěvek na mobilitu, který mohly ty, kteří si hledali práci za hranicemi Meklenburska-Pedního Pomoanska finančně podpořit pomocí jejich příspěvků. Kelerová současně dodala, že ač se situace zlepšuje, mohou se tyto lidé vrátit zase zpět domů, srov. *Regierung ist weitgehend hilflos. Mecklenburg-Vorpommern: Ein Land verliere seine Leute.* In: Handelsblatt, 04. 10. 2001. Dostupný na WWW: <http://www.handelsblatt.com/archiv/mecklenburg-vorpommern-ein-land-verliert-seine-leute;465535> (20. 04. 2010).

²⁴⁰ Srov. portál agentury šmv4you a informace týkající se nabídky obecního služeb. Dostupné na WWW: <http://www.mv4you.de/index.php?cPath=22> (20. 04. 2010).

informací o nabídkách práce, možnosti praxí, ale také kulturní v Meklenbursku-P edním Pomo ansku, a sice formou tzv. možnosti informa ního zpravodaje. P ípadným zájemc m o zam stání je k dispozici služba spo ívající ve zprost edkování osobního kontaktu mezi ním a konkrétní firmou. Navíc mají tito potenciální šnavrátilciø možnost získat odpov na své osobní dotazy, které souvisejí s ípadným pracovním místem, ale také možnostmi bydlení, místní nabídkou služeb apod.²⁴¹ Místní firmy se zase mají možnost prezentovat na internetových stránkách této agentury, která v ípad zájmu nabízí zpracování jejich pracovních nabídek a zaji– uje jejich zve ejn ní. Nadto mohou domácí podniky místní agenturu rovn fl zafládat o anonymní vyhledání profil eventuálních zájemc na jimi nabízené konkrétní pozice.²⁴² Za ú elem zefektivn ní své akceschopnosti spolupracuje agentura šmv4youø také s obcemi, ú ady práce (š*Arbeitsagenturen*ø/ø*Jobzentren*ø), svazy zam stnavatel , podnikovými svazy, s institucemi zaji– ujícími hospodá skou podporu, ale také vysokými –kolami a u ili–ti.²⁴³

Významnou zm nu prod lala tato agentura v r. 2009, kdy se zm nou provozovatele p íbyl i nový úkol a do–lo k relativizaci p vodního poslání. Provoz agentury šmv4youø p e–el z rukou nadace Evangelická mládefl Schwerin (š*Evangelische Jugend Schwerin*ø) na organizaci Podnikové poradenství pro hospodá ství s.r.o. (š*Unternehmensberatung der Witschaft GmbH*ø), p í emfl je agentura i nadále podporována z prost edk zemského Ministerstva hospodá ství, práce a turismu v Meklenbursku-P edním Pomo ansku (š*Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Tourismus in Mecklenburg-Vorpommern*ø). Práv ze strany zemského ministerstva

²⁴¹ Srov. portál agentury šmv4youø a informace vztahující se ke službám pro uchaze e o místo v Meklenbursku-P edním Pomo ansku. Dostupné na WWW: http://www.mv4you.de/index.php?cPath=22_24 (20. 04. 2010).

²⁴² Blíffe k nabídce služeb pro místní podniky srov. šmv4youø š ó Popis služeb pro firmy. Dostupné na WWW: http://www.mv4you.de/index.php?cPath=22_98 (20. 04. 2010). K firmám, které jsou partnery agentury šmv4youø pat í m. j. Liebherr, Wadan, Nordex i Kienbaum, srov. Pressemeldung: šTrägerwechsel bei der Agentur šmv4youø, Nr. 59/09, 02. 03. 2009 WM. Dostupný na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Service/Presse/Aktuelle_Pressemitteilungen/index.jsp?&pid=12256 (20. 04. 2010).

²⁴³ srov. Pressemeldung: šTrägerwechsel bei der Agentur šmv4youø, Nr. 59/09, 02. 03. 2009 WM. Dostupný na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Service/Presse/Aktuelle_Pressemitteilungen/index.jsp?&pid=12256, 20. duben 2010. Srov. informace o službách agentury šmv4youø. Dostupné naWWW: <http://www.mv4you.de/index.php?cPath=22> (20. duben 2010).

mu byla tato změna obhajována tím, že díky přímému kontaktu s místním hospodářstvím bude možné mnohem lépe najít firmy, které hledají kvalifikované pracovní síly.²⁴⁴

Součástí bylo i agentura *šmv4you* – jeden z hlavních úkolů, a sice pomoc místnímu obyvatelstvu při hledání práce, resp. na základě osobního profilu uchazeče o práci naznačit možné perspektivy a možnosti uplatnění na trhu práce. Důvodem pro učinění tohoto kroku byla skutečnost, že potřeba kvalifikované pracovní síly na místním pracovním trhu nepolevila. Kvalifikovaná pracovní síla chybí dlouhodobě především v oboru strojírenství, ocelářství, elektrotechniky, ale také v oblasti informačních technologií, obnovitelných energií, na poli středního managementu a veřejnosti.²⁴⁵ Na tomto základě se místní agentura proměnila z tzv. *š Rückholagentur*, tedy instituce, která se snaží získat zpět ztracené krajanů za hranicemi a potažmo ztracenou pracovní sílu na tzv. *š Agentur für Fach- und Führungskräfte*, tedy agenturu pro zprostředkování odborně kvalifikované pracovní síly.²⁴⁶

Ve spojitosti s aktivitou této agentury si tu krátce představíme její špohlednicovou kampaň z dubna 2008. Agentura *šmv4you* se jejím prostřednictvím snažila vzbudit u svých krajanů za hranicemi Meklenburska-Předního Pomorska touhu po domově. Pohlednice s vyobrazením pobřeží Baltského moře a pláňových kopců s nápisem *š í Heimweh?*, tedy *š í stesk?* měla zahrát na city. Jejím cílem bylo podnítit ztracené děti k návratu domů. Primárním a na první pohled skrytým záměrem bylo ovšem získat kvalifikovanou pracovní sílu, které se v zemi nedostává. Pohlednice byly k dostání v restauracích, kavárnách a kulturních zařízeních ve velkých městech po celé SRN, především však v sousedních spolkových zemích *šesvicku-Holštýnsku*, Dolním

²⁴⁴ Srov. tiskovou zprávu a výrok ministra hospodářství Jürgena Seidela. Pressemeldung: *š Trägerwechsel bei der Agentur šmv4you*, Nr. 59/09, 02. 03. 2009 WM. Dostupné na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Service/Presse/Aktuelle_Pressemitteilungen/index.jsp?&pid=12256 (20. 04. 2010).

²⁴⁵ Srov. internetové stránky zemského ministerstva práce, hospodářství a turismu. Dostupné na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Aktuelles__Blickpunkte/MV4you/index.jsp (20. 04. 2010).

²⁴⁶ Srov. tiskovou zprávu a výrok ministra hospodářství Jürgena Seidela. Pressemeldung: *š Trägerwechsel bei der Agentur šmv4you*, Nr. 59/09, 02. 03. 2009 WM. Dostupné na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Service/Presse/Aktuelle_Pressemitteilungen/index.jsp?&pid=12256 (20. 04. 2010).

v prostřednictvím obdobných špohlednicových kampaní
minulých let kontakty na ty osoby, jež z Meklenburska-
ulosti odešly, ale které by se tam, pokud se jim naskytne
vhodná perspektiva, opět rády vrátily.²⁴⁸

Vedle agentury šmv4you a jejích aktivit se zemská politika snaží získat pro
zdejší region ty, které hledání pracovního místa teprve čeká, tedy mladé prozatím
–koláky, u nás studenty. Strategie, kterou k tomu zvolila, spočívá v zintenzivnění
informovanosti právě této kategorie místních lidí. Tomu ovšem, jak zní podtitulek
jednoho z článků, který byl zveřejněn v dubnu 2010 na internetovém portálu německých
novin *šSüddeutsche Zeitung*, stojí v cestě vlastní negativní image této spolkové
země.²⁴⁹ Valná většina dotazovaných pro sebe vidí mnohem lepší vyhlídky na získání
zaměstnání za hranicemi Meklenburska-Pomořánska. Jde o hlavně
o maturanty a gymnazisty. Každá z nich uflí dnes reálně uvažuje o tom, flešv j rodný kraj
v budoucnu opustí. Tento negativní obraz je silně zakořeněn u rodičovské generace,
a tudíž se velmi snadno přenáší také na generaci potomků. I přestože je Meklenbursko-
Pomořánsko známo svou slabou hospodářskou strukturou, existují tu dnes
perspektivní obory, ve kterých se mladým lidem nabízejí volná pracovní místa. Jde
hlavně o oblast tzv. zelených technologií a biotechnologií.²⁵⁰ Obdobnou snahu
zaměřenou na informování a kontaktování potenciálních pracovníků, lze pozorovat také
například u místní university v přímořském městě Wismar (*šUniversität Wismar/*

²⁴⁷ Text na zadní straně pohlednice vybízel ke kontaktování rodné spolkové země: *šOde-li jste z Meklenburska-Pomořánska? Nechcete ztratit kontakt s rodným domovem? Zamilovali jste si tuto zemi? Hledáte nové perspektivy a dokážete si představit flít a pracovat tu? Další informace na www.mv4you.de. V originále: *šSie sind aus Mecklenburg-Vorpommern weggegangen? Sie möchten den Kontakt zur Heimat nicht verlieren? Sie haben sich in dieses Land verliebt? Sie suchen neue Perspektiven und können sich vorstellen, hier zu leben und zu arbeiten? Weitere Informationen gibt es unter www.mv4you.de*, srov. informace k špohlednicové kampani na internetovém portále místního ministerstva hospodářství, práce a turismu. Dostupné na WWW: http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Aktuelles__Blickpunkte/MV4you/index.jsp (20. 04. 2010).*

²⁴⁸ Srov. SCHNEIDER, Jens. *Fachkräftemangel in Ostdeutschland. Liebesgrüße aus Schwerin*. In: *Süddeutsche Zeitung*, 01. 04. 2010. Dostupný na WWW: <http://www.mv4you.de/file/sueddeutsche.de%20Fachkraeftemangel.pdf> (20. 04. 2010). V současné době má agentura šmv4you databázi řádící přibližně 6000 kvalifikovaných pracovníků, kteří její internetové stránky aktivně využívají pro vyhledání nabídek zaměstnání, srov. ibidem.

²⁴⁹ Srov. originál *šDas eigene Image steht im Weg*, srov. ibidem.

²⁵⁰ Srov. SCHNEIDER, Jens. *Fachkräftemangel in Ostdeutschland. Liebesgrüße aus Schwerin*. In: *Süddeutsche Zeitung*, 01. 04. 2010. Dostupný na WWW: <http://www.mv4you.de/file/sueddeutsche.de%20Fachkraeftemangel.pdf> (20. 04. 2010).

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Business and Design). V dubnu 2009 se tu, a sice ve
n práce a místní obchodní a pr myslovou komorou, konala
kontaktní veletrh firem. Akce, v rámci jejíhož pr b hu jde
o aktivní setkání domácích firem a místních student . Firmám, které hledají odborníky
v oboru, se zde nabízí p íležitost osobn oslovit své potenciální zam stnance, p ípadn
je p ímo zde získat pro svou myšlenku.²⁵¹

²⁵¹ Srov. SUPP, Barbara. *Goldener Osten. Ortstermin: Wie Mecklenburg-Vorpommern, das Notstandsgebiet der Deutschen, aus der Krise Kapital schlägt.* In: Spiegel Online, 27. 04. 2009. Dostupný na WWW: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-65169746.html> (20. 04. 2010).

Bádensko-Württembersko je jihon meckou spolkovou zemí, která je nejen v této práci, nýbrž zcela reálně pomyslným protipólem Meklenburska-Pedního Pomorska. Jedním z významných faktorů, který ji do této konfrontace ní pozice staví, je migrační chování německého obyvatelstva, ale nejen jeho. Dlouhodobý migrační zisk, který pro Bádensko-Württembersko po r. 1989 znamenal nárůst počtu obyvatel, se projevoval v mnoha ohledech v pozitivním světle. Vzhledem k tomu, že je Bádensko-Württembersko v kontextu migračního chování jak německého, tak zahraničního obyvatelstva ve 20. stol. jednoznačně ve výhodě, nebudeme zde tomto ohledu pohlížet hlouběji do historie před r. 1989.²⁵² Na následujících stránkách si Bádensko-Württembersko představíme jako podobraz místa, na které se určité migrační skupiny rády uchylují, a sice se záměrem usadit se tu. Na základě geografické, demografické a socioekonomické charakteristiky této spolkové země se tu seznámíme s povahou imigrace po r. 1989 a jejími důsledky v demografickém a socioekonomickém ohledu.

5.1 Kontextuální charakteristika regionu

Spolková země Bádensko-Württembersko byla vytvořena 25. dubna 1952 na místě dřívějších okupačních zón. Výrazná lenitost tohoto regionu vycházející z historie tohoto území přispívala k bohaté kulturní rozmanitosti, náboženské nejednotnosti a roznorodosti politických kultur. Odkazem na tyto difference a souasně pokusem o jejich propojení, se stal spojovník v názvu nově vytvořené spolkové země.²⁵³

5.1.1 Geografická charakteristika

Spolková země Bádensko-Württembersko se rozkládá v jihozápadní části SRN a její rozloha činí 35 752 km². To odpovídá přibližně 10 % celkové plochy spolkové

²⁵² K migračním tendencím po r. 1945 blíže viz kapitola 3. 2.

²⁵³ Srov. WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 19-23. WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Geschichte Baden-Württembergs*. München: C. H. Beck Verlag, 2007, s. 110-115.

co do rozlohy, o t etí nejv t-í spolkovou zemi, hned po Bádensko-Württembersko má na severu společnou hranici se Falc (93 km) a Hesensko (171 km) a na východě sousedí s Bavorskem (860 km). Na západě probíhá společná hranice s Francií (179 km) a na jihu se Tyčarskem (316 km).²⁵⁴

Ráz místní krajiny se vyznačuje velkou rozmanitostí. K významným krajinným územím, která udávají charakter zdejšího teritoria, patří zejména následující. Oblast tzv. Hornorýnského pískopu (š *Oberheingraben*) v západní části Bádenska-Württemberska. Ta se řadí k jedním z nejteplejších lokalit v SRN vůbec a je místem, kde se daří pěstování vinné révy a ovce. Směrem na východ se zvedá převážně hustě zalesněné středohorné lesy (š *Schwarzwald*), na které navazuje horské pásmo a souasně krasová oblast Švábský Jura (š *Schwäbische Alb*). V jihovýchodní části, u hranic s Bavorskem, se rozkládá kopcovitý kraj a typicky zemědělský region Horní Švábsko (š *Oberschwaben*) a také oblíbená rekreační destinace Bodamské jezero. Na severu převažují středohorné oblasti jako je Odenwald a Stromberg a hornaté území Švábský les. Tváří místní krajiny dotvářejí i velké řeky. Rýn, který tvoří přirodní hranici s Francií a dále vodní toky Dunaj a Neckar.²⁵⁵

V průběhu 20. století prodělala geografická situace Bádenska-Württemberska markantní posun. Z poněkud ospalého a zapomenutého regionu bez přístupu k moři, a tudíž mimo hlavní dopravní cesty a navíc chudého na nerostné suroviny, se stal postupně hrdě se rozvíjející evropských region s ambicí růstu hlavně v oblasti kvalifikace pracovních sil, služeb a inovačních technologií. V kontextu Evropské Unie se tato spolková země dostala do centrální rozvojové zóny, tzv. modrého banánu. V rámci SRN se Bádensko-Württembersko, vedle Bavorska, vypracovalo do 80. let do pozice hospodářsky silné spolkové země s vysokým životním standardem a nadměrnou pozitivní image a souasně se stalo protipólem severních spolkových zemí (blíže viz kapitola 3.2).²⁵⁶

²⁵⁴ Srov. WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 17; Srov. údaje týkající se geografie na oficiálním zemském portálu Bádenska-Württemberska. Dostupný na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/de/Geografie/85752.html> (28. 04. 2010).

²⁵⁵ Srov. ibidem, s. 17-19; EGERT-ROMANOWSKA, Joanna/OMILANOWKA, Malgorzata. *N mecko*, s. 300f.

²⁵⁶ Srov. GEBHARDT Hans. *Baden-Württemberg: Raum, Grenzen, regionale Kontraste*. In: WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württembergs. Gesellschaft, Geschichte, Politik*, s. 34.

V Bádensku-Württembersku se **počet obyvatel** od počátku 90. let 20. stol. zvýšil o téměř 10 %. V r. 1990 činil počet místního obyvatelstva 9.822 mil.²⁵⁷, v r. 2008 to bylo 10.750 mil.²⁵⁸ S touto bilancí se Bádensko-Württembersko řadí mezi spolkové země s nejdynamičtějším a nejpozitivnějším populačním vývojem v SRN.²⁵⁹ Hlavním důvodem pro tento vývoj bylo dlouhodobé pozitivní migrační saldo.²⁶⁰

Vková struktura v Bádensku-Württembersku prodělala za posledních dvacet let následující změny. Zatímco na konci 80. let 20. stol. představoval počet mladých lidí ve věku do 20 let nadpočet starých lidí ve věkové kategorii 60 až 85 let, na počátku 21. stol. se situace obrátila. Na konci r. 2000 bylo proto možné poprvé naměřit více starých lidí než těch mladších 20 let. Podíl mladých lidí na celkovém počtu obyvatelstva dnes činí něco málo přes 20 %, podíl těch mezi 20 a 60 lety se pohybuje kolem 55 % a podíl lidí starších 60 let se blíží 25 %.²⁶¹

Na jedné straně je to neustále se snižující úmrtnost starých lidí, v jejich případě sledku dochází ke stárnutí populace. Na druhé straně je to snížená porodnost, která jde ruku v ruce s odkládáním rodičovství na pozdější věk. Dlouhodobě se objevuje trend rodin s jedním a maximálně dvěma dětmi. V evropském srovnání přibývá také těch, kteří jsou bezdětní. Nedostatek nově narozených dětí způsobuje, že se obyvatelstvo není schopno samo přirozeně reprodukovat. V případě Bádenska-Württemberska byla však negativní bilance vyplývající z porovnaní úmrtnosti nad porodností doposud dlouhodobě doháněna migračním ziskem.²⁶² Mezníkem se stal r. 2000, kdy bylo poprvé v historii

²⁵⁷ Údaje o rozloze a obyvatelstvu zprostředkované internetovým portálem zemského statistického úřadu Bádenska-Württemberska. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/BevoelkGebiet/Landesdaten/LRt0104.asp> (12. 04. 2010).

²⁵⁸ Jedná se o údaj zachycující stav k 31. 12. 2008 a zprostředkovaný internetovým portálem, jež sdružuje informace Spolkového statistického úřadu a zemských statistických úřadů (Statistische Ämter des Bundes und der Länder). Dostupný na WWW: http://www.statistik-portal.de/Statistik-Portal/de_jb01_jahrtab1.asp (01. 04. 2010).

²⁵⁹ Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Der demografische Wandel in Baden-Württemberg*. Stuttgart 2007, s. 8.

²⁶⁰ Srov. ibidem, s. 10.

²⁶¹ Srov. ibidem, s. 8f.

²⁶² Srov. ibidem, s. 14f., 24.

vidováno více starých než mladých lidí.²⁶³ I přes tyto
membersko podle údajů zveřejněných Berlínským institutem
spolkovou zemí s nejmladším obyvatelstvem. Součástí je
také o jedinou německou spolkovou zemi, ve které byla v r. 2004 vyší porodnost než
úmrtnost.²⁶⁴

Výsledkem snížené úmrtnosti novorozenců a současně neustále se snižující
úmrtnosti starých lidí je rovněž zvýšení průměrné očekávané délky života zdejšího
obyvatelstva. Jak ve spolkovém, tak také v evropském měřítku patří Bádensko-
Württembersko již od počátku 70. let 20. stol. ke spolkovým zemím s vůbec nejvyšší
průměrnou očekávanou délkou života. V l. 2004/06 se průměrná očekávaná délka života
u mužů v Bádensku-Württembersku dostala na 78,0 let, u žen na 83,0 let.²⁶⁵

5.1.3 Socioekonomická charakteristika

Průměrná hustota zalidnění v Bádensku-Württembersku činí 300 obyvatel/km²,
což se rovná ve spolkovém srovnání střednímu místu. Pro **sídelní strukturu** Bádenska-
Württemberska jsou charakteristické menší a střední obce. Přibližně 80 % obcí má
méně než 10 000 obyvatel. Velkoměsta, jejichž počet přesahuje 200 000 obyvatel, tu
najdeme celkem čtyři, a sice hlavní zemské město Stuttgart, Mannheim, Karlsruhe
a Freiburg. Právě regiony v blízkosti městských aglomerací se vyznačují nejvyšší
hustotou zalidnění. Patří k nim v první řadě stuttgartský region (700 obyvatel/km²),
region Dolní Neckar (š *Unterer Neckar*) a region Střední Horní Rýn (š *Mittlerer
Oberrhein*). K lokalitám s nízkou hustotou zalidnění se řadí region Franky
(š *Franken*), dále region Bodamské jezero-Horní Švábsko (š *Bodensee-
Oberschwaben*) a region Dunaj-Ilér (š *Donau-Ilerr*) se 170 obyvateli/km².²⁶⁶

²⁶³ Srov. BRACHAT-SCHWARTZ, Werner. *Neue Bevölkerungsvorausberechnung für Baden-Württemberg bis 2010*. In: Statistisches Amt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Statistisches Monatsheft Baden-Württemberg 2/2010*, Stuttgart, 2010, s. 5. Dostupný na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/Monatshefte/PDF/Beitrag10_02_02.pdf (01. 05. 2010).

²⁶⁴ Srov. KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation*, s. 158.

²⁶⁵ Srov. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Der demografische Wandel in Baden-Württemberg*, s. 24-27.

²⁶⁶ Srov. údaje týkající se územního rozmiřtění obyvatelstva na oficiálním zemském portálu Bádenska-Württemberska. Dostupný na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de>

tura je velice r znorodá a její podstatou jsou know-how
tvím místního hospodá ství je zejména zpracovatelský
t nejv t-í podniky v zemi. Konkrétn se jedná v prvé ad
o strojírenství, automobilový pr mysl s rozsáhlou sítí dodavatelských firem
a elektrotechnický pr mysl.²⁶⁷ Významnou roli hraje rovn fl spot ební pr mysl, hlavn
zpracovávání um lých hmot, d eva ský pr mysl a textilní pr mysl, který v-ak ztratil na
svém p vodním významu. Pouze okrajový význam má zem d lství. Pom rn slabou
pozici, ve srovnání se zpracovatelským a spot ebním pr mysem, mají slufby. Oblast
slufleb ov-em skrývá potenciál, který získává na d lefitosti. Jde p edev-ím o mediální,
informa ní a komunika ní slufby, finan nictví a poradenství, jakofi i výzkum a vývoj.
Specifikem zdej-ího regionu je velké množství st edn velkých podnik , které se
nacházejí zpravidla v rodinném vlastnictví. Jejich silnou stránkou je vynalézavost jejich
majitel a kvalitní zpracování produkt , díky nimfl se zdej-í výrobky proslavily
v -írokém okolí.²⁶⁸

S vývojem hospodá ských obor v minulých letech úzce souvisí také
zam stnanost v jednotlivých hospodá ských oborech. Ta se v Bádensku-
Württembergu vyvíjela od po átku 90. let následujícím zp sobem. Jifl tak marginální
podíl zam stnanc v oblasti zem d lství, lesnictví a rybolovu, a sice 3,2 % v r. 1990, se
do r. 2000 snížil na 2,4 % a do r. 2006 klesl afl na 1,8 %. Pokles zam stnanosti bylo
možné evidovat v minulých letech rovn fl v branfi zpracovatelského pr myslu, a sice ze
47,2 % v r. 1990 na 40,7 % v r. 2000 a na 38,2 % v r. 2006. Naopak v oblasti slufleb
podíl zam stnanosti kontinuáln vzr stal. Zatímco v r. 1990 to bylo 49,5 %, v r. 2000
ufl se jednalo o 56,9 % a do r. 2006 podíl zam stnanosti vzrostl dokonce na 60,0 %.²⁶⁹

wuerttemberg.de/de/Die_raelumliche_Bevoelkerungsverteilung/85845.html (28. 04. 2010); WEHLING,
Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder*, s. 25.

²⁶⁷ K tradi ní m firmám p sobícím v oboru automobilového pr myslu pat í Daimler-Chrysler, Porsche
nebo Audi-NSU, srov. WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die
Deutschen Länder*, s. 30; Data a fakta o hospodá ství a slufbách v Bádensku-Württembergu na
oficiálním zemském portálu. Dostupné na WWW: http://www.baden-wuerttemberg.de/de/Wirtschaft_und_Dienstleistung/85841.html (28. 04. 2010).

²⁶⁸ Ke slavným zna kám, které mají sv j p vod v Bádensku-Württembergu, pat í nap . stavební stroje,
je áby, ale také chladni ky Liebherr, cestovní autobusy Neoplan a Setra i spodní prádlo Triumph atd.,
srov. ibidem, s. 29f; WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Geschichte Baden-Württemberg*, s.
123.

²⁶⁹ Srov. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Entwicklungen und Strukturen des
Arbeitsmarktes in Baden-Württemberg*, Stuttgart, 2007, s. 12. Dostupný na WWW:
<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/803307004.pdf> (28. 04. 2010).

Mzda na zam stnance v Bádensku-Württembersku pat í ve m z nejvy—ích. V r. 2007 poprvé p esáhla hranici 20 000 vysoko nad spolkovým pr m rem (o ca. 2000 EUR). Vy—í ro ní pr m rné hrubé mzdy byly evidovány v r. 2007 ufl jen ve dvou severních m stských státech, Hamburku a Brémách.²⁷⁰

Pr m rná **míra nezam stnanosti** je v Bádensku-Württembersku v porovnání s ostatními spolkovými zem í nízká a nachází se dlouhodob pod spolkovým pr m rem. V r. 1995 ínila pr m rná ro ní míra nezam stnanosti 7,9 %, v r. 2000 to bylo jen 5,4 %, v r. 2005 se sice vy-plhala k 7,0 %, ale v r. 2008 ufl to bylo jen 4,1 %, cofl se rovná 229 129 nezam stnaných. Nezam stnaností byli v uplynulých letech p ítom ast ji postífeni muffi nefl fleny. Hlavním d vodem pro nízkou míru nezam stnanosti je krom velké rozmanitosti v hospodá ské struktu e, také vyváfenost regionálních struktur.²⁷¹

Co se týká **hospodá ské výkonnosti**, zaujímá Bádensko-Württembersko ve srovnání s ostatními spolkovými zem í, ale také s ostatními regiony Evropské unie dlouhodob vedoucí pozice, ímfl se adí hospodá sky nejsiln ím míst m. Po propastném propadu hrubého domácího produktu per capita v r. 1993, kdy do-lo oproti p edchozímu roku ke zm n o -4,1 a který nastal v d sledku n meckého sjednocení, bylo moflné v l. 1994 afl 2001 sledovat meziro ní nár st. Teprve roky 2002 a 2003 p ínesly op t meziro ní pokles a záporné hodnoty. Následujícím období hrubý domácí produkt meziro n nar stal, p í emfl vrcholem byl r. 2006, kdy HDP per capita vzrostl oproti p ede-lému roku o 5,2.²⁷²

²⁷⁰ Srov. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Baden-Württemberg ó ein Standort im Vergleich*, Stuttgart, 2009, s. 60f. Dostupný na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/803609002.pdf> (28. 04. 2010).

²⁷¹ Srov. údaje Zemského statistického ú adu Bádenska-Württemberska vztahující se k ro ní pr m rné mí e nezam stnanosti. Dostupné na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/ArbeitsmErwerb/Landesdaten/AL_JD.asp (28. 04. 2010).

²⁷² Srov. údaje Zemského statistického ú adu Bádenska-Württemberska týkající se hospodá ského r stu. Dostupné na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Indikatoren/VW_wirtschaftswachstum.asp (28. 04. 2009); Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Baden-Württemberg ó ein Standort im Vergleich*, Stuttgart, 2009, s. 38. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/803609002.pdf> (28. 04. 2010).

Migrační skupin aneb kdo přichází a zůstává?

Bádensko-Württembersko, jehož kontextuální portrét tu byl právě představen, je možné považovat za prototyp místa, které bylo a je oblíbeným cílem v rámci vnitřní migrace německého obyvatelstva v SRN, a sice nejen po r. 1990. Od počátku 90. let evidovalo Bádensko-Württembersko nepřetržitě, ač na výjimky v l. 1993-1997, migrační zisk. Převážně pozitivní hodnoty migračního salda mají pro tuto jižní spolkovou zemi obrovský význam. Jednak je lze dlouhodobě považovat za rozhodující faktor, který přispíval k nabytí po tu místní populace, jednak byl a je jakýmsi dorovnávacím elementem, jež kompenzoval a kompenzuje i dnes snižující se etnost porodů a jednak v důsledku převažující většiny v kových kategoriích mezi imigranty zpomaloval stárnutí zdejšího obyvatelstva. Tento nadměrně pozitivní vliv migračního zisku může být viděn souasně jako jeden z důvodů, proč Zemský statistický úřad Bádenska-Württemberska v l. 1990 až 2008 nevyhodnocoval data týkající se vystěhovalců z, resp. přistěhovalců do Bádenska-Württemberska přes zemskou hranici, tzn. v rámci vnitřní migrace v SRN, podle pohlaví a věku. Zároveň lze na tomto základě vyvozovat, že jsou to hlavně mladí lidé ve věku do 30 let, kteří sem přicházejí buď za studiem, nebo za prací. Přesun obyvatelstva německé národnosti ze severních spolkových zemí SRN, ale i ze zbytku německého území do Bádenska-Württemberska není problémem. Nejsou třeba náročné a nákladné integrační opatření jako je tomu v případě imigrace cizinců. Jako další příčinu pro nediferenciaci migračních skupin podle základních demografických tendencí lze chápat fakt, že za dlouhodobým migračním ziskem Bádenska-Württemberska stojí v první řadě vysoké počty přicházejících cizinců. Také po r. 1990 tato jižní spolková země evidovala výš migrační zisk z pohybu cizinců spojeného s překročením spolkové hranice než s přesunem obyvatel uvnitř SRN.²⁷³

Celkem do Bádenska-Württemberska přišlo v období l. 1990 až 2008 ze zbytku spolkové republiky 2 072 175 obyvatel německé národnosti. Migrační saldo, resp. migrační zisk činil ve stejném časovém úseku celkem + 249 178. Nejvyšší počty migračního salda bylo možné evidovat v l. 1990 a 1991, a sice 32 139, resp. 38 227, kdy bylo hlavním důvodem vysokého počtu přicházejících sjednocení Německa. V následujících letech byla evidována nepřetržitá migrační ztráta (v r. 1993: -1301;

²⁷³ Imigrací cizinců do Bádenska-Württemberska se doposud zabývalo mnoho výzkumů. Tomuto tématu byla věnována řada publikací a rovněž zpracování dat vztahujících se k migraci cizinců do Bádenska-Württemberska je podrobnější.

), která v–ak byla dorovnávana po tem p íchozích cizinc .
o možné zaznamenat po del-í dob výrazn vy—í hodnoty
35, resp. 33 835, kdy se lze domnívat, že se mohly projevit
dopady hospodá ské krize z r. 2001. Dal-í možnou p í inu lze vid t rovn fl v posílení
pozitivního obrazu této spolkové zem ve srovnání s ostatními, zejména severními
a východními spolkovými zem mi. V období, které následovalo, vykazovalo migra ní
saldo sice neustále pozitivní hodnoty, ale tendence byla p eváfn klesající.²⁷⁴ Na
základ dat, které evidující po ty p íchozích podle zem p vodu z l. 2004 ařl 2008 bylo
v uplynulých letech možné pozorovat následující tendence. Nejvíce ob an n mecké
národnosti mí ilo do Bádenska-Württemberska ze sousedních spolkových zemí, ímfl se
op t potvrzuje, že ím men-í vzdálenost, tím intenzivn j-í mobilita. To znamená, že
nej ast ji sem p ícházeli lidé z Bavorska, celkem se jednalo o 128 914 osob. Na
pomyslném druhém míst sice stojí Severní Porýní-Vestfálsko se 77 280 osobami, ale
hned za ním se adí Hesensko (62 596 osob) a Porýní-Falc (54 669 osob). Za nimi se
umístilo severon mecké Dolní Sasko s více jak 45 000 odchozími. Poté následuje
skupina p ti východon meckých spolkových zemí v ele se Saskem (36 664 osob)
a v etn Berlína (25 125 osob). Na pomyslném konci ady z staly tém v-echny
severní spolkové zem a Sársko (13 582 osob). Ze Tšesvicka-Hol-týnska sem p í-lo
12 361 osob, z Hamburku 9 142 osob, z Meklenburska-P edního Pomo anska 8 492
osob a z Brém 3 597 osob. Celkov tak ze severního N mecka do Bádenska-
Württembergu p í-lo v l. 2004 ařl 2008 bezmála 80 000 osob n mecké národnosti.²⁷⁵

Vzhledem k tomu, že statistické údaje Zemského statistického ú adu
v Bádensku-Württembersku jsou, co do diferenciac dat o pohybu obyvatelstva
pon kud skoupé, je možné zmapovat pouze intenzitu a sm r migra ních proud , které
po r. 1989 sm ovaly do této spolkové zem . Statistické údaje t ídící migra ní proudy
podle pohlaví, v ku a rodinné stavu nejsou v p ípad Bádenska-Württemberska v bec
vyhodnocovány a publikovány. Na tomto základ lze na jedné stran migra ní chování
obyvatelstva sm ujícího do Bádenska-Württemberska interpretovat za pomoci

²⁷⁴ Vlastní výpo ty vycházející z údaj zve ejn ných Zemským statistickým ú adem Bádenska-
Württembergu. Dostupné na WWW: <http://www.statistik-bw.de/BevoelkGebiet/Landesdaten/LRt0114.asp> (30. 04. 2010); <http://www.statistik-bw.de/BevoelkGebiet/Landesdaten/LRt0604.asp> (30. 04. 2010). V tabulce, ze které tyto údaje vycházejí, bylo p istoupení bývalé NDR 3. íjna 1990 zohledn no teprve v r. 1991.

²⁷⁵ Vlastní výpo ty vycházející z tabulek vztahujících se k pohybu obyvatelstva p es zemskou hranici
v l. 2004 ařl 2008 podle zem p vodu a cílového místa zprost edkované Zemským statistickým ú adem
Bádenska-Württemberska.

dat, které zprostředkoval Statistický úřad v Meklenbursku-
apitola 4.2), na druhé straně je možné usuzovat z toho, že
elstva do Bádenska-Württemberska není prezentována jako
problém, ale naopak se, jak již bylo výše naznačeno, projevuje převážně pozitivně.
Navíc obecně platí, že nejpočetnější a neaktivnější skupinu tvoří zpravidla
mladí kvalifikovaní lidé ve věku zhruba do 30 let.

Velmi podstatnou fází migrčního procesu je také fáze rozhodování
o migraci. Doprovodnou, avšak velmi významnou roli zde sehrává sociální komunikace
a zprostředkování a předávání informací. Lidé, kteří začnou uvažovat o změně svého
postavení, se mají tendenci cíleně informovat. Se změnou přesunutí efektivního
středobodu souvisí celý soubor informací, které si je nutné před ujetím finálního
kroku opatřit. Jednak jde o informace vztahující se buď ke studiu či pracovnímu místu,
jednak o informace o možnostech bydlení a potažmo o také o místní síti služeb. Vedle
informací zprostředkovaných přímo a v osobní rovině, zpravidla příbuznými či
známými se zkušenostmi s životem v potenciálním cílovém místě, mohou mít značný
vliv také informace získané nepřímou a zakládající se na neosobním kontaktu. Jedním
z velmi výbojných způsobů, jak získat chybějící pracovní síly, jsou zejména
náborové kampaně (š *Anwerbekampagne*). Náborové akce v rozoměru, o jakém se
o nich psalo v minulých letech v německém tisku například v Hesensku i Severního
Porýní-Vestfálska, nejsou v případě Bádenska-Württemberska známy.²⁷⁶ Ovšem
novinové články, které v r. 2008 o zmíněných náborových kampaních informovaly,

²⁷⁶ V případě Hesensku se jednalo o náborovou kampaň celospolkového rozměru, která odstartovala v létě
2008 a kterou iniciovalo Zemské ministerstvo kultury v Hesensku. Kampaň se zaměřovala na získání
pedagogů pro výuku matematicko-přirodovědných předmětů. Pod heslem „Rozdáváme hlavní role
v Hesensku“ (š *Hauptrollen in Hessen zu vergeben*) se tato spolková země snažila pro své kolektivy získat
více jak 2500 učitelů, čímž vyvolala obavy zejména v sousední spolkové zemi Porýní-Falc, srov. článek
VBE-Landesvorsitzender befürchtet Lehrermangel durch hessische Anwerbekampagne. In: *businesson*,
24. 06. 2008. Dostupný na WWW: http://berlin.business-on.de/archiv/2008-06-24-vbe-landesvorsitzender-befuerchtet-lehrermangel-durch-hessische-anwerbekampagne-archiv_kat76_id1173.html (30. 04. 2010). Také článek německých novin š *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z léta 2008 informoval o nedostatku odborných pracovních sil v Severním Porýní-Vestfálsku. Zejména poptávaní byli v této době svářeči, průmysloví mechanici, zámečníci, dále také elektrikáři a instalatéři. V důsledku nedostatečné efektivnosti zveřejňovaných nabídek práce a poptávání učitelů a pracovníků, se jedná z personálních agentur z oblasti Porýní tehdy rozhodla pro přímé oslovení potenciálních spolupracovníků pro kovožpracující podniky přímo v několika východních německých městech. Jednalo se například o města Cottbus, Wittenberge a Neubrandenburg. Byly zřízeny provizorní kanceláře, ve kterých probíhal aktivní nábor pracovních sil, formou příjímákových pohovorů, srov. GEINITZ, Christian. *Fachkräftemangel. Von Cottbus in die weite Welt*. In: *FAZ*, 17. 06. 2008. Dostupný na WWW: <http://www.fazfinance.net/Aktuell/Wirtschaft-und-Konjunktur/Von-Cottbus-in-die-weite-Welt-Von-Cottbus-bis-nach-Suedafrika-9158.html> (30. 04. 2010).

Je nedostatek odborných pracovních sil zejména z oblasti
tím tématem také v Bádensku-Württembersku, a proto co
²⁷⁷ Navíc prognózy o nedostatku odborně kvalifikovaných
pracovních sil v nejrozvinutějších oborech od poloviny 90. let získávají na intenzitě, již nyní
jsou alarmující a boj o odborníky v oboru se již stal realitou. Právě takovéto veřejně
prezentované kampaně mohou být tím hybným prvkem, který vybrané skupiny
stimuluje k definitivnímu přesídlení z jedné spolkové země do jiné.

Dalším o něčem šlagováním je tzv. reklamní kampaň (*Werbe-
und Sympathiekampagne*), jejímž iniciátorem je spolková země Bádensko-
Württembergsko. Tato reklamní akce započala v říjnu 1999 a v jejím středu stál tehdy
slogan *„My umíme vše. Kromě spisovného němčiny“* (*Wir können alles. Außer
Hochdeutsch*), který postupem času zlidověl. Cílem této akce bylo a je prezentovat
tuto spolkovou zemi, jakož i její hospodářskou výslovnost v pozitivním světle a zvýšit
tak její atraktivnost. Stanovení tohoto cíle se zakládalo především na domněnce, že
nedostatek povodí v Bádensku-Württembersku by pro ni mohlo znamenat
nevýhodu ve vztahu k ostatním nejen spolkovým, ale také evropským zemím. Součástí
bylo také o posílení její konkurenceschopnosti mimo jiné o pracovní síly. Záměrem této
reklamní akce byl však zároveň cílit také na potenciální investory a turisty.
Kromě reklamních prostředků, kterými se tato agitace snažila a snaží zaujmout,
patří v první řadě televizní spoty vysílané v nejsledovanějších vysílacích pásmech
a dále hlavně prezentace a nejrozvinutější speciální předlohy v tištěných médiích, jakož i
velkoplošné venkovní reklamy například na taxících i letadlech apod.²⁷⁸

Z těchto dvou předkladů vyplývá, že si německé spolkové země uvědomují, že
informace mají při utváření obrázku o daném místě rozhodující význam. To jaké
prostředky a jaké cesty pro zprostředkování svého špičkového pouhnutí, záleží hodnota
tom, jaký cíl svým plánem sledují, ale také jak akutní je problém, který jejich
prostřednictvím chtějí vyřešit. Zatímco náborové kampaně jednoznačně a bez okolků cílí
na získání konkrétních pracovních sil, je reklamní kampaň spíše emocionální záležitostí,
která chce podpořit pozitivní image daného místa a vzbudit tak sympatie
u potenciálních nových příchozích obyvatel.

²⁷⁷ Srov. ibidem.

²⁷⁸ Dostupné na WWW: http://www.baden-wuerttemberg.de/de/Werbe-_und_Sympathiekampagne/124658.html (30. 04. 2010) a na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/de/Werbeziele/124665.html> (30. 04. 2010).

Imigrace n meckého obyvatelstva ze severu SRN, jakof i z ostatních ástí spolkové republiky do Bádenska-Württemberska se doposud projevovala v mnoha ohledech p eváfn v pozitivním sv tle. První z p íznivých a významných efekt dosavadního vývoje vyplývající z pozitivní vnitron mecké migra ní bilance, se ukazoval a ukazuje ve v kové struktu e. Zvý-ená mobilita n kterých v kových skupin p isp la ke zpomalení stárnutí populace, které je zhruba od 70. let 20. stol. celon meckým trendem a spo ívá ve sniřující se porodnosti a zvy-ující se pr m rné délce řivota u obou pohlaví.²⁷⁹ Jednak nov p íchozí alespo áste n vyrovnávali klesající fertilitu, jednak zachovávali p íznivé rozlofení v kové struktury, tzn. i p es neustále se zvy-ující po et starých lidí, byl zachován vy-í po et mladých lidí.

Selektivní charakter imigrace vedl v minulých letech, jak vyplývá ze studie Berlínského institutu pro obyvatelstvo a vývoj, dokonce k situaci, kdy byl v n kterých velkých hospodá ky rozvinutých univerzitních m stech Bádenska-Württemberska po et mladých řen ve v ku 18 ař 30 let vy-í, neř po et mladých muř . Výrazným p íkladem je m sto Heidelberg v severozápadní ásti Bádenska-Württemberska. To zaznamenalo ve srovnání s ostatními místy v této spolkové zemi nadpr m rn vysoký po et mladých řen. Konkrétn se jednalo v r. 2000 o následující bilanci: 122 řen na 100 muř ve v ku mezi 18 a 30 lety. Na jedné stran tato tendence sice svádí k interpretaci, ře vysoký po et mladých řen rovná se vysoký po et potenciálních matek. Na druhé stran je toto tvrzení mofné relativizovat, nebo mladé řeny, které sem p ícházely, nez ídka mí ily za vysoko-kolským vzd láním, které v Heidelbergu nabízí hned n kolik institucí. Jednak se tu nalézá univerzita s v bec nejdel-í tradicí v N mecku, n kolik etablovaných vysokých -kol, jednak tu najdeme také n kolik prestiřních výzkumných institut . Akademické vzd lání a vysoká kvalifikace hovo í spí-e ve prosp ch pracovní kariéry, neř ve prosp ch potomstva. Rozhodnutí stát se matkou, resp. rodi í se tak bu odsouvá do pozd j-řho v ku, neř bylo dosud obvyklé, nebo není v bec uskute n no. I p es skute nost, ře m sto Heidelberg vykazovalo v minulých letech ve spolkovém m ítku

²⁷⁹ BIRG, Herwig. *Die demographische Zeitwende: Der Bevölkerungsrückgang in Deutschland und Europa*. München: C. H. Beck, 2001, s. 18.

hned po m st Würzburg, byla tato velmi nízká porodnost
ý p ír stek obyvatelstva.²⁸⁰

nd, který lze sledovat v Bádensku-Württembersku ve vývoji
struktury domácností. Navzdory pozitivnímu vlivu imigrace a p íchodu mladých řen do
zem , se struktura domácností vyzna uje nízkým po tem d tí. Jif n kolik let p evařují
rodiny s jedním i maximáln s dv ma d tmi a stoupá po et t ch, kte í se rodi ovské
role vzdávají úpln . Zatímco v r. 1990 p ípadalo na jednu n meckou řenu v Bádensku-
Württembergu 1,40 dít te, v r. 2000 ufl to bylo 1,32 dít te a v r. 2008, 1,34 dít te.²⁸¹

Vysoké po ty p íchozích sm ujících do Bádenska-Württemberska z ostatních
spolkových zemí, p íspívaly k zvý-ení po tu obyvatelstva a rozr stání m stských
aglomerací, které jsou jedním z charakteristických znak sídlení struktury Bádenska-
Württembergu. Vedle zvy-ování po tu obyvatel ve zdej-ích velkých univerzitních
m stech Heidelberg a Freiburg, u kterých se výrazn projevil selektivní charakter
migrace, se imigrace n meckého obyvatelstva projevila zejména u zemského kraje
Heilbronn leřícího na severu Bádenska-Württemberska a u m sta Ulm, které se nachází
na východ spolkové zem , u hranic s Bavorskem.²⁸²

P íchod mladých lidí do regionu obecn znamená ořivení v mnoha sm rech.
Mladí lidé jsou ěsto impulsem pro nejr zn j-í zm ny a garantem pro rozvoj regionu.
Nov p íchozí v minulosti znamenali a znamenají pro Bádensko-Württembersko i dnes
nejen akademický potenciál a novou, ve v t-in p ípad odborn kvalifikovanou,
pracovní sílu, které se tu díky místní rozmanité hospodá ské struktu e nabízí ada

²⁸⁰ Srov. KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020*, s. 80, 82.
Dostupný na WWW: http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010); Srov. KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation*, s. 165.

²⁸¹ Srov. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Der demografische Wandel in Baden-Württemberg*. Stuttgart 2007, s. 15; údaje na internetových stránkách Zemského statistického úadu Bádenska-Württemberska vztahující se k obyvatelstvu a typ m rodin. Dostupné na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/BevoelkGebiet/FaFo/Familie/famZ_01_07.asp (30. 04. 2010). Obecn platí, ře cizinky řijící v SRN p ívád jí na sv t ve srovnání s n meckými řenami vy-í po et d tí, emufl odpovídá i pr m rný po et d tí p ípadající na jednu cizinku v Bádensku-Württembersku (1990: 2,14; 2008: 1,54). V pr b hu minulých let v-ak bylo mořné zaznamenat, ře také u cizinek má etnost porod v této spolkové zemi klesající tendenci, srov. ibidem.

²⁸² Srov. KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation*, s. 161-163.

most nahrávala a nahrává také udržení stávající nabídky zvyčování po tu obyvatel, p ísp lo k výraznému úbytku volných ploch. V d sledku tohoto vývoje, se nastartoval proces zvyčování cen pozemk . Zejména v p ípad velkých m st, v ele s hlavním zemským m stem Stuttgart, se ceny pozemk v Bádensku-Württembersku v minulých letech vyplhaly tak vysoko, fle ve spolkovém srovnání pat í k v bec nejvyším.²⁸³

Tuto nadmíru výhodnou situaci, která z migra ního chování obyvatelstva p ícházejícího do Bádensku-Württemberska pro tuto spolkovou zemi v minulých letech plynula a stále je-t plyne, není do budoucna reáln mofné zachovat. I kdyfl do Bádensku-Württemberska p ícházelí po r. 1989 p eváfln mladí lidé ve v ku mezi 20 a 30 lety, a p estofle se jednalo velmi ásto o fleny, hrozí také této jihon mecké zemi výhledov dramatická zm na v kové struktury obyvatelstva. Jednak tito p vodn mladí p íst hovalci stárnou, jednak nebyla porodnost u mladých flen, které sem p íly nadpr m rná, spí-e naopak. Podle nejnov jích prognóz do r. 2060, by m lo být Bádensko-Württembersko jifl v r. 2030 konfrontováno se situací, kdy bude po et místních obyvatel ve v ku nad 60 let dvojnásobný v porovnání s po tem lidí ve v ku do 20 let. Ukazuje se, fle proces stárnutí neodkladn dopadne také na zemi, která má ve spolkovém srovnání v bec nejpr ízniv jí bilanci v kové struktury, p í emfl je odhadováno, fle migra ní zisk bude tento proces schopn pouze p íbrzdit, nebude mu v-ak moci zabránit.²⁸⁴ Tato p edpov nekreslí Bádensku-Württembersku p íznivé vyhlídky. Navíc ve spojitosti s p edpovídanou zm nou ve v kové strukturu e bude t eba nové nastavení slufleb, resp. zintenzivní n kterých druh slufleb. Poptávka se zvý-í zejména u pe ovatelských slufleb. Podle propo t Zemského statistického ú adu Bádensku-Württemberska by se m la pot eba personálu v oblasti pe ovatelských slufleb do r. 2031 zvý-ít o 62 afl 91 %. To by znamenalo o proti dne-nímu po tu 97 800

²⁸³ Blífle srov. internetový portál Zemského ministerstva pro venkov, výflvu a ochranu spot ebitele (š *Ministerium für ländlichen Raum, Ernährung und Verbraucherschutz*) š *Modellvorhaben zur Eindämmung des Landschaftsverbrauchs durch Aktivierung des innerörtlichen Potenzials*, v novaný otázce nadm rné spot eby p dy. Dostupný na WWW: <http://www.melap-bw.de/themen/flaechenverbrauch.html> (01. 05. 2010).

²⁸⁴ Srov. BRACHAT-SCHWARTZ, Werner. *Neue Bevölkerungsvorausberechnung für Baden-Württemberg bis 2060*. In: Statistisches Amt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Statistisches Monatsheft Baden-Württemberg 2/2010*, s. 5. Dostupný na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/Monatshefte/PDF/Beitrag10_02_02.pdf (01. 05. 2010).

0 aří 187 000 osob v tomto oboru. Tato prognóza vychází
po etní pom r mezi osobami vyřadujícími pé i a pe ovateli
m nit.²⁸⁵ Obdobná situace je odhadována také v p ípad
bytové struktury. Pro stárnoucí obyvatelstvo bude nutno zajistit dostatek byt ,
p izp sobených jejich pot ebám.

²⁸⁵ Srov. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): §Pressemitteling 213/2009. *Zusätzlicher Bedarf an Pflegepersonal könnte bis zum Jahr 2031 zwischen 60 000 und 89 000 Personen betragen*, Stuttgart, 2009. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Pressemitt/2009213.asp> (01. 05. 2010).

Emigrace, která je ve svém neufném pojetí prostorovým p emíst ním obyvatelstva souvisejícím se zm nou trvalého bydli-t a jeřl se adí k b fným demografickým jev m, se m fle v p ípad specifického nastavení rámcových podmínek projevit bu zcela neutráln , m fle se stát vítaným demografickým fenoménem, a to zejména s ohledem na popula ní a socioekonomickou strukturu, ale stejn tak m fle vystupovat jako obávaný stra-ák. V p ípad sjednoceného N mecka se dvojí tvá migrace, pozitivní a negativní, objevovala po r. 1989 velmi výrazn mimo jiné v souvislosti se severojihní perspektivou a p ísp la k výrazným rozdíl m v regionálním rozmíst ní obyvatelstva, jakofi i ke zna ným diskrepancím v jeho složení. Zatímco severní spolkové zem n mecké obyvatelstvo opou-t lo, jihní spolkové zem byly tím, kdo z jeho p esun profitoval. U severon meckých spolkových zemí Dolního Saska a Thesvicka Hol-týnska byla ztráta n meckého obyvatelstva, která se dostavila v d sledku vnitron mecké emigrace vřdy kompenzována p íchodem zahrani ních imigrant . Obdobn na tom byly i oba m stské státy Hamburk a Brémy. Brémy mohly dorovnávat ztráta n meckého obyvatelstva p íchodem cizinc . Hamburk m l a má na severu N mecka v mnoha ohledech výjime né postavení, a proto byl a je lákavým cílem nejen pro cizince, ale i pro n mecké obyvatelstvo z ostatních ástí SRN. Alarmujícím p ípadem bylo a je Meklenbursko-P ední Pomo ansko. Proti n mu tu stojí oba jihon mecké státy, které naopak z migra ních p esun obyvatelstva profitovaly. Zá ným p íkladem nár stu obyvatelstva v d sledku imigrace a v souvislosti s tím konkurentem Meklenburska-P edního Pomo anska v migra ní problematice je tu Bádensko-Württembersko. Zatímco Meklenbursko-P ední Pomo ansko ztratilo v l. 1990 ařl 2008 ve prosp ch jiných spolkových zemí celkem 615 426 obyvatel n mecké národnosti, usídlilo se v Bádensku-Württembersku ve stejném asovém období nov celkem 2 072 175 osob s n meckou národností, cořl zna n p ísp lo k nerovnom rnému rozmíst ní obyvatelstva v SRN. Meklenbursko-P ední Pomo ansko bylo po r. 1989 konfrontováno s migra ní ztrátou -201 024 osob, naproti tomu Bádensko-Württembersko zaznamenalo migra ní zisk ve vý-i +249 178 osob. Nevy-í reálnou ztrátu, resp. nejvy-í reálný migra ní zisk evidovalo Meklenbursko-P ední Pomo ansko, resp. Bádensko-Württembersko v pop evratovém období. Hlavním d vodem pro vysoké po ty vyst hovalých z Meklenburska-P edního Pomo anska, resp. nov p íst hovalých do Bádenska-Württemberska byl vznik zcela nové situace a p íleřlitosti, které vplynuly

dovného n meckého sjednocení, jakofl i katastrofální stav
ského hospodá ství a s tím související dramatické pom ry
a na jedné stran a vysoce pozitivní image Bádenska-
Württemberga ve spolkovém m ítku, co se hospodá ské výkonnosti a kvality flivota
týká na stran druhé. Druhá nejv t-í migra ní ztráta, resp. druhý nejv t-í migra ní zisk
bylo možné pozorovat v prvních letech nového století. Toto zvý-ení po tu
vyst hovalých, resp. nov p ist hovalých je možné vysv tlovat jednak tím, fle N mecko
muselo v období po r. 2001 elit dopad m hospodá ské krize, které se promítly m. j.
i do situace na pracovním trhu, jednak rovn fl tím, fle p elom století byl vnímán ze
strany obyvatel Meklenburska-P edního Pomo anska jako symbolický p evrat, a tudífl
jako as podniknout zásadní zm nu. Sou asn je na n j možné pohlíftet jako na
odpov na jen velmi pomalu a t flkopádn se zlep-ující místní stav s ohledem na
situaci na zdej-ím pracovním trhu, úrove plat , ale také hospodá skou monostrukturu,
kvalitu vysokého -kolství, stejn jako úrove flivotního standardu ve spolkovém
srovnání. Naproti tomu získávalo Bádensko-Württembersko, jist i díky reklamní
kampani, která odstartovala na konci 90. let a kterou provázel slogan šMy umíme v-e.
Krom spisovné n m inyõ je-t více na své pozitivní image a bylo na ni nahlífteno jako
na vzorovou spolkovou zemi nabízející lep-í vyhlídky.

Pro ob spolkové zem platí, fle to byli po r. 1989 p edev-ím o mladé lidi, kdo
opou-t l Meklenbursko-P ední Pomo ansko a kdo se nov usazoval v Bádensku-
Württembergu. V p ípad Meklenburska-P edního Pomo anska m lo migra ní chování
odcházejícího obyvatelstva siln selektivní ráz. Byly to hlavn mladé svobodné fleny ve
v ku mezi 20 a 25 lety, které v minulých letech této spolkové zemi ukázaly svá záda,
cofl vedlo k tzv. feminizaci migrace. K míst m, která si tato migra ní skupina volila za
cílová, pat ily vedle sousedních spolkových zemí a spolkové zem Severní Porýní-
Vestfálsko, ob jifní spolkové zem , Bádensko-Württembersko a Bavorsko.

Z popsaného migra ního chování obyvatel Meklenburska-P edního Pomo anska,
které jde ruku v ruce s nízkým zájmem nejen n meckého, ale také zahrani ního
obyvatelstva, usadit se zde, vyplývá n kolik d sledk , které se jifl projevíly v mnoha
ohledech a které budou mít p i setrvání tohoto trendu také do budoucna obrovský
dopad. Tendence migra ního chování obyvatel Meklenburska-P edního Pomo anska se
nejfatáln j-ím zp sobem projevíly v demografické struktu e místního obyvatelstva, co
do v ku a pohlaví. Selektivní charakter migrace, projevující se odchodem mladých
svobodných lidí dramaticky podpo il nakro ený trend stárnutí zdej-ího obyvatelstva.

odlivu mladých svobodných fien, ktoré odtud odešly
v ktorých regiónoch na východ tejto spolkovej zeme výrazn
partneriek, resp. manželiek pro miestni muže a v souvislosti
s tím také po et potenciálních matek. Snížený po et potencionálních matek a navíc
trend snižující se porodnosti nenahrával, resp. bránil a brání p irozenému p ír stku
zdejší populace, a tudíž p irozenému rozvoji ady region této spolkové zeme .

Odliv mladých lidí celkov , jakof i ztráta mladých fien ve svých specifických
konsekvencích, se odrářejí i ve tvá i místní spole nosti. Na místech jako jsou
p íhrani ní oblasti na východ spolkové zeme , jmenovit v první ad zemský kraj
Uecker-Randow, vedle sebe najdeme jednak tzv. provin ní mládež, která eká na první
vhodnou p íležitost opustit po vzoru svých vrstevník rodný kraj, jednak mladé muže
s nelichotivým spole enským profilem, asto nezam stané s nízkým dosaženým
vzd láním a bez vyhlídky na nalezení partnerky, jednak starousedlíky, resp. stárnoucí
obyvatelstvo bez pot eby m nit místo svého p sobi-t . Tato seskupení obyvatel, která
se v d sledku selektivního rázu migrace b hem minulých let utvo ila, mají i své osobité
projevy chování. Vedle sklon k nadm rné konzumaci alkoholu u zdejších muží , ale
také konzumu alkoholu u mladistvých, se zdejší specifické složení obyvatelstva ukázalo
rovn íl v jeho volebním chování. Práv v t chto regiónech se t í p ízni krajn
pravicová Národn demokratická strana N mecka. Její volí ská základna se tu
v pr b hu minulých let, jak ukazují zvy-ující se po ty odevzdaných hlas , významn
roz-í ila a umohnila jí v r. 2006 vstup do místního zemského parlamentu. Dal-í
problém, který úzce souvisí s odchodem mladých lidí z Meklenburska-P edního
Pomo anska, je nedostatek pracovních sil, p edev-ím kvalifikovaných odborník .
Vzhledem ke skute nosti, že v Meklenbursku-P edním Pomo ansku dlouhodob chybí
odborn kvalifikovaní lidé, je mohné se domnívat, že tu lze hovo it o ur ítém projevu
fenoménu zvaného šbraindrainō, který se tu neuskute ũje prost ednictvím politických
zásah ze strany Bádenska-Württemberska, jako jsou nap . náborové kampan , ale který
probíhá v d sledku vysoce pozitivní image a vý-e zmín ných výhodných íivotních
podmínek v této jihon mecké spolkové zemi. Dal-ím d sledkem odlivu obyvatelstva je
zm na v místní nabídce služeb. Ta se bude i nadále vyvíjet ve prosp ch star-ích lidí,
zatímco služby pro mladé lidi a rodiny s d tmi se budou zdrařovovat, anebo na n kterých
místech dokonce úpln zmizí. Rovn íl kupní síla má slábnoucí tendenci a bude velmi
pravd podobn oslabovat také do budoucna. Dále je nutno jmenovat zm nu v sídelní
struktu e, která se dotkla zejména region v blízkosti polských hranic, jakof

ování malých a středních obcí se rovná vážnému ohrožení existence, což je důvodem pro sdružování obcí prostřednictvím sdružení. V posledních letech je depopulace příčinou klesajících cen nemovitostí. Situace na trhu s nemovitostmi vedla v minulých letech na jedné straně k tomu, že bytové prostory, které nebylo možné dále udržovat, byly zbourány, na druhé straně byly byty na hranicích s Polskem, které opustili němeští obyvatelé, nově obydleny polským obyvatelstvem.

Na pozadí alarmujících výsledků migračních statistik a dramatických důsledků vyplývajících z depopulace této spolkové země je místní politická scéna jednotná v názoru, že odliv obyvatel, v rozsahu ve kterém se dělal v uplynulých letech, je třeba zastavit, resp. omezit. Současně je zemská politika přesvědčena o tom, že se Meklenbursko-Přední Pomořansko musí stát atraktivním místem nejen pro místní, především mladé lidi, ale musí se stát přitažlivé také pro mladé z ostatních částí Německa. Je třeba, aby se stalo plnohodnotným prostorem pro každodenní život. Názory jednotlivých politických stran zastoupených ve zdejší zemském parlamentu se však rozcházejí v okamžiku, kdy dojde na otázku, jakým způsobem by se měl řešit problém vylidování. Tyto hlavní oblasti sociální politika, politika pracovního trhu a vzdělání, prostřednictvím kterých je možné vytvořit rámcové podmínky, které by přispěly k zmírnění depopulace, hrály roli v předvolební kampani 2006 u všech partió 2006 v zemském parlamentu účelujících stran. Jednotlivé návrhy na řešení této problematiky se ovšem značně odlišují podle toho, jakou pozici a jaké principy zastávají tyto strany v rámci politického spektra. Kromě toho je třeba poznamenat, že všechny doposud podniknuté kroky, které byly učiněny s cílem, omezit vylidování, se ukázaly jako nedostatečné. Mezi například založení agentury šmv4you, která vznikla v r. 2001 z iniciativy zemské vlády složené z levice a sociálních demokratů. Tento projekt, jehož hlavním posláním bylo získat zpart krajany, kteří odešli za tím jinam, a který se zaměřoval na intenzivní a následné informování těchto lidí o možnostech, které se jim v jejich původní domovině nabízejí, byl sice originální, avšak své poslání plnil jen ve velmi omezené míře. Tento fakt, vedl v r. 2009 k rozhodnutí ozřejmit hlavní cíl tohoto projektu a zefektivnit jeho činnost, a tak se tato agentura proměnila v instituci zprostředkující odborně kvalifikovanou pracovní sílu a provázala svou činnost s místním hospodářstvím, resp. místními firmami. I přes proměny v její struktuře, však zůstává aktivita a snaha této agentury spíše okrajovou záležitostí. Navíc nelze

efektivnost opat ení, která jsou provedena dnes, se projeví ontu.

a-Württemberska se projevílo kladné migra ní saldo vyplývající z pohybu n meckého obyvatelstva z ostatních ástí SRN sm rem na jih spolkové republiky nadmíru p ízniv . Díky vysokému po tu nov p ist hovalých mohla tato spolková zem v minulých letech odolávat pokles m v po tu obyvatel. Rovn fl tendence klesající fertility, jakofi i stárnutí místní populace mohly být úsp –n dorovnávány práv díky této imigraci. D sledky migra ního chování obyvatelstva, které trápí severní spolkovou zemi Meklenbursko-P ední Pomo ansko, byly Bádensku-Württembersku v uplynulých letech zcela cizí. P ízniv se její d sledky projevíly zejména na pracovním trhu a v oblasti nabídky slufleb. Zcela v protikladu k region m, které se v posledních dvaceti letech potýkaly s vylid ováním svého území, se imigra ní tendence n meckého obyvatelstva ukázaly ve velkých univerzitních m stech na jihozápad SRN. Tato místa byla sv dkem zvý–ené koncentrace mladých n meckých flen, které sem p icházely za studiem. Zvý–ení po tu mladých flen v konkrétním míst v–ak je–t automaticky nerovnalo babyboomu. Vzhledem ke spole enskému profilu t chto flen sm ující za vzd láním a pracovní kariérou, nebyla fertilita t chto flen nadpr m rná, spí–e naopak. Navíc tomuto trendu ó zvy–ujícím se po tu flen - neodpovídá po et mladých mufl , cofl vyústilo v nedostatek potencionálních partner pro tyto mladé feny. Dal–í kontrastní konsekvencí je zvy–ování cen nemovitostí, které –lo ruku v ruce s nar stajícím po tem obyvatel a v souvislosti s tím neustávajícím záb rem doposud nedot ených ploch.

Meklenbursko-P ední Pomo ansko, pro které byla na po átku 90. let p ízna ná struktura obyvatelstva, v nífl p evafovali mladí lidé, se do dne–ních dn prom nilo v d sledku zna né migra ní ztráty, ale také za p isp ní trendu sniflující se porodnosti a zvy–ujícím se pr m rné délky flivota, v region, který se potýká m. j. s váflným stárnutím populace. Tento problém navíc nebylo a není moflné dostate ným zp sobem dorovnat zvý–ením porodnosti, protofle tím, kdo v p ede–lých letech odcházal, byly v prvé ad feny. Bádensko-Württembersko, které stejn jako ostatní spolkové zem elí sniflování porodnosti a stárnutí populace, dokázalo v minulých letech udržfovat p íznivé slofení struktury místních obyvatel, a sice jednak prost ednictvím imigrace, nejen n meckého obyvatelstva, ale také cizinc , jednak na základ p írozeného p ír stku obyvatel. Ov–em vzhledem k nakro enému trendu sniflující se porodnosti, bude v budoucnu také pro tuto

problematikou již udržitelnou p íznivou demografickou situaci. ve jedn ých Zemským statistickým ú adem v Bádensku-Württembersku dojde k výraznému nár stu po tu lidí ve v ku nad 60 let, zatímco po et lidí ve v ku do 20 let by byl nápadn ě níší, p í emfl je odhadováno, že tento stav nebude moci zastavit, ani migra ní chování obyvatelstva ó n meckého, ani zahrani ního, resp. imigrace.²⁸⁶ Do budoucna se proto také Bádensko-Württembersko bude muset p ízp sobit novým pom r m, které imigra ní chování bude moci ovlivnit pouze v omezené mí e.

²⁸⁶ Srov. BRACHAT-SCHWARTZ, Werner. *Neue Bevölkerungsvorausberechnung für Baden-Württemberg bis 2060*. In: Statistisches Amt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Statistisches Monatsheft Baden-Württemberg* 2/2010, s. 5. Dostupný na WWW: http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/Monatshefte/PDF/Beitrag10_02_02.pdf (01. 05. 2010).

Die vorliegende Diplomarbeit mit dem Titel „Migrationswellen in der BRD nach 1989 - zwischen nördlich und südlich gelegenen Bundesländern“ befasst sich mit dem Thema Binnenwanderung und richtet sich auf die deutsche Bevölkerung und ihre Bewegungen im Rahmen der BRD nach dem Jahr 1989. Als Ausgangspunkt gibt es den Migrationstrend, in dessen Rahmen es zur Bevölkerungsabwanderung, vom Norden Deutschlands und im Zusammenhang damit zur Wanderung bestimmter Wanderungsgruppen nach Süddeutschland kommt. In der Diplomarbeit werden die Migrationsströme auf diesem Gebiet im Zeitraum vom 1990 bis 2008 dargestellt und zugleich wird deren Einfluss auf die demographischen Veränderungen sowie auf Veränderungen in der lokalen sozioökonomischen Struktur betrachtet. Der konkrete Überblick der Migrationsströme zwischen Norden und Süden der BRD wird in zwei Fallstudien bearbeitet. Die erste von beiden Fallstudien wird dem Bundesland Mecklenburg-Vorpommern gewidmet, an dessen Beispiel die Problematik der Entvölkerung des Nordens präsentiert wird. Hinsichtlich der Wichtigkeit dieser Problematik wird nicht nur die Migration selbst, sondern auch ihre Folgen für dieses Bundesland, die aus dem Migrationsverhalten der Bevölkerung ausgehen, sowie die Einstellung der Landespolitik zu dieser Frage beschrieben. Als Vertreter des südlichen Teils der BRD wird hier das Bundesland Baden-Württemberg vorgestellt, das als Beispiel für den Bevölkerungszuwachs in Folge der Bevölkerungszuwanderung gilt.

Die Binnenwanderung im wiedervereinigten Deutschland hat sich in den letzten zwanzig Jahren, was die nordsüdliche Perspektive angeht, ambivalent ausgewirkt und somit zu beträchtlichen regionalen Unterschieden in der Bevölkerungsverteilung sowie der Bevölkerungsstruktur geführt. Zu den brisantesten Beispielen für diese Entwicklung gehören das nördliche Bundesland Mecklenburg-Vorpommern und das südliche Bundesland Baden-Württemberg. Während Mecklenburg-Vorpommern in den Jahren vom 1990 bis 2008 insgesamt 615 426 Einwohner der deutschen Nationalität zugunsten anderer Bundesländer verloren hat, sind nach Baden-Württemberg im gleichen Zeitraum insgesamt 2 072 175 Menschen deutscher Nationalität gekommen, um sich hier anzusiedeln, was zur ungleichmäßigen Verteilung der Bevölkerung in der BRD wesentlich beigetragen hat. Mecklenburg-Vorpommern wurde in der Zeit nach

Verlust von -201 024 Personen konfrontiert, wohingegen Wanderungsgewinn von +249 178 Personen verzeichnet hat. Wanderungsverlust, bzw. Wanderungsgewinn hat Mecklenburg-Vorpommern, bzw. Baden-Württemberg in der Nachwendezeit registriert. Der Hauptgrund für die hohen Abwandererzahlen aus Mecklenburg-Vorpommern, bzw. für die markanten Einwandererzahlen nach Baden-Württemberg war die Entstehung einer ganz neuen Situation und einer Gelegenheit, die sich aus dem Mauerfall und der nachfolgenden deutschen Wiedervereinigung ergeben haben sowie die katastrophale Lage der mecklenburgischen und vorpommerschen Wirtschaft und damit zusammenhängende dramatische Zustände auf dem hiesigen Arbeitsmarkt auf der einen Seite und das höchst positive Image Baden-Württembergs im bundesweiten Vergleich, was die Wirtschaftsleistung und Lebensqualität betrifft auf der anderen Seite. Der zweitgrößte Wanderungsverlust, bzw. Wanderungsgewinn war in den ersten Jahren des neuen Jahrhunderts zu beobachten. Diese Erhöhung der Aus- bzw. Einwandererzahlen ist damit zu erklären, dass zum einen Deutschland nach 2001 den Auswirkungen der Wirtschaftskrise begegnen musste, zum anderen die Jahrhundertwende als zweite symbolträchtige Wende von der Bevölkerung Mecklenburg-Vorpommerns und somit als Zeit für die Veränderung verstanden worden ist. Zugleich ist sie als die Antwort auf die sich im Vergleich zu Süd- und Westdeutschland nicht viel verbesserte Lage hinsichtlich der Arbeitsmarktsituation, des Einkommensniveaus, aber auch der Monostruktur der Wirtschaft, der Qualität der Hochschullandschaft sowie des Lebensstandards anzusehen. Dagegen hat Baden-Württemberg seit der Wende 1990, teilweise sicher auch dank der 1999 gestarteten Werbe- und Sympathiekampagne mit dem Slogan 'Wir können alles. Außer Hochdeutsch', bundesweit noch mehr am positiven Image gewonnen und ist somit als vorbildliches vielversprechendes Bundesland empfunden worden.

Für beide Bundesländer gilt, dass es sich nach 1989 vor allem um junge Leute gehandelt hat, die Mecklenburg-Vorpommern verlassen haben bzw. sich in Baden-Württemberg angesiedelt haben. Im Fall Mecklenburg-Vorpommerns hat sich das Migrationsverhalten der Abwanderer als stark selektiv erwiesen. Es sind überwiegend junge ledige Frauen, im Alter vom 20 bis 25 Jahren gewesen, die in den vorigen Jahren mit den Füßen abgestimmt haben, was zur sog. Feminisierung der Migration geführt hat. Zu den am häufigsten gewählten Zielgebieten seitens dieser Migrationsgruppen haben neben den Nachbarbundesländern und dem Bundesland Nordrhein-Westfalen, die

er Baden-Württemberg und Bayern gehört. Aufgrund der
cklenburg-Vorpommern langfristig an fachqualifizierten
h vermuten, dass hier von einer Art Braindrain gesprochen
werden darf, das sich im Zusammenhang mit Baden-Württemberg nicht angesichts
politischer Eingriffe, wie z. B. einer Anwerbekampagne verwirklicht hat, sondern in
Folge eines äußerst positiven Images und der oben erwähnten günstigen
Lebensbedingungen verlaufen ist.

Aus dem hier beschriebenen Migrationsverhalten der mecklenburg-
vorpommerschen Bevölkerung ergeben sich einige Konsequenzen, die sich schon jetzt
auf das Bundesland in vieler Hinsicht einschneidend auswirken und die bei dem
anhaltenden Trend eine immense Auswirkung auf diese Region auch in der Zukunft
haben können. In erster Linie hat sich die Bevölkerungsstruktur hinsichtlich des Alters
und des Geschlechts wesentlich verändert. Während am Anfang der 1990er
Mecklenburg-Vorpommern das jüngste Bundesland gewesen ist, bilden heute die alten
Menschen über 60 Jahre die Mehrheit. Außerdem zeigt sich ein Ungleichgewicht, was
die Anzahl der jungen Frauen und Männer betrifft. Dies ist besonders in den
nordöstlichen Gebieten Vorpommerns sehr markant. In Folge der Abwanderung fehlen
hier nicht nur potenzielle Partnerinnen, bzw. Ehefrauen, sondern auch potenzielle
Mütter, die einen natürlichen Bevölkerungszuwachs sichern würden. In einigen
Regionen kommt es aufgrund spezifischer Bevölkerungszusammensetzung dazu, dass
hier sog. Provinzjugend und gering qualifizierte, oft arbeitslose Männer, die somit eine
gesellschaftlich benachteiligte Stellung haben, zu finden sind. Diese
Bevölkerungsgruppen neigen neben der Alkoholsucht, oft zu bestimmten
Wahlverhalten, das sich durch Stimmabgabe für rechtsextreme Parteien zeigt. Das
nächste mit der Abwanderung junger Leute eng zusammenhängende Problem ist der
Mangel an Arbeitskräften, vor allem an qualifizierten Fachkräften. Die andere Folge der
Bevölkerungsabwanderung ist die Veränderung des Dienstleistungsangebots vor Ort.
Das Angebot an Dienstleistungen wird sich weiter zu Gunsten der Älteren entwickeln,
während die Dienstleistungen für junge Menschen und Familien mit Kindern begrenzt
und teurer oder sogar ganz verschwinden werden. Die Kaufkraft ist und wird auch
zukünftig von sinkender Tendenz sein. Weiter ist ebenso die Wandlung in der
Siedlungsstruktur zu nennen, die vor allem die Grenzgebiete zu Polen sowie die
Inselbesiedlung betreffen. Insbesondere geht es um kleine und mittlere Gemeinden,
deren Funktionsfähigkeit, bzw. deren Existenz durch Abwanderung ernsthaft bedroht

der Kreisgebietsreformen und somit Zusammenführung von die Entvölkerung des Bundeslandes wirkt sich nicht zuletzt Immobilienpreisen aus. Die Situation auf dem hiesigen Immobilienmarkt hat schon in vergangenen Jahren dazu geführt, dass einerseits Wohnanlagen nicht mehr aufrecht zu erhalten waren und abgerissen werden mussten, andererseits dass die von Deutschen verlassenen Wohnräume an der Grenze durch Einzug polnischer Bevölkerung neu besiedelt worden sind.

In der Landespolitik Mecklenburg-Vorpommerns zeigt sich in der Frage der Abwanderung bestimmter Migrationsgruppen zwar ein breiter Konsens, der lautet, dass die Abwanderung, so wie sie sich in der vergangenen Zeit entwickelt hat, gestoppt, bzw. begrenzt werden muss. Zugleich besteht eine weite Übereinstimmung damit, dass das Bundesland nicht nur für die Einheimischen attraktiver werden muss, sondern auch bei Menschen, vor allem bei jungen Leuten, aus anderen Teilen Deutschlands an Wert gewinnen muss und somit als wertvoller Lebensraum wahrgenommen werden soll. Die Ansichten der einzelnen im Schweriner Landtag vertretenen Parteien gehen jedoch auseinander, wenn es um die Frage geht, wie man das Problem der Abwanderung lösen sollte. Die drei Hauptbereiche - Sozialpolitik, Arbeitsmarktpolitik und Ausbildungspolitik, durch die die Rahmenbedingungen gestaltet werden können, um die Abwanderung zu mildern, haben in der Landtagswahlkampagne 2006 bei allen fünf seit September 2006 im Landtag amtierenden Parteien eine Rolle gespielt. Die einzelnen Vorschläge divergieren allerdings stark je nach der Grundsatzauffassung. Außerdem ist zu bemerken, dass sich die bisherigen Schritte, die darauf gezielt haben, die Abwanderung zu begrenzen, als unzureichend gezeigt haben. Daneben besteht die Tatsache, dass sich die Maßnahmen, die heute getroffen werden, erst in einem längeren Horizont auswirken werden.

Für Baden-Württemberg hat die Einwanderung aus anderen Teilen Deutschlands, eine positive Auswirkung bedeutet. Durch die hohen Einwandererzahlen konnte der Bevölkerungsschrumpfung widerstanden werden, die sinkenden Geburtenzahlen sowie die Alterung der Gesellschaft konnten erfolgreich durch Immigration aus den anderen Bundesländern kompensiert werden. Ebenso in anderen Bereichen, wie z. B. auf dem Arbeitsmarkt, im Bereich des Dienstleistungsangebots usw., hat sich die Immigration erfreulich ausgewirkt, ganz im Gegenteil zu Bundesländern, bzw. Regionen, die der Entvölkerung begegnen müssen. Ein wichtiger Punkt ist allerdings, dass diese günstige Folge der Einwanderung für Baden-

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

ig haltbar ist. Laut der Prognosen, sollte in den nächsten
len-Württemberg die Bevölkerung wesentlich altern. Diese
r durch Immigration zu stoppen sein. Somit heißt es, dass
auch das Bundesland, dass bis jetzt die günstigste Bevölkerungsstruktur und die
höchsten Geburtenzahlen bundesweit gehabt hat, mit demographischen Problemen
konfrontiert wird, die die Migration, bzw. Immigration nicht mehr beeinflussen kann.

PRIMÁRNÍ LITERATURA A PRAMENY:

OFICIÁLNÍ DOKUMENTY, STATISTICKÉ PUBLIKACE:

BRACHAT-SCHWARTZ, Werner. *Neue Bevölkerungsvorausberechnung für Baden-Württemberg bis 2060*. In: Statistisches Amt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Statistisches Monatsheft Baden-Württemberg* 2/2010; http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/Monatshefte/PDF/Beitrag10_02_02.pdf (01. 05. 2010)

Niedersächsisches Amt für Statistik (Hrsg.): *Statistische Monatshefte Niedersachsen* 3/2008, Hannover, 2008; http://www.nls.niedersachsen.de/Monatsheft/MH_03_2008_Gesamtausgabe_97-100.pdf (29. 03. 2009)

Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hg.): *Statistische Berichte. Bruttoinlandprodukt und Bruttowertschöpfung der Wirtschaftsbereiche in Mecklenburg-Vorpommern*, 1991 bis 2008, Schwerin, 2009; http://service.mvnet.de/statmv/daten_stam_berichte/e-bibointerth12/volkswirtschaft/p-i_/p113_/daten/p113-2008-00.pdf (20. 04. 2010)

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2000*, Schwerin, 2004.

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2001*, Schwerin, 2004.

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2002*, Schwerin, 2004.

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2003*, Schwerin, 2004.

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2004*, Schwerin, 2005.

Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2005*, Schwerin, 2006.

Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2006*, Schwerin, 2007.

Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2007*, Schwerin, 2008.

Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern (Hrsg.): *Statistische Berichte. Wanderungen in Mecklenburg-Vorpommern 2008*, Schwerin, 2009.

enburger-Vorpommern (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch* 2009, Schwerin, 2009.

Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Hamburg 2009/2010*. Hamburg, 2009; http://www.statistik-nord.de/uploads/tx_standdocuments/JB09HH_gesamt.pdf (20. 04. 2010)

Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch Schleswig-Holstein 2009/2010*. Hamburg, 2009; http://www.statistik-nord.de/uploads/tx_standdocuments/JB09SH_gesamt.pdf (20. 04. 2010)

Statistische Ämter des Bundes und der Länder (Hrsg.): *Demografischer Wandel in Deutschland. Bevölkerungs- und Haushaltsentwicklung im Bund und in den Ländern*, Heft 1, Ausgabe 2007.

Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Haushalte und Familien*. Fachserie 1, Reihe 3, 2007. Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Entwicklungen und Strukturen des Arbeitsmarktes in Baden-Württemberg*, Stuttgart, 2007; <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/803307004.pdf> (28. 04. 2010).

Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Baden-Württemberg ó ein Standort im Vergleich*, Stuttgart, 2009; <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/803609002.pdf> (28. 04. 2010)

Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Hrsg.): *Der demografische Wandel in Baden-Württemberg*. Stuttgart 2007.

Statistisches Landesamt Bremen (Hrsg.): *Statistisches Jahrbuch 2009*, Bremen, 2009; http://www.statistik.bremen.de/sixcms/media.php/13/Jahrb09_ohne%20Schutz.5841.pdf (20. 04. 2010)

PERIODICKÝ TISK A TISKOVÉ ZPRÁVY (V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ):

BRENNER, Jochen (2007): *Wir Provinzkinder: šIn zwei Jahren bin ich hier wegō*. In: Spiegel Online, 17. 08. 2007; <http://www.spiegel.de/schulspiegel/leben/0,1518,496641,00.html> (06. 04. 2010)

BRODER, Henryk, B. *Stillstand Ost. "Mehr Touristen, mehr Investoren, mehr alles"*. In: Spiegel Online, 03. 10. 2007; <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,508921,00.html> (20. 04. 2010)

BUSE, Uwe. *Rechtsextremismus, šDie Geisterjägerō*. In: Spiegel Online, 02. 07. 2007; <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-52109109.html> (20. 04. 2010)

ELLEC, Dominique. *The brain drain: Old myths, new realities*. In: *OECD Observer*, 2002, . 230; http://www.oecd.org/news/fullstory.php/aid/673/The_brain_drain:_Old_myths,_new_realities.html (27. 02. 2010)

DUDOVÁ, Radka/VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Rodina a rodi ovství v individualizované společnosti*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 29. 11. 2005; <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901> (20. 04. 2010)

GEINITZ, Christian. *Fachkräftemangel. Von Cottbus in die weite Welt*. In: FAZ, 17. 06. 2008; <http://www.fazfinance.net/Aktuell/Wirtschaft-und-Konjunktur/Von-Cottbus-in-die-weite-Welt-Von-Cottbus-bis-nach-Suedafrika-9158.html> (30. 04. 2010)

Grundkurs Demographie: Neunte Lektion. Die innerdeutsche Migration. In: FAZ, 03. 03. 2005, Nr. 52 (online archiv); <http://www.faz.net/s/Rub117C535CDF414415BB243B181B8B60AE/Doc~EEE461160423D49ADA1B5DA20F62859C3~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (30. 04. 2010)

Höchste Lebenserwartung in Baden-Württemberg. Pressemitteilung Nr. 427 vom 26. 10. 2007; http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2007/10/PD07__427__12621,templateId=renderPrint.psml. (20. 04. 2010)

JACOBSEN, Nils. *Börsenjahrzent. Die verlorene Dekade*. In: Spiegel Online, 31. 12. 2009; <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,668870,00.html> (20. 04. 2010)

PERGANDE, Frank. *Erst fehlen die Kinder, dann die Eltern*. In: FAZ, 19. 10 2006 (online archiv); <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E926B2CE59C03477D8E87C1BBF06C0311~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. 04 2010)

Regierung ist weitgehend hilflos. Mecklenburg-Vorpommern: Ein Land verliert seine Leute. In: Handelsblatt 04. 10. 2001; <http://www.handelsblatt.com/archiv/mecklenburg-vorpommern-ein-land-verliert-seine-leute;465535> (20. 04. 2010)

SCHIRMACHER, Frank. *Ein heillosen Männerüberschuß* In: FAZ, 20. 09. 2006, Nr. 219, s. 35 (online archiv); <http://www.faz.net/s/RubFC06D389EE76479E9E76425072B196C3/Doc~E04E9503DC5124621A3F4629B1B5567DC~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (20. 04. 2010)

SCHNEIDER, Jens. *Fachkräftemangel in Ostdeutschland. Liebesgrüße aus Schwerin*. In: Süddeutsche Zeitung, 01. 04. 2010; <http://www.mv4you.de/file/sueddeutsche.de%20Fachkraeftemangel.pdf> (20. 04. 2010)

Aufbau Ost. Abschied von Vorurteilen. In: Spiegel Online, (online archiv); <http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,537930,00.html>

Staatliche Lohnzuschüsse sollen Abwanderung stoppen. Mecklenburg-Vorpommern gehen die Fachkräfte aus. In: Die Welt, 10. 09 2007 (online archiv); http://www.welt.de/welt_print/article1171925/Mecklenburg_Vorpommern_gehen_die_Fachkraefte_aus.html (20. 04. 2010)

SUPP, Barbara. *Goldener Osten. Ortstermin: Wie Mecklenburg-Vorpommern, das Notstandsgebiet der Deutschen, aus der Krise Kapital schlägt.* In: Spiegel Online, 27. 04. 2009; <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-65169746.html> (20. 04. 2010)

Trägerwechsel bei der Agentur š mv4you. Pressemeldung Nr. 59/09 vom 02. 03. 2009 WM.; http://www.regierung-mv.de/cms2/Regierungsportal_prod/Regierungsportal/de/wm/_Service/Presse/Aktuelle_Pressemitteilungen/index.jsp?&pid=12256 (20. 04. 2010)

VBE-Landesvorsitzender befürchtet Lehrermangel durch hessische Anwerbekampagne. In: businesson, 24. 06. 2008; http://berlin.business-on.de/archiv/2008-06-24-vbe-landesvorsitzender-befuerchtet-lehrermangel-durch-hessische-anwerbekampagne-archiv_kat76_id1173.html (30. 04. 2010)

Zusätzlicher Bedarf an Pflegepersonal könnte bis zum Jahr 2031 zwischen 60 000 und 89 000 Personen betragen. Pressemitteilung Nr. 213/2009 vom 16. 07. 2009; <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Pressemitt/2009213.asp> (01. 05. 2010)

EXPERTNÍ INTERVIEW:

Interview s Harry Glawem, dne 08. 12. 2009, formou dotazníku; CDU-Fraktion. Archiv autorky.

Interview s Helmutem Holterem, dne 24. 01. 2010, formou dotazníku; Fraktion DIE LINKE. Archiv autorky.

Interview s Jochenem Schultem, dne 02. 03. 2010, formou dotazníku; SPD-Fraktion. Archiv autorky

Interview s Michaellem Roofem, dne 11. 11. 2009 v sídle zemského parlamentu ve Schwerinu (Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Lennéstraße 1, Schwerin); FDP-Fraktion. Archiv autorky.

Interview s Udo Pastörsem, dne 10. 11. 2009 v sídle zemského parlamentu ve Schwerinu (Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Lennéstraße 1, Schwerin); NPD-Fraktion. Archiv autorky.

SIGNATURA:

PRÁKY VE SBORNÍCÍCH:

BADE, Klaus J. *Deutsche im Ausland ó Fremde in Deutschland: Migration in Geschichte und Gegenwart*. München: C. H. Beck Verlag, 1992.

BENZ, Wolfgang. *Fünzig Jahre nach der Vertreibung. Einleitende Bemerkungen*. In: BENZ, Wolfgang (Hrsg.): *Die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 1996, 8-16.

BIRG, Herwig. *Die demographische Zeitwende: Der Bevölkerungsrückgang in Deutschland und Europa*. München: C. H. Beck, 2001.

BOGNER, Alexander/MENZ, Wolfgang. *Das theoriegenerierende Experteninterview. Erkenntnisinteresse, Wissenformen, Interaktion*. In: BOGNER, Alexander/ LITTIG, Beate/MENZ, Wolfgang (Hrsg.): *Das Experteninterview. Theorie, Methode, Anwendung*. 2. Aufl. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2005, s. 33-70.

BOHLER, Karl, Friedrich/HILDENBRAND, Bruno. *Nord-Süd*. In: LESSENICH, Stephan, NULLMEIER, Frank. *Deutschland ó eine gespaltene Gesellschaft*. Frankfurt/NY: Campus Verlag, 2006, 234-255.

BRAUN Gerald. *Wirtschaftliche Entwicklungsperspektiven*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, Schwerin, 2006, s. 188-204.

BRAUN, Gerald. *Zukunftsregion Mecklenburg-Vorpommern*. In: BRAUN, Gerald/KLEIN, Gabriele (Hrsg.): *Regionalentwicklung und Innovationsstrategien*. Rostock: HIE-RO, 2007, s. 117-174.

DURKHEIM, Emile. *Regeln der soziologischen Methode*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1984.

EGERT-ROMANOWSKA, Joanna/OMILANOWKA, Malgorzata. *N mecko*. Praha: Ikar, 2002.

FRIEDRICHS, J. (Hg.). *Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik? Sozialwissenschaftliche Analysen*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1986.

GEBHARDT Hans. *Baden-Württemberg: Raum, Grenzen, regionale Kontraste*. In: WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württembergs. Gesellschaft, Geschichte, Politik*. Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2006, s. 33-55.

GEBHARDT Hans. *Industrielle Raumstrukturen*. In: In: GLASER, Rüdiger/GEBHARDT, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*. Göttingen: Primus Verlag, 2007, s. 149-159.

und Süd, Ost und West in Deutschland. In: GLASER, Hans/SCHENK, Winfried. *Geographie Deutschlands*. 2007, s. 76-82.

GOLDER, Stefan. *Migration und Arbeitsmarkt: Eine empirische Analyse der Performace von Ausländern in der Schweiz*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1999.

HAN, Petrus. *Frauen und Migration*. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2003.

HAN, Petrus. *Soziologie der Migration*. 2. Aufl. Stuttgart: Lucius & Lucius, 2005.

HAUPT, Arthur/KANE, Thomas T. *Handbuch Weltbevölkerung. Begriffe, Fakten, Konzepte*. Stuttgart: Balance Verlag, 1999.

HILLMANN, Felicitas. *Migration als räumliche Definitionsmacht?* Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2007.

HIRSCHBERG, Walter. *Wörterbuch der Völkerkunde*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 1999.

HOERDER, Dirk/ LUCASSEN, Jan/LUCASSEN, Leo. *Terminologien und Konzepte in der Migrationsforschung*. In: BADE, Klaus, J. *Enzyklopädie Migration in Europa: vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Paderborn/München:Fink, 2008, s. 28-53.

HOFFMANN, Dierk/KRAUSS, Marita/SCHWARTZ, Michael (Hrsg.): *Vertriebene in Deutschland. Interdisziplinäre Ergebnisse und Forschungsperspektiven*. München: Oldenbourg Verlag, 2000.

HOFFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim. *Migration ó ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*. Stuttgart: F. Enke Verlag, 1970.

HOFFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim. *World Society and the Future of International Migration: A Theoretical Perspective*. In: UCARER, Emek, M./PUCHALA, Donald, D. (Hg.): *Immigration into Western Societies. Problems and policies*. London: Pinter, 1997.

JÜNGEL, Erwin. *Mecklenburg-Vorpommern*. In: HARTMANN, Jürgen (Hg.): *Handbuch der deutschen Bundesländer*. Frankfurt/NY: Campus Verlag, 1998, s. 306-347.

- K, Zdeněk/ VODÁKOVÁ, Alena. *Demografie (nejen) pro* české nakladatelství, 1998.
- KAUFMANN, J. C.. *La femme seule et le Princ.* Paris: Nathan, 1999.
- KILLISCH, Winfried F. *Räumliche Mobilität.* Kiel: Geographisches Institut der Universität Kiel, 1979.
- KRÖHNERT, Steffen/MEDICUS, Franziska/KLINGHOLZ, Reiner. *Die demographische Lage der Nation. Wie zukunftsfähig sind Deutschlands Regionen?* München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2006.
- KÜCK, Ursula. *Bevölkerung im Wandel.* In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, Schwerin, 2006, 170-187.
- KUHN Heindrich-Christian. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns.* In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, Schwerin, 2006, s. 4-32.
- KUHN, Heinrich-Christian. *Mecklenburg-Vorpommern.* In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft.* Opladen: Leske+Budrich, 2002, s. 149-166.
- LIEBIG, Sabine. *Migration: Motive und Formen.* In: Liebig, Sabine (Hrsg.): *Migration und Weltgeschichte.* Schwalbach/Ts.: Wochenschau-Verl., 2007, 7-13.
- MEINER-BRAUN, Karl-Heinz. *Die (fast endlose) Geschichte vom Einwanderungsland Deutschland: Zur Ausländerpolitik des Bundes und des Landes Baden-Württemberg.* In: MEINER-BRAUN, Karl-Heinz/WEBER, Rainerhold (Hrsg.): *Kulturelle Vielfalt. Baden-Württemberg als Einwanderungsland.* Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2006, s. 65-99.
- MEUSER, Michael/NAGEL, Ulrike. *Experteninterview - vielfach erprobt, wenig bedacht. Ein Beitrag zur qualitativen Methodendiskussion.* In: BOGNER, Alexander/LITTIG, Beate/MENZ, Wolfgang (Hrsg.): *Das Experteninterview. Theorie, Methode, Anwendung.* 2. Aufl. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2005, s. 71-95.
- MÜLLER, Helmut/KRIEGER, Karl, Friedrich/ VOLLRATH, Hanna. *D jiny N mecka.* 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- NORTH, Michael. *Geschichte Mecklenburg-Vorpommerns.* München: C. H. Beck, 2008.
- OSWALD, Ingrid. *Migrationssociologie.* Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2007.
- ROUBÍ EK, Vladimír. *Úvod do demografie.* Praha: CODEX Bohemia, 1997.

Migration und Psyche. Aufbrüche und Erschütterungen.

, 2008.

SCHIMANY, Peter. *Migration und demographischer Wandel*. Nürnberg: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2007.

TREIBEL, Anette. *Migration in modernen Gesellschaften*. Weinheim/München: Juventa Verlag, 1990.

ULLMANN, Hans-Peter. *Das Deutsche Kaiserreich 1871-1918*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1995.

WEBER, Reinhold. *Auf der Suche nach einer neuen Heimat: Zur Geschichte der Aus- und Einwanderung im deutschen Südwesten*. In: MEINER-BRAUN, Karl-Heinz/WEBER, Reinhold (Hrsg.): *Kulturelle Vielfalt. Baden-Württemberg als Einwanderungsland*. Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, 2006, s. 30-64.

WEBER, Reinhold/WEHLING, Hans-Georg. *Geschichte Baden-Württembergs*. München: C. H. Beck Verlag, 2007.

WEHLING, Hans-Georg. *Baden-Württemberg*. In: WEHLING, Hans-Georg. *Die Deutschen Länder. Geschichte, Politik, Wirtschaft*. Opladen: Leske+Budrich, 2002, s. 17-33.

WEIß, Wolfgang (Hg.): *Mecklenburg-Vorpommern. Brücke zum Norden und Tor zum Osten*. Gotha: Klett, 1996.

WEIß, Wolfgang. *Die Geographie des Landes*. In: Landeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Politische Landeskunde Mecklenburg Vorpommern*, Schwerin, 2006, s. 33-50.

WENNING, Norbert. *Migration in Deutschland. Ein Überblick*. Münster/NY: Waxmann, 1996.

WOLFRUM, Edgar. *Zda ilá demokracie*, Brno: Barrister & Principal, 2008.

WURLITZER, Bernd. *Mecklenburg-Vorpommern: Hansestädte und Backsteingotik an der Ostseeküste bis Rügen und Usedom ó Das Hinterland mit seiner Seeplatte*. 2. Aufl. Köln: DuMont Buchverlag, 1993.

LÁNKY V TIĚT NÝCH ASOPISECH:

BOJARS, George, J. *Economic Theory and International Migration*. In: *International Migration Review* (23), Nr. 3, 1989.

DURKHEIM, Emile. *La famille conjugale*. In: *Textes III*. Paris: Minuit, 1975.

HEBERLE, Rudolf. *Theorie der Wanderungen. Soziologische Betrachtungen*. In: *Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft*, Jg. 75, 1955.

JUNG, H.-U. *Das wirtschaftliche Süd-Nord-Gefälle in der Bundesrepublik Deutschland*. In: *Geographische Rundschau* 39, 1987.

LEE, Everett, S. A. *Theory of Migration*. In: *Demography* (47), Nr. 3, 1966.

LONGINO, Charles, Jr. *Veteran Interstate Migration and VA Health*. In: *The Gerontologist* 1, 1992.

TILLY, Charles/ BROWN, Harold C. *On Uprooting Kinship and the Auspices of Migration*. In: *International Journal of Comparative Sociology* 8, 1967.

STUDIE A LÁNKY (V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ):

BADE, Klaus. *Sozialhistorische Migrationsforschung. Studien zur historischen Migrationsforschung (SHM)*. Göttingen: V&R unipress GmbH mit Universität Osnabrück, 2004, s. 13-25; http://www.zeitgeschichte-online.de/zol/_zf/documents/pdf/bade0305.pdf (30. 04. 2010)

Glossar: Demographische Grundbegriffe. In: Bundeszentrale für politische Bildung (Hrsg.): *Bevölkerungsentwicklung*. Bonn 2004 (= Informationen zur politischen Bildung, Heft 282); http://www.bpb.de/publikationen/ZQOZM7,0,Glossar%3A_Demographische_Begriffe.html (20.02.2010)

KRÖHNERT, Steffen. *Migrationstheorien*. Berlin: Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, 2007; http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/handbuch_texte/pdf_Kroehnert_Migrationstheorien.pdf (27. 02. 2010)

KRÖHNERT, Steffen/VAN OLST, Nienke/KLINGHOLZ, Reiner. *Deutschland 2020. Die demografische Zukunft der Nation*. Berlin: Berlin-Institut für Weltbevölkerung und globale Entwicklung, 2005; http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Studien/D_2020_Webversion.pdf (20. 04. 2010)

lie heute. Sieben Typen familialen Zusammenlebens. In:
E./TEXTOR, Martin, R. (Hrsg.): *Familienhandbuch des
Pädagogik*, 30. 01. 2007 (online publikace);
http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienforschung/s_379.html
(27. 02. 2010)

TIMM, Andreas. *An den Ministerpräsidenten kam es an ó die SPD*. In: *Rostocker
Informationen zur Politik und Verwaltung*, Heft 27. SCHOON, Steffen/WERZ,
Nikolaus (Hrsg.): *Die Landtagswahl in Mecklenburg-Vorpommern 2006 ó Die Parteien
im Wahlkampf und ihre Wähler*, Rostock: Universität Rostock. Institut für Politik- und
Verwaltungswissenschaften, 2006, s. 21-29; [http://www.wiwi.uni-
rostock.de/fileadmin/Institute/IPV/Informationen/Publikationsreihe/IPV-Reihe27.pdf](http://www.wiwi.uni-rostock.de/fileadmin/Institute/IPV/Informationen/Publikationsreihe/IPV-Reihe27.pdf)
(20. 04. 2010)

berg.de/

<http://www.berlin-institut.org/>

<http://www.bundestkanzlerin.de/>

<http://www.bundespraesident.de/>

<http://www.bundesregierung.de/>

<http://www.cdu-fraktion.de/>

<http://www.destatis.de/>

<http://www.dhm.de/>

<http://www.deutschland.de/>

<http://www.innovation.nrw.de/>

<http://www.insm-bildungsmonitor.de/>

<http://www.kjbade.de/>

<http://www.mecklenburg-vorpommern.eu/>

<http://www.melap-bw.de/>

<http://www.mvcr.cz/>

<http://www.mwk.baden-wuerttemberg.de>

<http://www.mv4you.de/>

<ttp://www.ndr.de/>

<http://www.regierung-mv.de/>

<http://www.schleswig-holstein.de/>

<https://www.siemens.de/>

<https://www.statistikdaten.bayern.de/>

<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/>

<http://www.statistik-bw.de/>

<http://www.statistik-mv.de/>

<http://www.statistik-portal.de/>

<http://www.stmwfk.bayern.de/>

<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/>

<http://www.weltkarte.com/>

Spolkové země (mapa)²⁸⁷

- severní spolkové země jsou označeny následujícím symbolem ▲: Bremen: Brémy; Hamburg: Hamburk; Mecklenburg-Vorpommern: Meklenbursko-Pomořánsko; Niedersachsen: Dolní Sasko; Schleswig-Holstein: Šlesvicko-Holštýnsko
- jižní spolkové země jsou označeny následujícím symbolem ▲: Baden-Württemberg: Bádensko-Württembersko; Bayern: Bavorsko

²⁸⁷ Zde prezentovaná mapa SRN pochází z internetových stránek šweltkarte.com ó online Landkarten und Städtepläne. Dostupné na WWW: <http://www.weltkarte.com/europa/deutschland/deutschland-politisch.htm> (30. 04. 2010). Vzhledem k tomu, že jsou v mapě uvedeny originální názvy jednotlivých spolkových zemí, je výše vždy uveden, jak německý název, tak také jeho český ekvivalent, který je používán v předložené práci.